

Hämeenlinnan hyvinvointikertomus 2017– 2021

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
2	Toimintaympäristö.....	1
2.1	Ikärakenne	2
2.2	Muuttoliike ja luonnollinen väestönlisäys	3
2.3	Asuminen.....	4
2.4	Työttömyys.....	6
3	Yhteenvedo indikaattoreista	7
3.1	Talous	7
3.2	Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet.....	8
	Korona-ajan vaikutukset nuorten ja perheiden hyvinvointiin	11
	Sisäilmatilanne kouluilla.....	11
	Lapsiperheiden pienituloisuus	11
	Lasten ylipainoisuus	12
3.3	Nuoret ja nuoret aikuiset	12
3.4	Työikäiset.....	15
3.5	Ikäihmiset	17
3.6	Kaikki ikäryhmät	18
	Esteettömyys.....	18
	Päihdepalvelut	19
	Turvallisuus	21
	Luonnon vaikutus hyvinvointiin	22
	Kulttuurihyvinvointi	25
	Hyvän Tahdon Ruokajakeluverkosto	25
	Hämeenlinnan HYTE-kyselyn tuloksia	26
4	Päättävän valtuustokauden arviointi	27

4.1	Valtuuston asettamien tavoitteiden toteutuminen.....	27
4.2	Lautakuntien asettamien tavoitteiden toteutuminen toimialoittain	33
	Sosiaali- ja terveyslautakunta	34
	Sivistys- ja hyvinvointilautakunta.....	45
	Kaupunkirakennelautakunta.....	51
4.3	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2019-2021 toteutuminen	56
	Yhteisöllisyys	57
	Osallisuus	63
	Turvallisuus	67
	Vanhemmuus	70
	Liikkuminen	73
	Terveys	77
4.4	Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2019-2021 toteutuminen.....	81
	Yhteisöllisyys	82
	Osallisuus	85
	Turvallisuus	87
	Läheisverkostot	89
	Liikkuminen	90
	Terveys	93
5	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	94
5.1	Valtuustokauden 2017–2021 onnistumiset ja huolenaiheet.....	94
5.2	Indikaattoreista nousevia onnistumisia ja huolenaiheita	95
5.3	Hyvinvointikertomuksen valmistelu.....	97
6	Suunnitelmat ja toimenpiteet.....	97
7	Liitteet	98
8	Lähteet	98

1 Johdanto

Kuntalain (410/2015) mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Tähän tehtävään liittyen terveydenhuoltolain (1326/2010) 12 § velvoittaa kunnan seuraamaan asukkaistensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Tämän seurannan työkaluksi on osoitettu hyvinvointikertomus ja siihen liittyvä raportointi. Niin ikään laki edellyttää asettamaan paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja määrittelemään niitä tukevat toimenpiteet.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kaupungin, eri toimialojen ja verkostojen yhteistyössä toteuttamaa yksilöön, perheeseen, yhteisöihin, väestöön ja näiden elinympäristöihin kohdistuvaa toimintaa. Tärkeitä kumppaneita ovat kaupunkilaiset, kolmannen sektorin toimijat, oppilaitokset sekä yritykset. Hyvinvointi syntyy yksilön, yhteisön, ympäristön, yhteiskunnan palvelujärjestelmän sekä yhteiskuntapolitiikan tuloksena. Hyvinvointikertomus auttaa tiivistämään eri alojen asiantuntijoiden, 3. sektorin ja asukkaiden yhteiset näkemykset alueen hyvinvoinnista ja valtakunnallisesti vertailukelpoista indikaattoritietoa sekä asukas- ja asiakaskyselyiden tuloksia.

Hyvinvointikertomuksen tarkoitus on myös tuottaa seurantatietoa lautakunta- ja toimialarajat ylittävän ohjelmatyön ja tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksista eli hyvinvointipolitiikan onnistumisesta. Viimeisin Hämeenlinnan kaupungin hyvinvointikertomus on laadittu vuonna 2018. Tämä hyvinvointikertomus pohjautuu vuosien 2017–2021 valtuustokauteen. Osana hyvinvointikertomusta raportoidaan sekä Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2019–2021 että Suunnitelman ikääntyneen väestön tukemiseksi 2019–2021 toteutuminen.

2 Toimintaympäristö

Hämeenlinnan väkiluku vuoden 2019 lopussa oli 67 633, mikä on 0,1 % enemmän kuin vuoden 2018 lopussa (67532). Vuosina 2009–2015 väestö on kasvanut 0,1–0,7 %, vuosina 2016–2018 hieman pienentynyt ja jälleen 2019 väestö hieman kasvoi. Tilastokeskuksen

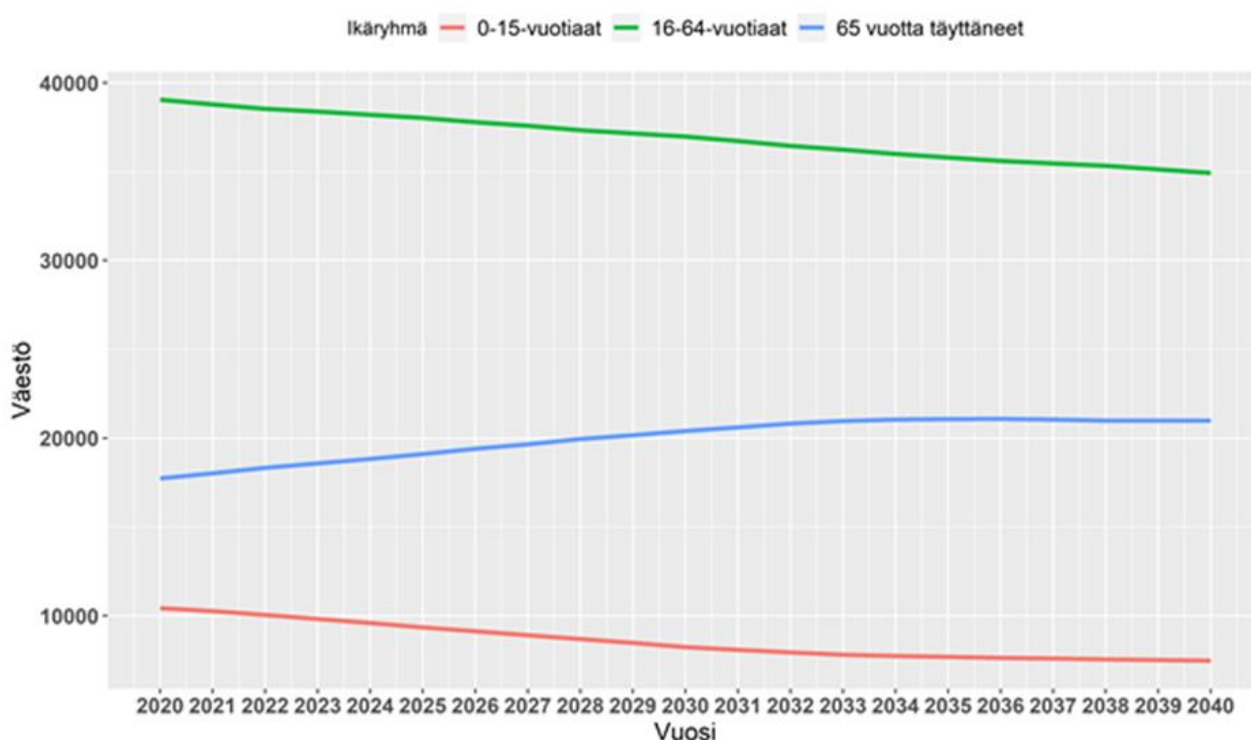
ennakkoväkilukutilaston mukaan myös vuoden 2020 aikana väkiluku on noussut 280 asukkaalla heinäkuun loppuun mennessä. (Lähde: Tilastokeskus)

Talouden suunnittelussa käytetyt asuksluvut:

Vuosi	TP2019	EN 2020	TA 2020	TA 2022	TA 2023
Väkiluku	67633	67210	67066	66922	66779

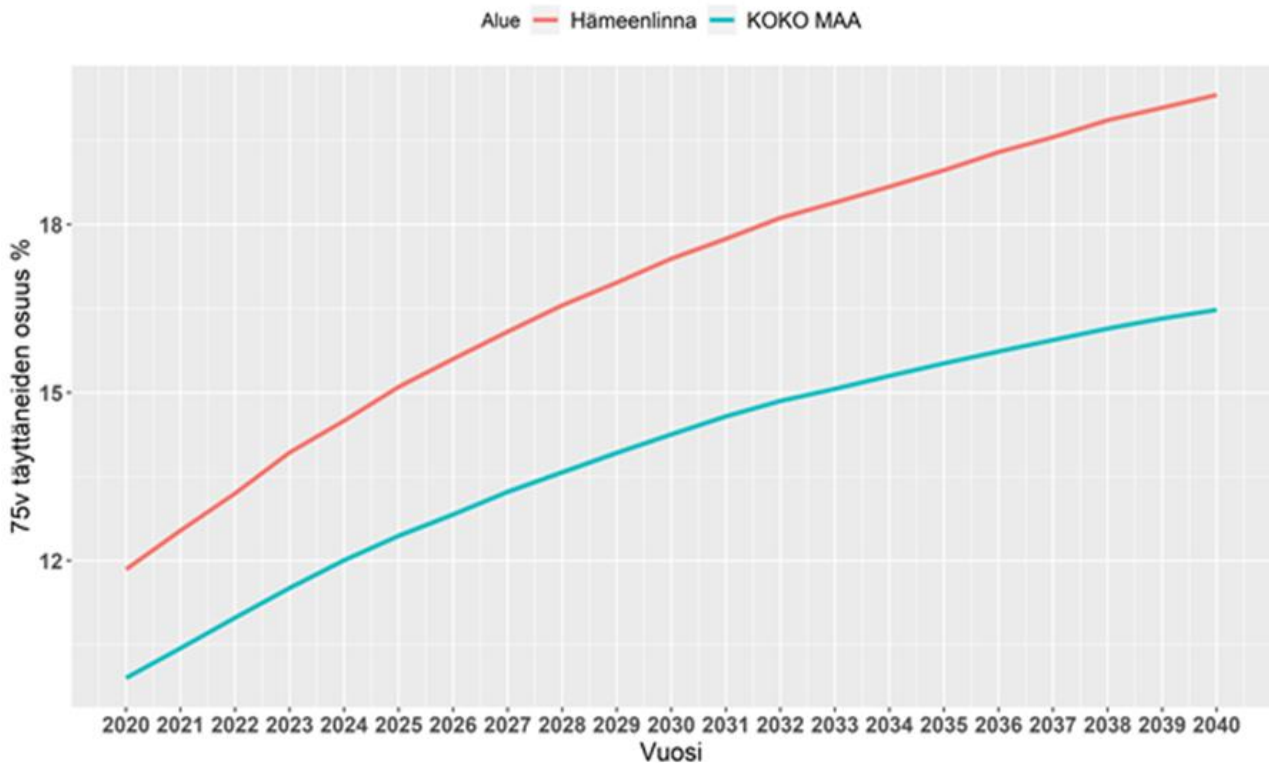
2.1 Ikärakenne

Väestöennuste 2020-2040:



Hämeenlinnassa 65 vuotta täyttäneiden osuus 25.7 % on vuoden 2019 tilaston (Tilastokeskus) mukaan koko maan keskiarvoa (22.3 %) suurempi ja vastaavasti työikäisten (16–64-vuotiaat) ja alle 16-vuotiaiden määrä on Hämeenlinnassa pienempi. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan jatkossa erityisen suuri on 75 vuotta täyttäneiden osuus. (Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne ja Väestöennuste 2019)

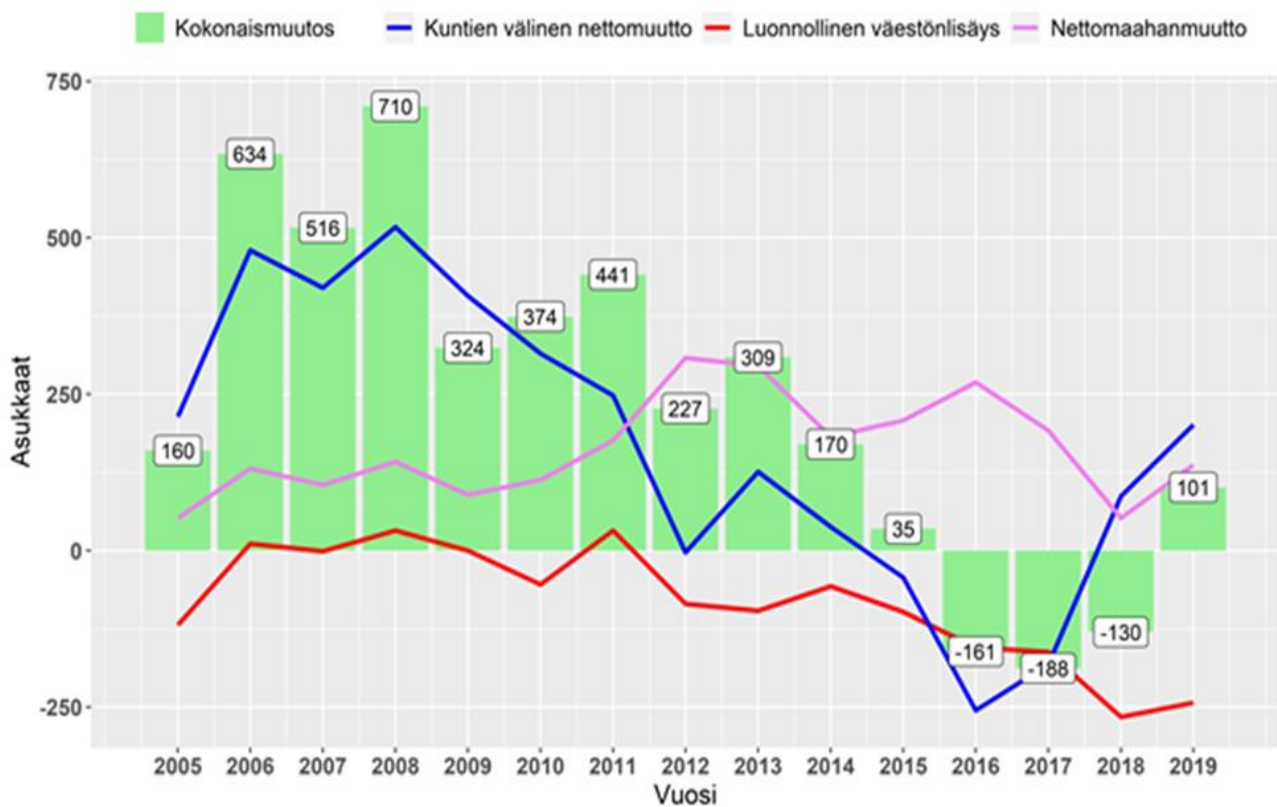
75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä Hämeenlinnassa ja koko maassa 2020–2040:



2.2 Muuttoliike ja luonnollinen väestönlisäys

Asukasluku Hämeenlinnassa kasvoi kuntien välisen muuttovoiton ansiosta vuoteen 2008, jonka jälkeen muuttovoitto laski vähitellen negatiiviseksi, kunnes vuonna 2018 muuttoliike kääntyi selvästi positiiviseksi ollen positiivinen myös vuonna 2019. Kaaviossa 3 kuvataan Hämeenlinnan väestönmuitoksia vuosina 2005–2019. Luonnollinen väestönlisäys (2019: -243) on ollut negatiivinen vuodesta 2012 lähtien ja maahanmuuton vaikutus on hiipunut huippuvuosista. Kokonaismuutos vuonna 2019 oli 101 asukasta kasvua. Nettosiirtolaisuus on tuonut Hämeenlinnaan vuosina 2015–2019 yhteensä 666 asukasta muuttovoittoa. Hämeenlinnan kuntien välinen nettomuutto vuonna 2019 oli 201 asukasta. (Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike)

Hämeenlinnan väestönmuutokset 2005–2019:



Vuonna 2019 Hämeenlinnasta eniten muuttovoittoa tehneet kunnat olivat Tampere (-107), Helsinki (-58), Lahti (-38) ja Espoo (-34). Muuttovoittoa Hämeenlinna on vuonna 2019 saanut seuraavasti: Janakkala (42), Hattula (26), Valkeakoski (23) ja Tuusula (23). Hämeenlinna häviää muuttoliikkeessä suurille ja voittaa pienemmistä. Viiden vuoden tarkastelujaksolla Hämeenlinnan pahimmat kilpailijat ovat Tampere (-671) ja Helsinki (-378) ja vastaavasti Hämeenlinnan parhaita muuttovoittokuntia ovat Janakkala (176) ja Riihimäki (158). (Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike)

2.3 Asuminen

Hämeenlinnassa oli vuoden 2019 lopussa asuntokuntia yhteensä 34981. Yksin asuvien talouksia oli 16691, mikä on 47.7 % kaikista asuntokunnista. Kahden henkilön talouksia oli yhteensä 11234, mikä on 32.1 % asuntokunnista. Kolmen tai useamman henkilön talouksia oli yhteensä 11234 (9.1 %). Asuntokuntien määrässä on jatkuva trendi pienempien asuntokuntien suuntaan vuodesta 2009. Myös 2 hengen talouksien osuus laski vuonna 2019. (Lähde: Tilastokeskus, Asunnot ja asuinolot)

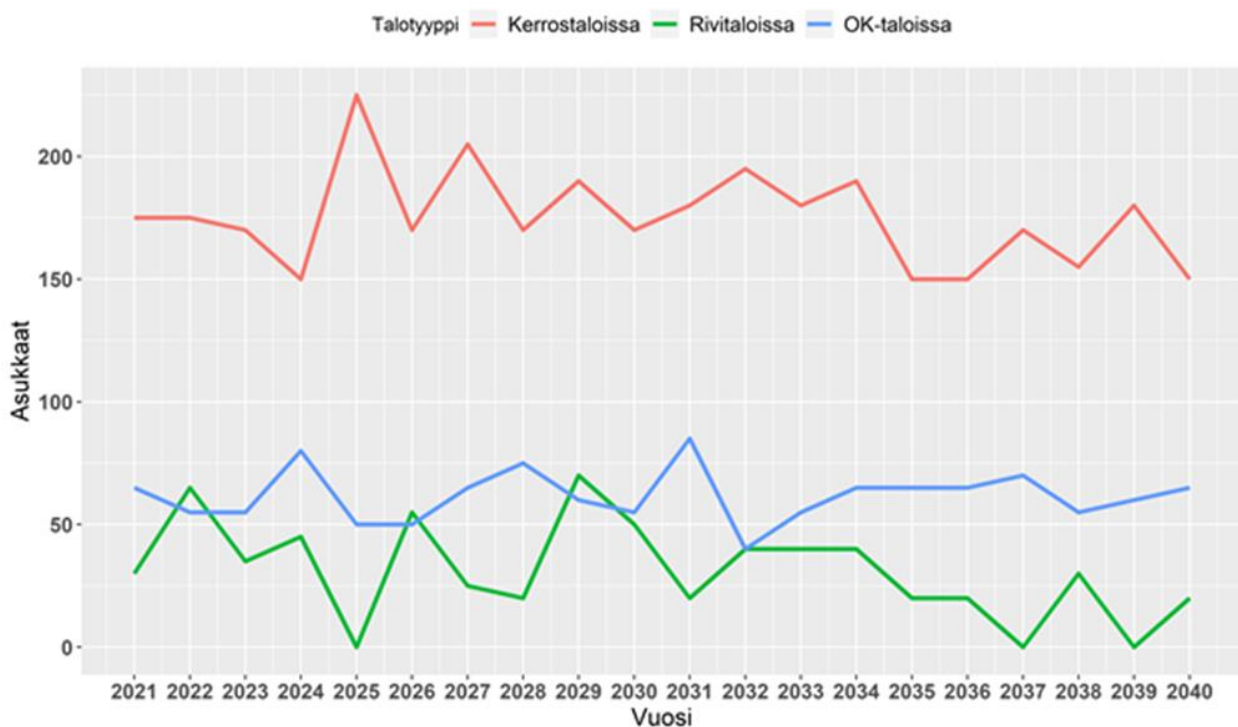
Hämeenlinnan asutokuntien lukumäärä vuonna 2019:

Talotyyppi	Kaikki asutokunnat	1 henkilö	2 henkilöä	3+ henkilöä
Asuinkerrostalot	15687	10645	3815	1227
Erilliset pientalot	13085	3111	5260	4714
Muu rakennus	437	235	132	70
Rivi- ja ketjutalot	5772	2700	2027	1045
Yhteensä	34981	16691	11234	7056

(Lähde: Tilastokeskus)

Asukasmäärissä mitattuna eniten arvioidaan rakennettavan kerrostaloasuntoja. Syyskuun 2020 alussa vapaita kaupungin omakotitontteja koko Hämeenlinnassa oli 191, joista vähän yli puolet (95) sijaitsi Kantakaupungin alueella. Lisäksi yksityisiä tontteja oli tarjolla 26. Vapaita rivi- ja kerrostalotontteja oli yhteensä 43, joista 16 Kantakaupungissa.

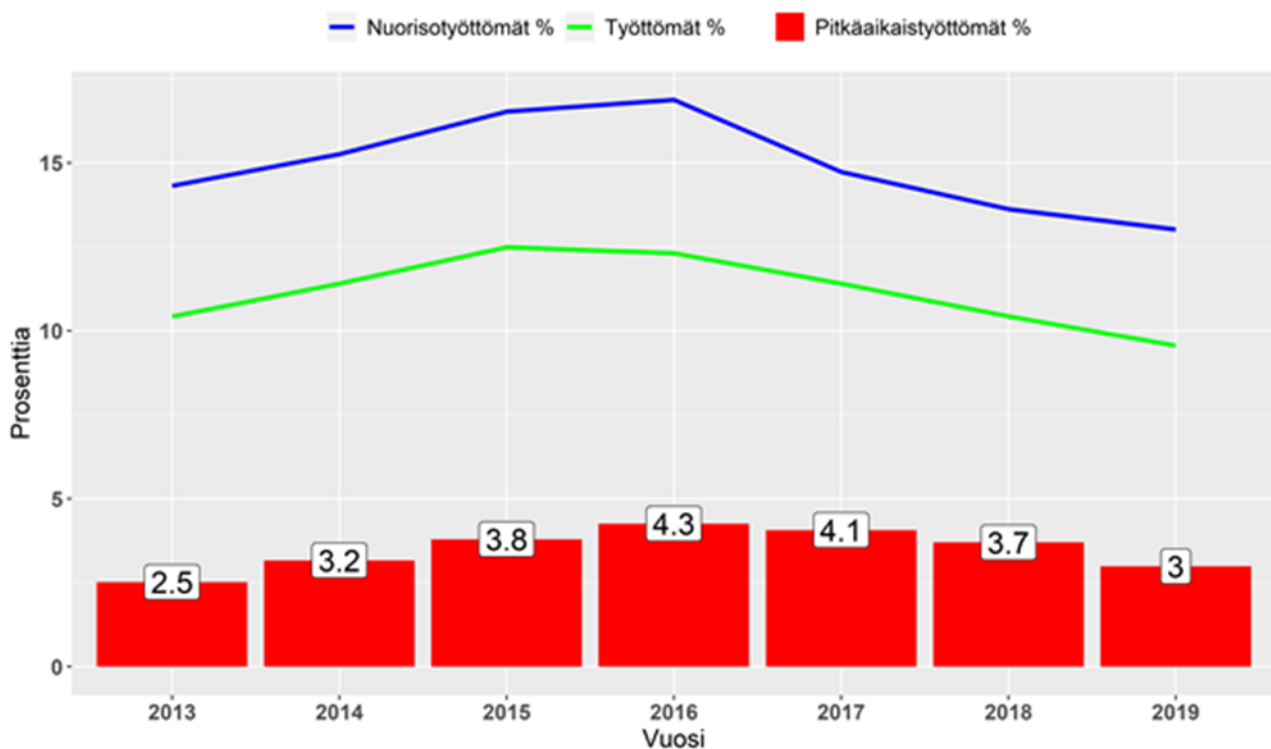
Hämeenlinnan arvioitu rakennustahti asukkaina 2020–2040:



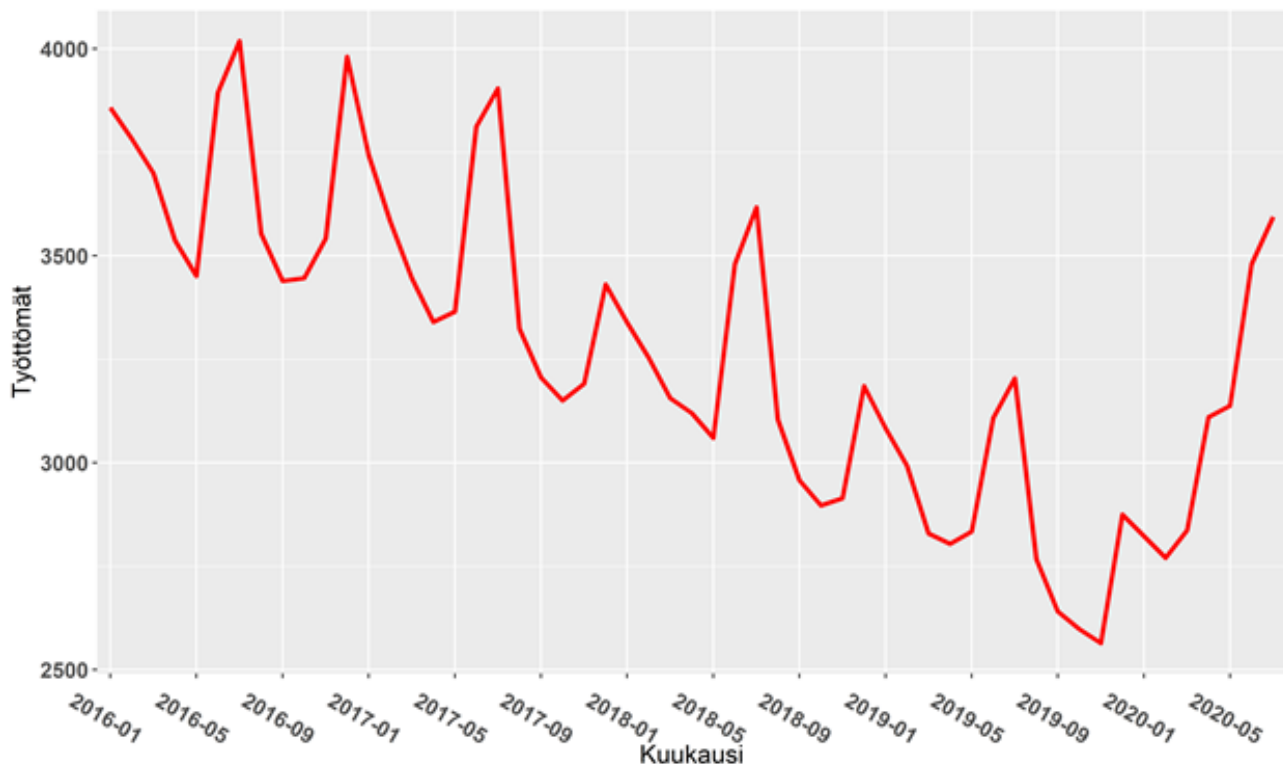
2.4 Työttömyys

Hämeenlinnan työttömyysprosentit jatkoivat laskua vuonna 2019. Yleinen työttömyysprosentti vuonna 2019 oli 9.6 % (Hämeenlinnan seutukunta 8.8 %) nuorisotyöttömyyden ollessa edelleen 13 %. Pitkäaikaistyöttömyys näyttäisi seuraavan yleistä kehitystä hieman jäljessä, mutta kuitenkin samansuuntaisena. Vuodesta 2012 lähtien Hämeenlinnan työttömien määrä kasvoi tasaisesti vuoteen 2015 saakka, mutta vuoden 2016 jälkeen työttömien määrä on lähtenyt selvään laskuun, joka kuitenkin pysähtyi koronaepidemian aiheuttamiin muutoksiin. (Lähde: TEM Työnvälitystilasto / Tilastokeskus)

Hämeenlinnan työttömyysasteet 2013 – 2019:



Hämeenlinnan työttömät tammikuu 2016 – heinäkuu 2020:



3 Yhteenveto indikaattoreista

Hyvinvointikertomuksen indikaattorit on valittu valtuustokauden tavoitteita ja lautakuntien tavoitteita mahdollisimman hyvin vastaaviksi. Lisäksi on nostettu muita keskeisiä, työn aikana esille nousseita mittareita. Indikaattoreissa korostuvat hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät mittarit. Indikaattoreiden lähteenä on Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen SotkaNet -tietokanta.

Hämeenlinnan vertailualueiksi on valittu Hattula, Janakkala, Kouvola, Rovaniemi, Seinäjoki, Lappeenranta sekä Etelä-Karjala, Kanta-Häme, Päijät-Häme ja koko maa. Naapurikuntien lisäksi vertailualueiksi on valittu samankokoisia kaupunkeja, joita käytetään verrokkeina myös Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelmassa.

3.1 Talous

Hämeenlinnan kuten useimpien Suomen kuntien taloudellinen tilanne on haasteellinen, millä voidaan ennakoida olevan merkittävä vaikutus kaupungin kykyyn tukea asukkaiden hyvinvointia. Vertailuryhmässä Hämeenlinnan velkaantuneisuus on keskimääräistä suurempaa ja vuosikate keskimääräinen. Verotulojen osalta Hämeenlinna sijoittuu vertailussa hyvin, mutta

valtionosuuksilla tasataan verotuloja enemmän kuin Hämeenlinna on vertailuryhmää edellä. Talousluvusta etenkin perustoimeentulotuen ja kunnan osarahoittaman työmarkkinatuen asukaskohtaiset määrät kertovat myös asukkaiden hyvinvoinnista. Ennen koranaepidemian alkamista tukien määrä asukasta kohden oli vakiintuneella tasolla ollen vertailuryhmässä korkea, erityisesti perustoimeentulotuki.

Kuntatalouden kannalta haasteellista on erityisesti huoltosuhteen nopea heikentyminen, mikä Hämeenlinnassa on muuta maata ja vertailualueita voimakkaampaa. Huoltosuhde voisi nopeasti kehittyä paremmaksi vain muuttoliikkeen kautta. Muuttoliike onkin ollut Hämeenlinnalle positiivinen, mutta huoltosuhde ei silti ole kehittynyt parempaan, koska muuttovoittoa ei ole saatu työikäisissä.

Asukkaiden tulotasoa kuvaavien mittarien perusteella Hämeenlinna sijoittuu vertailuryhmässä keskinkertaisesti. Tulonjaon tasaisuutta kuvaavan gini-kertoimen perusteella Hämeenlinnassa on melko pienet tuloerot, ja pienituloisuus on melko vähäistä. Kuitenkin toimeentulon haasteet ovat yleisiä, sillä pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneita on Hämeenlinnassa sekä alle 25-vuotiaissa että 25 vuotta täyttäneissä verrattaen paljon. Ilmiötä saattaa selittää Hämeenlinnan suhteellisen korkea yksinasuvien ja yksinhuoltajatalouksien osuus, jolloin työttömyys ja muut henkilökohtaiset haasteet voivat aiheuttaa merkittäviä haasteita toimeentuloon.

3.2 Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet

Merkittävä osa lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaavasta indikaattoritiedosta on kahden vuoden välein toteutettavan kouluterveyskyselyn tuloksista. Kokonaisuutena lasten ja nuorten hyvinvointi Hämeenlinnassa on tilastojen valossa hieman keskimääräistä heikompi. Vertailuryhmässä näyttäisi myös siltä, että alakoululaisten kohdalla Hämeenlinna sijoittuu paremmin kuin vastaavissa mittareissa yläkoululaisten kohdalla. Mittareita tarkastellessa tulee kuitenkin huomata, että absoluuttiset erot eivät ole kaikissa mittareissa suuria, vaikka Hämeenlinna sijoittuisi vertailuryhmän viimeiseksi.

Positiivista vertailussa on hämeenlinnalaisten nuorten vähentyneet ongelmat keskustella vanhempien kanssa ja keskimääräistä vähäisempi humalahakuinen juominen ja nuuskaaminen (3,4 % nuuskaa päivittäin, koko maassa 4,9 %). Koulukiusaaminen on vertailualueita vähäisempää yläkouluissa, mutta vertailun yleisintä alakouluissa. Haasteena mittareista nousee nuorten oma

kokemus terveydentilastaan. Hämeenlinnassa vertailualueita yleisempää on koululounaan syömättä jättäminen ja nuorten ylipainoisuus. Yläkoululaisista 22,4 % (2017: 18,5 %, maan keskiarvo 2019: 20,9 %) kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Lasten ja nuorten harrastuksia koskevista mittareista nähdään, että Hämeenlinnassa harrastetaan yhtä paljon kuin vertailualueilla. Hämeenlinnassa on vertailualueista eniten nuoria, joilla ei ole yhtään läheistä ystävää, 10,3 % (2017: 7,4 %, maan keskiarvo 2019: 9,1 %). Yksinäisten osuus on kuitenkin perusopetuksen 4.- ja 5.-luokkalaisilla huomattavasti pienempi verrattuna koko maahan (2019: 0,3 %; maan keskiarvo 0,9 %).

Fyysisten terveyshaasteiden lisäksi erityisesti yläkouluikäisillä on haasteita henkisen hyvinvoinnin kanssa, sillä yleinen tyytymättömyys omaan elämään (74,6 % tyytyväisiä) sekä kouluyhteisöön kuulumattomuuden tunne on yleisempää Hämeenlinnassa kuin vertailuryhmässä. Vertailussa Hämeenlinna kuitenkin sijoittuu lähelle koko maan tasoa. Alakoululaiset sijoittuvat näissä mittareissa Hämeenlinnassa keskimääräistä paremmin. Puolet alakoululaisista ja yli puolet (58,3 %) nuorista kokee, ettei heillä ole mahdollisuutta keskustella koulussa aikuisen kanssa tarvittaessa. Kuitenkin näissä mittareissa Hämeenlinna asettuu lähelle koko maan tasoa, vaikka vertailuryhmässä on parempia tuloksia.

Merkittävimmät muutokset kouluterveyskyselyjen vuosien 2017 ja 2019 välillä ovat tapahtuneet yläkoululaisten päihteidenkäytössä, koetussa terveydessä ja oppimistaidoissa. Yläkoululaisten humalahakuinen juominen (2017: 9,5 %, 2019: 7 %) ja nuuskaaminen (2017: 5,5 %, 2019: 3,4 %) ovat vähentynyt samalla, kun tupakointi (2017: 4,9 %, 2019: 5,6 %) ja laittomien huumeiden kokeilu on lisääntynyt (2017: 6,1 %, 2019: 7,7 %). Hämeenlinnan yläkouluihin kohdennettu vuonna 2018 alkanut Ei nuuskalle -kampanja on täten tuottanut kertomuskaudella tulosta. Nuorten huumeekokeilut ohjautuvat Hämeenlinnassa moniammatillisen Ankkuritiimin käsiteltäväksi. Ankkuritiimiin kuuluu asiantuntijoita poliisista sekä sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimesta. Tämä ennaltaehkäisevä toiminta voi omalta osaltaan vähentää päihteidenkäyttöä tulevaisuudessa.

Yläkoululaiset kokevat terveydentilansa useammin huonoksi tai keskinkertaiseksi kuin koko maassa, mutta alakoululaiset sen sijaan pärjäävät koko maan keskiarvoa paremmin.

Yläkoululaisten kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on myös kasvanut 11 %:sta 12,9 %:iin eli samaan tasoon koko maan keskiarvon kanssa. Vaikeuksia oppimistaidoissa on 39,2 %:lla

yläkoululaisista, kun vuonna 2017 osuus oli 33,6 %. Nykyinen osuus on vielä lähellä koko maan tasoa, mutta muutos on merkittävä.

Taustamittareista esille nousevat vähäiset kouluterveydenhuollon käynnit sekä erikoissairaanhoidon nuorisopsykiatrian ja lastensuojelun osalta vertailualueita suuremmat luvut. TEA-Viisarin mittarin Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa heikko tulos erottuu myös vertailuryhmästä. Lastensuojelun mittareista perheen ulkopuolelle sijoitettujen 0-17-vuotiaiden osuus (2,2 %) on vertailualueita korkeampi ja 9,1 % 0-17-vuotiaista on tehty jossakin vaiheessa lastensuojeluilmoitus. Mahdollisista väestöllisistä taustatekijöistä Hämeenlinnassa ei kuitenkaan ole muista eroava lasten pienituloisuusaste, mutta toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus on vertailuryhmän suurin. Tähän saattaa vaikuttaa melko suuri yksinhuoltajatalouksien osuus. Myös ahtaasti asuvien asuntokuntien osalta Hämeenlinnan tulos on vertailuryhmän heikoin.

Hämeenlinnan palveluindikaattoreissa erottuu selvästi vertailualueista koulukuraattoreiden ja koulupsykologien resursointi. Sataa oppilasta kohden Hämeenlinnassa on käytössä vain 12 tuntia (koko maa 49 tuntia) koulupsykologin ja 8 tuntia (koko maa: 76 tuntia) koulukuraattorin työpanosta viikossa. Myös kouluterveydenhuollon käynneissä Hämeenlinna sijoittuu alle koko maan keskiarvon.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) neljän vuoden välein toteuttaman alle 4-vuotiaisiin lapsiin ja heidän huoltajiinsa kohdistuneen Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tutkimuksen 2018 mukaan hämeenlinnalaisista 4-vuotiaiden vanhemmista 85 % oli tyytyväisiä ja heistä 22 % erittäin tyytyväisiä elämäänsä. Lasten vanhemmista 46 % koki perheen taloudellisen tilanteen korkeintaan kohtalaiseksi, mikä on hieman enemmän kuin koko maan tasolla. Hämeenlinnalaisista vanhemmista 14 % oli joutunut tinkimään ruuasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahan puutteen vuoksi vuoden aikana. (LTH-kysely 2018.)

Hämeenlinnaisten alle 4-vuotiaiden lasten elintavat olivat tutkimuksen mukaan samalla tasolla kuin koko maassa. Kyselyn mukaan suurin osa hämeenlinnalaisista alle 4-vuotiaista lapsista liikkui kotioiloissa yli tunnin päivässä vauhdikkaasti ja yli kaksi tuntia kevyesti. Lapsista 40 % söi hedelmiä, marjoja ja kasviksia päivittäin. (LTH-kysely 2018.)

Korona-ajan vaikutukset nuorten ja perheiden hyvinvointiin

Kaikille hämeenlinnalaisille yläkoululaisille syksyllä 2020 järjestetyssä Mitä sulle kuuluu –kyselyssä kartoitettiin hämeenlinnalaisten nuorten kuulumisia koronaepidemian keskellä. Kyselyyn vastasi 670 yläkoululaista. Suurin osa nuorista vastasi, että he olivat saaneet riittävästi tietoa koronaan liittyen. Nuorista hieman yli puolet vastasi, että koronatilanne vaikutti kyselyhetkellä ainakin jonkin verran heidän harrastuksiinsa, kavereiden näkemiseen tai muuten vapaa-aikaan.

Koronatilanne on vaikuttanut esimerkiksi siihen, että nuoret eivät ole voineet tavata ystäviään ja sukulaisiaan yhtä usein kuin aiemmin ja harrastuksia on peruttu tai harjoituksia vähennetty ja perheen taloudellinen tilanne on heikentynyt. Kuitenkin lähes puolista nuorista vastasi, että koronatilanne ei vaikuttanut kyselyhetkellä heidän harrastuksiinsa, kavereiden näkemiseen tai muuten vapaa-aikaan. (Mitä sulle kuuluu -kysely 2020.)

Kuitenkin ajasta nousi esiin myös positiivisia asioita ja noin 44 % nuorista arvioi, että perheen yhteinen aika on lisääntynyt. Myös kesällä ja syksyllä 2020 hämeenlinnalaisille 1. ja 7. luokkalaisille ja heidän huoltajilleen terveystarkastusten aikana tehdyssä Perheiden arki koronan aikaan -kyselyssä (981 vastaajaa) saatiin selville, että korona-aika on lisännyt monien perheiden yhdessä harrastamista ja olemista sekä ulkoilemista. Nuoret arvioivat Mitä sulle kuuluu -kyselyssä sekä omansa että perheensä hyvinvoinnin hyväksi (asteikolla 1-5, 5 erittäin hyvä, nuorten oman hyvinvoinnin keskiarvo 3,8 ja perheen hyvinvoinnin keskiarvo 4,2). Suurin osa nuorista myös kertoi kotonaan kaiken olevan hyvin. Myös Perheiden arki koronan aikaan -kyselyssä perheen hyvinvointi koettiin hyväksi (asteikolla 1-5, 5 erinomainen, perheen hyvinvoinnin keskiarvo 4,2). (Mitä sulle kuuluu -kysely 2020; Perheiden arki koronan aikaan -kysely 2020.)

Sisäilmatilanne kouluilla

Sisäilmatilanne kouluilla on rauhallinen ja se on parantunut aiemmista vuosista. Nykyisin yhä useammassa koulussa ei ole sisäilmaoireilua tai se on hyvin lievää. Kouluissa, joissa on ollut sisäilmaoireilua, on sisäilmatyöryhmä, joka tarkkailee tilannetta. Monessa koulussa on tehty myös korjaustoimenpiteitä.

Lapsiperheiden pienituloisuus

Valtaosa suomalaisista lapsiperheistä elää mukavasti Lastensuojelun Keskusliiton (2020) raportin mukaan, mutta Suomessa on lisäksi paljon perheitä, joilla on usein rahahuolia. Köyhyysriskissä ovat etenkin yksinhuoltajaperheet, maahanmuuttajataustaiset ja monilapsiset perheet.

Kansainvälisessä perheen pienituloisuutta tarkastelleessa tutkimuksessa saatiin selville, että perheen pienituloisuus voi lisätä lapsen riskiä sairastua mielenterveyshäiriöihin. Mitä pidempään lapsi kasvaa perheessä, jossa vanhempien tulotaso on matala, sitä suurempi todennäköisyys hänellä on sairastua mielenterveyden häiriöön myöhemmin elämässä. Tutkimuksen mukaan jo lapsuudessa tulisi kiinnittää huomiota mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisyyn ja hoitoon. Esimerkiksi vanhemmuutta tukevat interventiot voisivat olla hyödyllisiä matalan tulotason perheissä. (Hakulinen ym. 2020.)

Kääriälän ja kumppaneiden vuonna 1997 syntyneisiin lapsiin kohdistuneessa tutkimuksessa tarkasteltiin lapsia, joiden vanhemmista toinen tai molemmat ovat syntyneet ulkomailla. Näistä perheistä suurin osa on hyvinvoivia riippumatta vanhempien lähtömaasta. Näillä perheillä on kuitenkin keskimääräistä useammin ongelmia monella hyvinvoinnin osa-alueella. Perheissä, joissa vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla, pitkittynyt lapsikäyhyys on yleisempää ja ulkomailla syntyneiden vanhempien lasten peruskoulumenestys jää heikommaksi kuin Suomessa syntyneiden vanhempien lapsilla. Keskeistä ovat toimet, joilla edistetään ulkomailla syntyneiden vanhempien kouluttautumista ja työllistymistä. (Kääriälä ym. 2020.)

Lasten ylipainoisuus

Häkkänen (2021) tarkasteli tutkimuksessaan lasten ylipainoisuutta ja lihavuutta sekä kouluterveydenhuollon interventioita. Tutkimuksen mukaan lasten ylipainoisuuden vähentämisessä on olennaista kouluterveydenhuollon ja perheiden yhteistyö alusta asti, jotta ylipainoon pystyttäisiin puuttumaan jo ennen sen kehittymistä lihavuudeksi. Tutkimuksen mukaan lihavuutta oli enemmän lapsilla, joita kiusattiin koulussa, joiden perheissä oli kriisejä sekä joilla oli oppimisen haasteita. Tukea ja hoitoa tulisi kohdentaa etenkin niille lapsille, joilla on suurin riski lihavuudelle, sillä tutkimuksen mukaan lasten lihavuus on usein pysyvää. (Häkkänen 2021.)

3.3 Nuoret ja nuoret aikuiset

Nuorten ja nuorten aikuisten mittarit koostuvat nuorempien tapaan pääosin kouluterveyskyselyn tuloksista. Kysely toteutetaan kahden vuoden välein myös ammatillisen oppilaitoksen ja lukion opiskelijoille. Hyvinvointikertomuksen indikaattorit on valittu valtuustokauden tavoitteita ja lautakuntien tavoitteita mahdollisimman hyvin vastaaviksi. Lisäksi on nostettu muita keskeisiä, työn aikana esille nousseita mittareita. Indikaattoreissa korostuvat hyvinvoinnin edistämiseen

liittyvät mittarit. Indikaattoreiden lähteenä on Terveiden- ja hyvinvoinnin laitoksen SotkaNet - tietokanta.

Hämeenlinnan näkökulmasta suurin osa nuorista voi hyvin. Kuitenkin lukiolaisten ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden tulokset ovat pääasiassa heikentyneet, osa merkittävästi. Tuloksissa sijoitutaan vaihtelevasti, osassa koko maata heikommin ja osassa paremmin. Kouluterveyskyselyn ohella pahoinvointi näkyy ääritapauksissa koko maan keskiarvoa enemmän lastensuojelun luvuissa, raskaudenkeskeytyksissä, mielenterveysongelmissa ja työllistymishaasteina.

Ammatillisen oppilaitoksen (2017: 21,7 %, 2019: 24,9 %) ja lukion (2017: 18,9 %, 2019: 20,4 %) opiskelijoista aiempaa suurempi osa kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai heikoksi.

Lukiolaisten osalta mittari on koko maan keskiarvoa parempi ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla koko maata heikompi. Lukiolaisten osalta positiivisena muutoksena näkyy vähentynyt ylipainoisten osuus (2017: 20,5 %, 2019: 17,2 %), mutta huomattavasti aiempaa useampi jättää koululounaan syömättä (2017: 21,7 %, 2019: 32,4 %) ja entistä useampi myös harrastaa liikuntaa enintään tunnin viikossa (2017: 21,7 %, 2019: 24,5 %). Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla ylipainoisuus on pysynyt samana ollen edelleen lukiolaisia korkeampi (26,4 %). Vastaavalla tavalla ammatillisessa oppilaitoksessa jätetään useammin koululounas syömättä (40,1 %) eikä osuus ole muuttunut vuodesta 2017. Hämeenlinna sijoittuu osassa luvuista koko maata heikommin ja osassa paremmin, mutta erot ovat molempiin suuntiin pienehköjä.

Tupakointi on entisestään vähentynyt, etenkin ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden tupakointi on vähentynyt merkittävästi (ammatillisen oppilaitoksen poikien tupakointi 2017 15 % vrt. 2019 9 %; tyttöjen tupakointi 2017 32 % vrt. 2019 17 %). Nuuskan käyttö on kuitenkin lisääntynyt ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden ja lukiolaisten keskuudessa. Vuodesta 2017 vuoteen 2019 laittomien huumeiden kokeilut lisääntyivät hieman lukiolaisten keskuudessa. Ammatillisessa oppilaitoksessa huumeiden kokeilut olivat vähentyneet tällä ajanjaksolla 4%-yksikköä. Sekä lukiolaiset että ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat kokeilivat kuitenkin vähemmän laittomia huumeita koko maan tasoon verrattuna. Humalahakuinen alkoholin käyttö on pysynyt jokseenkin ennallaan ollen lähellä koko maan tasoa. Nuorten huumeekokeilut ohjautuvat Hämeenlinnassa moniammatillisen Ankkuritiimin käsiteltäväksi.

Keskeisenä huolenaiheena kouluterveyskyselyn tuloksista nousee sekä lukiolaisten että ammattioppilaitoksen opiskelijoiden osuus, joilla ei ole yhtään läheistä ystävää. Ammatillisessa

oppilaitoksessa 8,8 %:lla (2017: 4,2 %) ja lukiossa 8 %:lla (2017: 5,6 %) opiskelijoista ei ole läheistä ystävää. Kasvu on huomattava, vaikka vuoden 2019 tuloksissa ollaan siitä huolimatta koko maan tasolla. Ensimmäistä kertaa vuonna 2019 kysyttiin opiskelijoilta, onko heillä mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista. Hämeenlinnassa lukiolaisista 38,8 % kokee, että keskustelumahdollisuus on, kun koko maassa luku on 51,5 %. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 47,7 % on vastannut myöntävästi, mikä on lähes sama kuin koko maan tasolla. Lukiolaisilla on Hämeenlinnassa keskimääräistä enemmän keskusteluvaikeuksia myös vanhempien kanssa (7,9 %, koko maa 5,1 %).

Koulukiusaaminen toisella asteella on vähäisempää kuin yläkoulussa. Lukiolaisista 1,8 % ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 4,2 % on koulukiusattuna vähintään kerran viikossa. Molemmat ovat kuitenkin koko maan tasoa heikompia. Ammatillisessa oppilaitoksessa myös seksuaalinen häirintä (4,4 % on kokenut vuoden aikana) on selvästi yleistynyt vuodesta 2017 (1,2 %). Tulos on vertailuryhmän heikoin. Nuorten hyvinvoinnin taustalla vaikuttavista tekijöistä nousee ainakin vanhempien liiallinen alkoholinkäyttö. Lukiolaisista 7,2 % on kokenut vanhempien alkoholinkäytön haitalliseksi, ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 8,5 %.

Toisen asteen opiskelijoille tarjottavista palveluista erottuu lukion kuraattorien suuri työmäärä (1158 opiskelijaa /htv). Lukioissa sekä koulukuraattorien että opiskeluhuollon psykologien työpanos 100 opiskelijaa kohden on pienempi kuin koko maassa. Ammatillisessa koulutuksessa koulukuraattorien työpanos 100 opiskelijaa kohden on suurempi kuin koko maassa, mutta opiskeluhuollon psykologien osalta tilanne on huonompi.

Hämeenlinnan osalta tilastoista nousee selvästi lastensuojelun palveluiden piirissä olevien suurehko osuus. Vuonna 2019 2,2 % (koko maa 1,5 %) 18-20-vuotiaista oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle ja samassa ikäluokassa 7,1 % oli lastensuojelun avohuollon asiakkaina (koko maa 4,9 %).

Alle 25-vuotiaiden nuorten raskaudenkeskeytykset 1000 samanikäistä kohden ovat kasvaneet hieman aiemmasta. Raskaudenkeskeytyksiä tehtiin alle 25-vuotiaille 11,5/1000 samanikäistä vuonna 2019. Kasvu on osittain ristiriidassa sen kanssa, että alkuvuodesta 2019 lähtien alle 21-vuotiaille on Hämeenlinnassa tarjottu maksutonta pitkäkestoista ehkäisyä (teho 3-5 vuotta). Koko maassa raskaudenkeskeytyksiä tehdään eniten 20-24-vuotiaille, joten osa tästä ikäluokasta ei vuonna 2019 ollut maksuttoman ehkäisyn piirissä.

Nuorten aikuisten osalta nuorisotyöttömyys on kehittynyt suotuisasti ollen vuonna 2019 13,3 % (2017: 13,7 %). Koronan aikana nuorisotyöttömyys kuitenkin kasvoi jälleen ainakin väliaikaisesti. Ehkäisevää toimeentulotukea saaneiden 18-24-vuotiaiden osuus laski hieman 2 %:sta 1,7 %:iin. Sekä työttömyyden ja toimeentulon haasteissa että raskaudenkeskeytyksissä Hämeenlinna sijoittuu hieman koko maan tasoa heikommin, mutta kehityssuunta näissä on ollut pääasiassa hyvä.

3.4 Työikäiset

Väestön peruskoulun jälkeisen koulutuksen määrää mittaava koulutustasomittain on noussut Hämeenlinnassa (2017: 360,1; 2019: 371,2). Koko maan koulutustasomittain oli vuonna 2019 379,7, eli hieman korkeampi kuin Hämeenlinnassa. Hämeenlinnassa korkea-asteen koulutuksen saaneiden 20 vuotta täyttäneiden osuus on hieman noussut (2017: 31,2 %; 2019 32,1 %). Vertailualueista vain koko maassa (32,2 %), Seinäjoella (33,1 %) ja Rovaniemellä (33,9 %) on enemmän korkea-asteen koulutuksen saaneita.

Työkyvyttömyyseläkettä saaneita 25–64-vuotiaita oli Hämeenlinnassa vuonna 2019 6,9 % vastaavanikäisestä väestöstä ja osuus oli sama vuonna 2017. Osuus on Hämeenlinnassa hieman suurempi kuin koko maassa (6,6 %). Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä on ollut Hämeenlinnassa kasvussa. Vuonna 2019 29,2/1000 vastaavanikäistä sai Hämeenlinnassa sairauspäivärahaa mielenterveysperusteisesti, kun vuonna 2017 vastaava osuus oli 25,3. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 25–64-vuotiaita oli vuonna 2019 3,6 % vastaavanikäisestä väestöstä. Koko maan keskiarvo oli 2,7 %. Osuus on Hämeenlinnassa vertailualueista suurin.

Vaikeasti työllistyneiden 15–64-vuotiaiden osuus on vähentynyt kertomuskaudella (2017: 5,8 %; 2019 4,7 %). Hämeenlinnassa osuus on kuitenkin edelleen hieman koko maan keskiarvoa suurempi (koko maa 4,2 %). Myös pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on vähentynyt Hämeenlinnassa (2017: 35,7 %; 2019: 31,3 %). Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on kuitenkin Hämeenlinnassa vertailualueista suurin.

Hämeenlinnan kaupungin työllisyyspalvelut ovat toimineet vuodesta 2017 lähtien konsernihallinnossa, strategian ja kehittämisen alaisuudessa. Aiemmin kaupungilla ei ollut

varsinaista työllisyyspalveluiden yksikköä. Lakisääteinen TYP-palvelu sijoittui aiemmin sosiaali- ja terveystoimialalle.

Työllisyydenhoito on Hämeenlinnassa monialainen kokonaisuus, johon sisältyy esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimialat (mm. kuntouttava työtoiminta), elinkeinopalvelut (työllisyys- ja yritysagentit) ja nuorisopalvelut (Ohjaamo). Työllisyyspalveluiden organisaatiouudistuksella on tavoiteltu erityisesti sitä, että työllisyyden edistäminen on vahvemmin koko kaupungin asia, jossa eri palvelualueet osallistuvat toimintaan osaltaan. Tärkeässä roolissa on myös muu verkostoyhteistyö erityisesti työvoimahallinnon, elinkeinoelämän toimijoiden, oppilaitosten ja KELA:n suuntaan. Yhteistyötä on tiivistetty myös maahanmuuttajatyön kanssa, erityisesti monikielisen ja -kanavaisen tiedon tuottamiseen myintegration.fi –verkkosivustolle.

Työikäisten työllisyyspalveluiden kehittämisen vahvuudet ja onnistumiset ovat työllisyystiimin perustaminen ja omavalmentajamallin käyttöönotto. Omavalmentajamalli on auttanut rakentamaan työnhakijan ympärille kokonaisvaltaisemman palveluprosessin.

Aikuisväestön liikunta- ja terveystottumukset 2019 -kyselyssä selvittiin hämeenlinnalaisten liikunta- ja terveystottumuksia. Kyselyyn vastasi 570 hämeenlinnalaista. Kyselyn mukaan enemmistö hämeenlinnalaisista vastaajista harrasti arkiliikkumista ja kuntoliikuntaa säännöllisesti. Kuitenkin vain 42 % vastaajista liikkui terveystottumuksensa mukaisesti ja 11 % vastaajista ei liikkunut miltään osin liikuntasuosittelun mukaisesti. Miehet liikkivat naisia useammin suosittelun mukaisesti. Suurin tekijä liikuntasuosittelun toteutumattomuuden taustalla oli ajan puute ja yli puolet naisista ja lähes puolet miehistä vastasivat sen syyksi vähäiselle liikkumiselle. Suurin osa vastaajista oli tyytyväisiä kokonaisuudessaan kaupungin tuottamiin liikunnan harrastamisen mahdollisuuksiin ja edellytyksiin, kuten liikuntapaikkoihin, -ympäristöihin ja -palveluihin. (Aikuisväestön liikunta- ja terveystottumukset 2019 -kysely.)

Hämeenlinnan HYTE-kyselyn (2020) mukaan työikäisistä vastanneista noin puolet harrastaa hengästyttävää liikuntaa vähintään 3 kertaa viikossa. Tulokset ovat samansuuntaisia kuin aikuisväestön liikunta- ja terveystottumukset -kyselyssä. HYTE-kyselyn mukaan naiset harrastavat puolestaan hieman enemmän hyötyliikuntaa kuin miehet.

Työikäisissä keskeisenä tuloksena nousee vastanneiden 25-44-vuotiaiden miesten heikommalla tuloksella verrattuna saman ikäluokan naisiin. Tämän ikäluokan miehet kokevat terveytensä,

elämänlaatunsa ja onnellisuutensa muita heikommaksi. He eivät kuitenkaan ole esimerkiksi yksinäisempiä kuin saman ikäluokan naiset. Myös erilaisiin yhteisöihin osallistuminen on tässä ryhmässä hyvällä tasolla.

HYTE-kyselyn työkykyä kartoittavien kysymysten perusteella vastanneiden kokemus nykyisestä työkyvystä heikkenee iän myötä ja erittäin huonoksi työkykynsä tuntevien osuus kasvaa. Kuitenkin 45-64-vuotiaista noin 80 % arvottaa työkykynsä välille 6-10 (asteikolla 0-10). Tässä ikäluokassa naisista 33,6 % ja miehistä 26,9 % ei usko jaksavansa eläkkeelle asti työelämässä. Lisäksi ikäluokasta noin 10 % on jo eläkkeellä.

Kaartisen ja kumppaneiden tutkimuksen mukaan työikäisten ravitsemus on kehittynyt pääosin hyvään suuntaan pitkän aikavälin tarkastelussa. Koko väestön tasolla syödään enemmän kasviksia, hedelmiä ja marjoja kuin aiemmin ja miesten punaisen ja prosessoidun lihan kulutus on vähentynyt. Koko väestön tasolla suuri osa aikuisväestöstä ei kuitenkaan saavuta ravitsemussuosituksia näiden osalta, vaikka tämä olisi terveyden ja ympäristön kannalta olennaista. (Kaartinen ym. 2021.)

Hämeenlinnan HYTE-kyselyyn vastanneista naiset syövät selvästi harvemmin epäterveellisiä ruoka-aineita kuin miehet.

3.5 Ikäihmiset

Vuonna 2019 täyttä kansaneläkettä saaneiden 65 vuotta täyttäneiden osuus Hämeenlinnassa oli 1,2 %, kun vuonna 2017 osuus oli 1,4 %. Osuus on hieman vähentynyt kertomuskaudella. Koko maan keskiarvo (1,9 %) on vertailukohteista suurin. Eläkkeensaajien asumistukea saaneiden asuntokuntien osuus on noussut kertomuskaudella Hämeenlinnassa (2017: 9,3 %; 2018 ja 2019: 9,5%). Vertailualueista vain Päijät-Hämeessä on enemmän eläkkeensaajien asumistukea saaneita asuntokuntia (10,3 %). Koko maan keskiarvo oli vuonna 2019 7,8 %. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 65 vuotta täyttäneiden osuus on pysynyt koko kertomuskauden Hämeenlinnassa samana (0,2 %).

Depressiolääkkeistä korvausta saaneiden 65 vuotta täyttäneiden osuus on lisääntynyt (2017: 13,5 %; 2019: 15 %), ja Hämeenlinnassa osuus on vertailualueista suurin. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksoja 65 vuotta täyttäneillä 10 000 vastaavanikäistä asukasta kohden oli vuonna

2019 Hämeenlinnassa 214,5 hoitojaksoa. Hoitojaksot ovat vähentyneet kertomuskaudella, sillä vuonna 2017 niitä oli 258,2. Hämeenlinnassa oli vertailualueista vähiten kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitojaksoja vuonna 2019. Koko maan keskiarvo oli 370 hoitojaksoa.

Hämeenlinnan omassa HYTE-kyselyssä vuoden 2020 lopulla saatiin hyvin vastauksia sekä eläkeiän juuri saavuttaneilta (65-74v) ja 75 vuotta täyttäneiltä asukkailta. Kyselyyn vastanneista varsin iäkkäät miehet olivat aktiivisia liikkujia, jopa aktiivisempia kuin alle 25-vuotiaat. Tuloksen perusteella voidaan olettaa, että kyselyyn ovat vastanneet keskivertoa aktiivisemmat ikäihmiset. Heistä myös suurin osa syö terveellisesti eikä ole ainakaan merkittävästi ylipainoisia. Vastanneet ikäihmiset ovat aktiivisia yhdistyksissä ja kulttuurissa. Myös ryhmäliikuntaan on osallistunut noin 60 % vastanneista 75v täyttäneistä.

Erityisen hyvin pärjää 65-74-vuotiaiden ryhmä, kun katsotaan vastaajien kokemusta elämänlaadusta, onnellisuudesta tai yksinäisyydestä. Vasta 75 vuotta täyttäneillä on näillä mittareilla hieman heikompia tuloksia. Sukupuolierona nousee 75v täyttäneiden ryhmässä yksinäisyyden kokemukset, sillä naiset kokevat itsensä huomattavasti useammin yksinäisiksi kuin miehet.

Kyselyyn vastanneet ikäihmiset ovat toimintakyvyltään varsin hyvässä kunnossa, sillä ulkona vähintään 20 minuuttia kävelee 5 x viikossa tai useammin 41 % yli 75 vuotiaista, harvemmin kuin kerran viikossa 6 % ja vamman tai sairauden vuoksi ei ollenkaan 3 %. Ja varsinaista kuntoliikuntaa useita tunteja viikossa yli 75-vuotiaista harrastaa 16 %. Viimeisen vuoden aikana vastanneista oli kaatunut joko ulkona tai sisätiloissa peräti 36 % vastaajista. Apuvälineitä vastaajat käyttävät vähän, vain 5,4 % käyttää rollaattoria ja 9,5 % kävelykeppiä. Pyörätuolissa ei istu vastaajista yksikään. Kyselyllä on siten saatu hyvinvointitietoa hyväkuntoisista ja toimintakykyisistä ikäihmisistä.

3.6 Kaikki ikäryhmät

Esteettömyys

Hämeenlinnan kaupungin ensimmäistä esteettömyysohjelmaa 2021-2025 valmisteltiin syksyllä 2020 ja valmisteluun liittyen toteutettiin esteettömyyskysely kaupunkilaisille. Kyselyyn vastasi 75 henkilöä. Kyselyn käynnisti kaupungin esteettömyystyöryhmä, johon kuuluvat myös ikäraadin, vanhusneuvoston ja vammaisneuvoston edustajat. Esteettömyyskyselyyn vastanneista 33 % oli yli

70-vuotiaita ja 27 % liikuntarajoitteisia. Vastaajista 25 ilmoitti asuvansa postinumero 13100 - alueella keskustassa, 31 keskikaupungin muilla postinumeroalueilla ja pitäjissä 19.

Palvelujen onnistuminen esteettömyydessä arvioitiin tyydyttävälle tasolle. Kun vastaajat saivat kommentoida kaikkia mahdollisia tiloja, hankalat sisäänkäynnit rakennuksiin, eri tilojen välillä olevat tasoerot ja esteettömien WC-tilojen vähyys kaupungissa nousivat esteettömyyden suhteen haasteeksi. Erityisesti torin alueelle kaivattiin tasaisia reittejä. Palvelupisteiden äänieristykseen kaivattiin parannusta, jotta yksityisyyden suoja säilyisi. Esteettömille reiteille kaivattiin parempaa opastusta erityisesti näkövammaisia ajatellen. Palveluiden viestinnässä toivottiin, että tieto olisi edelleen saatavilla myös niille, joilla ei ole internetiä ja digiosaamista.

Esteettömyysnäkökulmasta toivottiin myös satsausta suojateihin, pyöräteiden kuntoon ja kevyen liikenteen väylien kunnossapitoon talvella. Vastauksissa toivottiin, että liikennevalot vaihtuisivat hitaammin ja kevyen liikenteen kulkureitit pysyisivät avoimina turhista esteistä eikä niitä tukittaisi mainoskylteillä, työkoneilla tai laajentamalla terasseja jalkakäytävälle. Vastaajat toivoivat myös lisää inva-pysäköintipaikkoja, hissejä ja puistonpenkkejä.

Kiitosta sai asiakaspalvelijoiden hyvä palveluasenne. Erityisesti ansiokkaina esteettömyysnäkökulmasta mainittiin useassa vastauksessa Viipurintien terveysasema, pääkirjasto, uimahalli ja Verkatehdas. Kiitosta saivat myös kävelykatu, taidemuseo, Hämeenlinnan kaupunginteatteri, Hämeenlinnan luontokohteet sekä Turuntien uudet väylämerkinnät.

Päihdepalvelut

Ehkäisevä päihdetyö on kunnan lakisääteistä perustyötä. Se on toimintaa, jolla ehkäistään ja vähennetään alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja huumeiden käyttöä ja ongelmallista rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia haittoja. Työtä ohjaa laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015). Työhön sovelletaan lisäksi terveydenhuoltolain (1326/2010) 11 ja 12§:ssä säädetyllä tavalla terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

Kunnan tulee nimetä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava kuntalainen (410/2015) mukainen toimielin. A-klinikan Ehkäisevä päihdetyö koordinoi Hämeenlinnan, Hattulan ja Janakkalan seudun ehkäisevää työtä.

A-klinikan vuosina 2019 ja 2020 toteuttamissa Hämeenlinnan seudun päihdeasennekyselyissä selviteltiin päihteisiin liittyviä asenteita ja päihteiden käyttöä. Vuonna 2019 vastaajia oli 960, joista hämeenlinnalaisia 648 ja 2020 yhteensä 914, joista hämeenlinnalaisia 530.

Enemmistö vastaajista kertoi, että heitä haittaa päihtyneiden ihmisten näkeminen esimerkiksi kaduilla tai julkisissa kulkuneuvoissa. Vastaajista suuri enemmistö on ollut joskus huolissaan läheisen, perheenjäsenen, sukulaisen tai hyvän ystävän päihteiden käytöstä.

Puolet vastaajista mainitsi, että päihteiden käyttöön voidaan merkittävästi vaikuttaa esimerkiksi, kuten valmentajan tai idolin avulla ja myös myynnin ja anniskelun rajoituksilla voidaan jonkin verran vaikuttaa päihteiden käyttöön. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että alaikäisten päihteiden käyttöön sekä rahapelaamiseen tulisi puuttua nykyistä enemmän. Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että vanhemmat eivät valvo riittävästi nuorten päihteiden käyttöä ja lähes yhdeksän kymmenestä vastaajasta oli sitä mieltä, että täysi-ikäisten ei tulisi hankkia alkoholia tai tupakkatuotteita alaikäisille. Suuri enemmistö vastaajista oli myös sitä mieltä, että vanhempien tai isovanhempien ei sovi päihtyä lasten seurassa. Nämä päihdeasenteet olivat hyvin samansuuntaisia molempina kyselyvuosina.

Kyselyissä selviteltiin myös hämeenlinnalaisten kannabisasenteita ja enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että kannabiksen käyttö on vaaraksi mielenterveydelle ja se haittaa arjesta selviytymistä. Kannabiksen käyttö nähtiin myös haitallisemmaksi nuorille kuin aikuisille ja satunnainenkin kannabiksen käyttö koettiin haittaavan vanhempana olemista. Kannabikseen liittyvät asenteet olivat hieman lieventyneet vuodesta 2019 vuoteen 2020. Kyselyä tarkastellessa tulee kuitenkin huomioda se, että vuoden 2020 päihdeasennekyselyyn vastanneiden joukossa oli huomattavasti enemmän alle 30-vuotiaita vastaajia kuin vuoden 2019 kyselyssä.

Hakkaraisen, Karjalaisen ja Salasuon (2020) tutkimuksessa selvitettiin sukupolven vaikutusta huumeiden käyttöön ja huumemielipiteisiin. Tutkimuksen mukaan huumekekoilut ovat lisääntyneet nopeasti sukupolvi sukupolvelta portaittain. Nuoremmat sukupolvet ovat kokeilleet huomattavasti useammin huumeita kuin vanhemmat sukupolvet. Myös huumeisiin liittyvissä asenteissa on isoja eroja sukupolvien välillä. 1980- ja 1990-luvuilla syntyneet suhtautuivat tutkimuksen mukaan myönteisimmin kannabiksen käyttöön ja heistä jopa kaksi kolmasosaa oli sitä mieltä, että kannabiksen kokeilu sisältää korkeintaan vain vähäisen riskin. (Hakkarainen, Karjalainen & Salasuo 2020).

Ruokolainen (2021) tarkasteli väitöskirjassaan sosioekonomisten ryhmien välisiä eroja tupakoinnissa. Tupakointi on vähentynyt Suomessa merkittävästi viime vuosikymmeninä, mutta sosioekonomisten ryhmien väliset erot tupakkatuotteiden käytön yleisyydessä ovat kasvaneet, ja tupakoinnissa on huomattavissa terveyden eriarvoisuutta. Matalammassa sosioekonomisessa asemassa olevat tupakoivat enemmän kuin korkeammassa sosioekonomisessa asemassa olevat. Tutkimuksen mukaan terveydenhuollossa tulisi aktiivisesti tarjota erityisesti matalasti koulutetuille tukea tupakoinnin lopettamiseen. Tupakkapolitiikassa tulisi jatkossa keskittyä tupakoinnin vähentämisen lisäksi myös kaventamaan tupakkatuotteiden käytössä ilmeneviä sosioekonomisia eroja. (Ruokolainen 2021.)

Turvallisuus

Turvallisuuden tarkasteleminen on tärkeää, sillä väkivaltakokemuksista aiheutuu yksilöille ja yhteiskunnalle terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja, kuten myös taloudellisia kustannuksia. Suurimmasta osasta kustannuksista vastaavat kunnat. (THL 2020.) Näistä syistä turvallisuustilanteen kokonaistarkastelu on yksi keino väkivallan ehkäisemistä ja turvallisuutta tukevien toimien arvioimiseksi.

Hietamäen ja kumppaneiden tutkimuksessa tarkasteltiin parisuhdeväkivaltaa koronaepidemian aikana. Tutkimuksen mukaan koronaepidemiolla voi olla monenlaisia vaikutuksia vanhempien jaksamiseen, lähisuhdeväkivaltaan ja perheiden elämään. Tutkimuksen mukaan koronaepidemiaan liittyvät vaikeudet parisuhteessa, kuten erimielisyyksien ja ristiriitojen lisääntyminen sekä jaksamisen ja puolisojen välisen läheisyyden tunteen heikkeneminen voivat lisätä riskiä parisuhdeväkivaltaan. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös valtakunnalliseen väkivaltaan liittyvissä asioissa auttavaan puhelimeen, Nollalinjaan, tulleita puheluita. Nollalinjaan tuli puheluita vuoden 2020 laajimpien rajoitusten jälkeen enemmän kuin koskaan aiemmin. Lisääntyneiden soittojen taustalla saattaa olla sekä lisääntynyt väkivalta että muiden tukimuotojen puutteet. (Hietamäki ym. 2021.)

KAKS –Kunnallisanalan kehittämissäätiön kansalaistutkimuksen mukaan asuinalueen turvallisuus ja häiriöttömyys ovat myös merkittävimmät tekijät asuinalueen ja -ympäristön valinnassa. Asuinympäristön turvallisuus ja häiriöttömyys ovat erityisen tärkeitä tekijöitä naisille ja yli 50-vuotiaille. (Kunnallisanalan kehittämissäätiö 2020.)

Innolinkin vuonna 2020 toteuttamassa Kaupunkikuvatutkimuksessa selvitettiin muualla kuin Hämeenlinnassa asuvien mielikuvia Hämeenlinnasta ja Hämeenlinna nousi tutkimuksessa positiivisessa valossa esiin etenkin turvallisuuden suhteen. Tutkimukseen vastanneista 80% arvioi, että Hämeenlinnan kaupunki on turvallinen ja rauhallinen. (Innolink 2020.)

Poliisin vuosittain tekemä katuturvallisuusindeksi mittaa tiettyjen ilmoitettujen rikosten painotettua lukumäärää suhteessa kunnan väkilukuun. Indeksissä on huomioitu mm. alueella rekisteröidyt pahoinpitelyt, ryöstöt, rattijuopumukset ja vahingonteot. Vakavat rikokset, kuten törkeät pahoinpitelyt saavat suuremman painoarvon. Mitä suuremman indeksiluvun kaupunki saa, sitä turvallisempi tilanne siellä on. (Poliisi 2019.)

Vuonna 2018 Hämeenlinna sijoittui Suomen 7. turvallisimmaksi kaupungiksi 15 suurimman kaupungin osalta. Hämeenlinnan indeksiluku oli tällöin 95,38. (Hämeen Sanomat 2019.) Vuonna 2019 Hämeenlinna sijoittui neljänneksi turvallisimmaksi kaupungiksi saadessaan indeksiluvukseen 97,62. Vuonna 2020 Hämeenlinnan nousi 15 suurimman kaupungin joukosta turvallisimmaksi. Indeksiluku oli tällöin 112,9. (Helsingin sanomat 2021.) Hämeenlinnan sijoitus katuturvallisuusindeksissä on parantunut merkittävästi kertomuskaudella.

Covid-19 epidemia ja siitä johtuvat rajoitukset eivät vaikuttaisi toistaiseksi aiheuttaneen merkittäviä muutoksia Hämeenlinnan turvallisuustilanteeseen. Julkisissa tiloissa tapahtuvat pahoinpitelyt ovat tällä ajanjaksolla vähentyneet rajoitusten ansiosta. Mahdolliset turvallisuusriskit löytyvätkin erityisesti kuntalaisten yksityisistä tiloista. Tulevaisuudessa onkin jatkettava mm. lähisuhde- ja perheväkivallan sekä päihdeongelmien ehkäisemistä ja varhaista puuttumista tukevaa työtä.

Luonnon vaikutus hyvinvointiin

Suurimpien kaupunkien asukkaista yli 90 % asuu alle 300 metrin päässä lähivirkistysalueesta. Hämeenlinnassa tämä luku on noin 97 %, vertailukaupungeista Kouvolassa vähän enemmän ja Rovaniemellä sekä Seinäjoella hieman vähemmän. Harjuaalue, rantareitti ja kansallinen kaupunkipuisto sekä Aulanko tarjoavat kaupunkilaisille hyvät mahdollisuudet pistäytyä ja virkistyä luonnossa. Metsien ohella kaupunkia halkova reittivesistö tuo oman lisänsä lähiympäristöön. Vapaasti käytettävien kaupunkiveneiden määrää onkin lisätty kertomuskaudella.

Hämeenlinnassa investoinnit puistoihin ja yleisiin alueisiin ovat noin 40 €/asukas. Luku on suuri verrattuna moneen muuhun eteläsuomalaiseen kaupunkiin. Hämeenlinna on panostanut paljon retkeilytoimintoihin ihan kaupungin keskustan tuntumassa. Kaupunkilaisten vapaaseen käyttöön ylläpidetään kotarakennelmia, joihin toimitetaan polttopuut. Yksi tällainen kota sijaitsee vastikään perustetussa Sibeliuksen metsässä, jonne pääsee kävellen taikka järven yli veneellä.

Luonnonsuojelualueita Hämeenlinnassa on noin 2 158 ha eli 1,06 % kokonaispinta-alasta. Vertailukaupungeissa (Lappeenranta, Kouvola, Seinäjoki ja Rovaniemi) osuudet ovat samaa suuruusluokkaa. Kuntaliitoksen myötä Hämeenlinnan pinta-ala on laajentunut ja kaupunkimaisen kantakaupungin ohella on paljon maaseutumaisia alueita. Luonnonsuojelualueiden osuus metsien pinta-alasta on noin 10 %. Luontotyyppinä tai erityisesti suojeltavien lajien alueina on Hämeenlinnassa rauhoitettu 157 ha. Hämeenlinnan tai Hämeenlinnaan ulottuvien Natura-alueiden pinta-ala on noin 10 375 ha.

Viheralueiden osuus Hämeenlinnan pinta-alasta on noin 85 %, mikä Kouvolaossa on samaa suuruusluokkaa. Muista vertailukaupungeista Lappeenrannassa osuus on alle 80 %, kun taas Seinäjoki ja Rovaniemi pääsevät yli 90 %:iin. Mukana ovat taajamien viheralueet ja puistot, urheilu- ja vapaa-ajan toiminta-alueet, maatalousalueet, metsät, avoimet kankaat, kalliomaat sekä kosteikot ja avoimet suot. Maatalousvaltaisella haja-asutusalueella pitäjissä, luontoympäristö on lähellä, mutta keskusta-alueen rakennettu viherympäristö on merkittävä viihtyvyystekijä, johon kaupunki on onnistuneesti panostanut.

Suomessa tehtyjen tutkimusten perusteella ihminen virkistyy metsässä, vanhassa metsässä hieman enemmän kuin nuoremassa hoitometsässä tai rakennetussa puistoymäristössä. Metsien virkistyskäytössä ovat tärkeitä kaikki, sekä hoidetut että hoitamattomat metsät, erilaisten metsätyyppien ja alueiden vaihtelevuus, sekä kulkukelpoisuus. Monimuotoinen luonto on tavoiteltava sekä luonnon että ihmisen kannalta. Eri ikävaiheissa ihmiset tarvitsevat erilaista luontoymäristöä. Lapset ja nuoret tarvitsevat aktiviteetteja, ulkoliikuntamahdollisuuksia ja yleensä ohjattua toimintaa. Työikäiset etsivät luonnosta palautumista ja virkistysmahdollisuuksia, ehkä perheen parissa. Iäkkäämmät tarvitsevat esteettömiä paikkoja, joihin pääsee, vaikka liikuntakyky ei olisi ihan entisensä.

Kaupunkimaisella alueella puistot ja muu kaupunkipuusto ovat tärkeä viihtyvyys- ja siten hyvinvointitekijä. Mutta kaikenlaiset viherympäristöt tarjoavat virkistystä, ja kaikilla pitäisi olla

mahdollisuus luonnossa liikkumiseen. Hämeenlinnassa myös liikuntaesteisillä on mahdollisuus päästä luontoon, esimerkiksi rantareitin kalastuspuistossa. Hämeenlinna ylläpitää virkistysalueita myös Padasjoella ja Hattulassa.

Kuntaliiton kokonaiskestävä kuntametsä –kyselyn perusteella Hämeenlinnassa on talousmetsää vähän enemmän kuin kyselyyn vastanneissa kunnissa keskimääräin. Vertailukaupungeista mukana on vain Kouvola, jossa talousmetsää on selvästi vähemmän vain parisen kymmentä prosenttia. Virkistysmetsiä on Hämeenlinnassa runsaasti ja ne ovat lähellä suuria ihmisjoukkoja aivan keskikaupungin tuntumassa. Ainutlaatuisen Hämeenlinnasta tekee se, että monta laajaa luonnonsuojelualuetta sijaitsee lähellä keskustaa: Ahvenisto, Hattelmalanharju, Sibeliuksen metsä ja Aulanko. Jokamiehenoikeudet takaavat, että ihmisille tärkeitä virkistäytymisalueita on tarjolla. Metsät edistävät osaltaan kaupungin luonnon monimuotoisuutta, tarjoavat mm. eläimille suojaa, ravintoa ja lisääntymispaikkoja. Monimuotoinen luonto on myös kestävämpi ilmastonmuutosta vastaan ja siten varmistaa ihmisen hyvinvoinnin myös tulevaisuudessa. Hämeenlinna on osallistunut Kansanterveyttä metsästä –työryhmään, jossa tuotetaan kunnille malleja ja tietoa metsästä ihmisten hyvinvoinnin lisääjänä.

Korona-aika on lisännyt ihmisten luonnossa liikkumista. Aulangolla on kevään 2020 tilastojen mukaan kävijämäärä kasvanut noin kolmanneksella. Rantareitin itärannalla olevan laskurin perusteella ohikulkijoita on syyskuun lopussa ollut yli 200 000, kun edellisenä vuonna oli noin 185 000. Länsirannan ohikulkijoita on ollut syyskuussa 2020 58 000 enemmän kuin edellisenä vuonna.

Hämeenlinnassa on tehty useita parannuksia luontopalveluihin. Muun muassa Ilvesreitin merkintöjä on parannettu ja polkureittien haketuksia on tehty Sibeliuksen metsässä ja Aulangolla. Sibeliuksen metsän portaisiin lisättiin myös turvakaide. Virkistysalueyhdistyksen kohteista on kunnostettu etenkin Vähäniemen uimarantaa ja myös muissa kohteissa on tehty parannuksia. Myös useita venerantoja on kunnostettu ja kaupunkiveneiden määrää lisättiin 9 kappaleeseen. Vuonna 2020 polttopuiden vienti oli todella suurta, kun ulkoilu lisääntyi rajusti COVID-19 vuoksi. Myös lapset ja nuoret osallistuivat, ja 8-luokkalaiset istuttivat uutta metsää joutomaalle Hämeenlinnassa.

Ulkoliikuntapaikkoihin on tehty useita investointeja. Muun muassa Hauholle ja Iittalaan on tehty kuntoportaait ja kuntoilulaitteet ja kantakaupungissa on kehitetty Harvialan tanssilavan kentän aluetta mm. frisbeeradalla ja kuntoilulaitteella. Ahvenistolla on uusittu mm. saunan laituria ja

rakenteita, avantouintipaikan lämmitysmattoja ja uimalaitureita. Myös Kihtersuon rannalle ja Visamäen uimapaikalle on investoitu uusiin uimalaitureihin ja Tuomelan luistelukentälle on hankittu uusi kaukalo.

Hyvinvointikyselyssä (2020) selvitettiin myös hämeenlinnalaisten kokemuksia ilmastonmuutoksesta. Kysymykseen ”koetko epävarmuutta ilmastonmuutoksesta” 47 % vastasi kokevansa epävarmuutta, kun 31 % ei kokenut epävarmuutta ja 21 % suhtautui asiaan neutraalisti. Kyselyssä kysyttiin myös ”koetko voivasi vaikuttaa ilmastonmuutokseen”, johon 45 % vastasi voivansa vaikuttaa. Vastaajista 28 % puolestaan koki, ettei voi vaikuttaa ilmastonmuutokseen ja 26 % suhtautui omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa neutraalisti tai ei osannut sanoa.

Kulttuurihyvinvointi

Vuonna 2020 ilmestyneessä *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja* teoksessa nostetaan esiin kulttuurin ja taiteen merkitys hyvinvoinnille ja terveydelle. Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan kulttuurin ja taiteen mahdollisuuksia edistää terveyttä ja hyvinvointia. Teoksen mukaan kulttuurilla ja taiteella on paljon mahdollisuuksia, joita voidaan hyödyntää hyvinvointia edistävässä työssä. (Houni, Turpeinen & Vuolasto 2020.)

Hämeenlinnassa toimivat lastenkulttuurikeskus ARX, Hämeenlinnan kaupungin museo, Hämeenlinnan taidemuseo ja Hämeenlinnan kaupungin muu oma kulttuurituotanto edistävät olemassa olollaan kulttuurihyvinvointia. Perustehtävänsä rinnalla kulttuurilaitokset ovat panostaneet kulttuurin yhdenvertaiseen saatavuuteen. Kulttuuri on tavoittanut kohderyhmiä, joille kulttuurin tuottamat positiiviset elämykset, kokemukset ja luova toiminta eivät ole ennestään osa arkipäivää. Kulttuurilaitokset ovat lisänneet vuosi vuoden jälkeen yhteistyötä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, perhesosiaalisten palvelujen kanssa. Uutta yhteistyötä on käynnistetty kulttuuripalveluissa erittäin suosittuina ja kaupunkikuvassakin näkyvinä projekteina yhdessä sosiaalisen tuen palvelujen ja työllisyyspalvelujen kanssa.

Hyvän Tahdon Ruokajakeluverkosto

Hämeenlinnan seudulla toimivaan, suurelta osin vapaaehtoistyönä toteutettavaan, Hyvän Tahdon Ruokajakeluverkostoon (HTR) osallistuu 14 organisaatiota ja välillisesti 6 organisaatiota. Alueen kauppiaista yli 90 % on HTR:n kanssa yhteistyösopimuksessa ja verkosto jakaa vuosittain 32 000 ruokakassia. HTR-verkoston suoran ruokajakelun piirissä on vuotuisesti säännöllisesti 5 500

Hämeenlinnan seudun asukasta. Verkoston toiminnalla on merkittävä vähävaraisten hyvinvointia lisäävä rooli. Sosiaalityöntekijöistä 73% näkee, että ruoka-avun tarve on kasvanut merkittävästi alkuvuodesta (Sosiaalibarometri 2020).

Vuonna 2021 on Hämeenlinnassa kuntouttavan työtoiminnan ja työllisyyden puitteissa käynnistymässä kokeilu Työvalmennuskeskus Luotsin logistiikkakeskuksesta. Logistiikkakeskus ryhtyy yhteistyössä HTR-verkoston kanssa organisoimaan ruokajakeluketjua Hämeenlinnan seudulla. Toimintaa käynnistämään on perustettu ohjausryhmä ja Luotsin kokeilua rahoitetaan erillisellä projektituella.

Hämeenlinnan HYTE-kyselyn tuloksia

Hämeenlinnan oma HYTE-kysely toteutettiin vuoden 2020 joulukuussa. Kyselyyn vastasi yhteensä 815 hämeenlinnalaista, joista 74,5 % oli kantakaupungista ja loput pitäjistä. Osuudet vastaavat todellista tilannetta hyvin. Vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma puolestaan on hyvin vinoutunut. Poikkeuksellisesti kyselyyn saatiin erittäin paljon alle 25-vuotiaiden vastauksia. Lisäksi naiset (71,3 %) olivat vastaajissa selvänä enemmistönä. Tyypillisesti kaupungin kyselyissä 40 % on miehiä, mutta HYTE-kyselyssä miesten osuus siis jäi vielä selvästi pienemmäksi. Tämän vinouman vuoksi kaikki kysymykset raportoidaan ikä- ja sukupuolijakauman mukaan luokiteltuna.

Miesten heikompi aktiivisuus nostaa kuitenkin samalla yhden kyselyn johtopäätöksistä. Jostakin syystä miehet ovat selvästi vähemmän kiinnostuneita vastaamaan hyvinvointia koskevaan kyselyyn ja aktiivisuus saattaa osaltaan kuvastaa myös miesten vähäisempää kiinnostusta omaan hyvinvointiin. Toisaalta joissakin kysymyksissä nousee selvästi, että kyselyyn vastanneet miehet ovat aktiivisia ja terveydestään huolehtivia. Kyselyn toteuttamista jatkossa otannalla on syytä pohtia.

Keskeisenä huomiona kyselystä nousee esille vastaajajoukon kohtuullisen hyvä terveys ja toimintakyky. Erityisesti kyselyyn vastanneet ikäihmiset ovat verrattain aktiivisia ja toimintakykyisiä. Vastaajista naiset vaikuttaisi kiinnittävän enemmän huomiota terveisiin elämäntapoihin. Toisaalta naiset esimerkiksi kokevat enemmän yksinäisyyttä ja ahdistusta ilmastonmuutoksen vuoksi. Miehet harrastavat hieman enemmän hengästyttävää liikuntaa ja naiset puolestaan käyttävät enemmän aikaa hyötyliikuntaan. Kaikissa ryhmissä elämänlaatusa erittäin huonoksi tai huonoksi tuntevien osuus on pieni, korkeintaan 10 %. Nuoremmissa

ikäryhmissä on enemmän vastaajia, jotka eivät koe elämänlaatuaan hyväksi eivätkä huonoksi. Lähes kaikissa ryhmissä vähintään 50 % vastaajista kokee olevansa onnellinen joko usein tai aina. Erityisen positiivisena elämänlaadun ja onnellisuuden osalta nousee 65-74-vuotiaiden ikäryhmä. Haasteellisena puolestaan nousee 25-44-vuotiaiden miesten ryhmä, joka sijoittuu molemmissa huonoimmin. Osallistuminen erilaisiin yhteisöllisiin toimintoihin on vastaajien keskuudessa yleisesti hieman yleisempää miehillä, mutta alle 25-vuotiaiden ikäryhmässä naiset ovat olleet monissa asioissa aktiivisempia.

HYTE-kyselyn tulokset on raportoitu [Hämeenlinnan kaupungin tilastot-sivustolla](#).

Hyvinvointikertomuksessa ikäryhmittäiset tulokset on raportoitu ikäryhmien osioihin.

4 Päättävän valtuustokauden arviointi

4.1 Valtuuston asettamien tavoitteiden toteutuminen

Hämeenlinnan kaupungin strategiassa on yhtenä päämääränä olla hyvinvointia edistävä kaupunki, jossa on aktiiviset kansalaiset. Päämäärää tavoitellaan kolmen tavoitteen kautta: hämeenlinnalaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät, peruspalvelut ovat oikein mitoitettut ja aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja terveyttä.

1. Hämeenlinnalaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät

1.1. Koettu terveys on maan keskitasoa parempi

Kouluterveyskyselyn mukaan alakoululaisten 4.- ja 5.-luokkalaisten kokemus hyvästä terveydentilasta oli lähes samalla tasolla sekä vuonna 2017 että 2019 (2017: 92,2 % kokee terveydentilansa hyväksi; 2019 92,4 %). Vuonna 2019 Hämeenlinnassa suurempi osuus lapsista koki terveydentilansa hyväksi kuin koko maan tasolla (koko maa 91 %).

Hämeenlinnalaisista 8.- ja 9.- luokkalaisista 77,6 % (koko maa 79,1 %) kokee terveydentilansa hyväksi vuonna 2019. Vuonna 2017 terveydentilansa hyväksi koki 81,5 %.

Ammatillisen oppilaitoksen (2017: 78,3 %, 2019: 75,1 %) ja lukion (2017: 81,1 %, 2019: 79,6 %) opiskelijoista aiempaa pienempi osa kokee terveydentilansa hyväksi. Lukiolaisten osalta hämeenlinnalaisten nuorten kokemus terveydentilasta on koko maan keskiarvoa parempi,

mutta ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla koko maata heikompi (koko maa 2019 ammatillinen oppilaitos 76,8 %; lukiolaiset 78,8 %).

Hämeenlinnan hytekyselyyn vastanneista (815) 10 % piti terveydentilaansa erittäin hyvänä ja 43 % hyvänä. Huonoksi tai erittäin huonoksi terveydentilansa koki 10 % vastaajista.

1.2. Elämänlaatunsa hyväksi tuntevat lisääntyvät

Hämeenlinnalaisista 4.- ja 5.-luokkalaisista 90,5 % oli vuonna 2019 elämänsä tyytyväinen (2017: 89,8 %). Tyytyväisten määrä on hieman lisääntynyt. Yläkoululaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten tyytyväisyys elämään on hieman heikentynyt (2017: 75,1 %; 2019 74,6 %).

Myös lukiolaisten ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden tyytyväisyys elämään on heikentynyt. Lukiolaisista vuonna 2019 elämänsä oli tyytyväisiä 72,6 % (2017: 77 %).

Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista vuonna 2019 elämänsä oli tyytyväisiä 75,4 % (2017: 76,2 %). (Kouluterveyskyselyt 2017 ja 2019.)

Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -kyselyyn (2018) vastanneista hämeenlinnalaisista 4-vuotiaiden vanhemmista 85 % oli tyytyväisiä ja heistä 22 % erittäin tyytyväisiä elämäänsä.

Hämeenlinnan hyvinvointikyselyssä 2020 kaikista vastaajista 18,4 % arvioi elämänlaatunsa erittäin hyväksi ja 50 % hyväksi.

1.3. Korkeakoulutettujen määrä on koko maata korkeampi

Hämeenlinnassa korkea-asteen koulutuksen saaneiden 20 vuotta täyttäneiden osuus on hieman noussut (2017: 31,2 %; 2019 32,1 %). Vertailualueista vain koko maassa (32,2 %), Seinäjoella (33,1 %) ja Rovaniemellä (33,9 %) on enemmän korkea-asteen koulutuksen saaneita.

1.4. Lasten pienituloisuusaste

Lasten pienituloisuusaste on noussut vuodesta 2017 (10,7 %) vuoteen 2019 (12,5%). Koko maan lasten pienituloisuusaste oli vuonna 2019 (12,4%). Mahdollisista väestöllisistä taustatekijöistä Hämeenlinnassa ei kuitenkaan ole muista eroava lasten pienituloisuusaste, mutta toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus on vertailuryhmän suurin. Tähän saattaa vaikuttaa melko suuri yksinhuoltajatalouksien osuus.

2. Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä

2.1. Liikunta- ja kulttuurilaitosten kävijämäärät lisääntyvät

Hämeenlinnan kaupungin uimahallien kävijämäärät ovat lisääntyneet kertomuskaudella.

Hämeenlinnan uimahallin remontti vaikutti vuosien 2016 ja 2017 kävijämääriin negatiivisesti, mutta remontin jälkeisinä vuosina kävijöitä on ollut uimahalleissa yhteensä enemmän kuin ennen sitä. Vuodesta 2018 (261 551 kävijää) kävijämäärät nousivat hieman vuoteen 2019 (274 604). Vuonna 2020 kävijöitä oli 150 562, mutta luku ei ole vertailukelpoinen aiempiin vuosiin, sillä koronapandemian takia uimahallit olivat auki vain 2.1.-13.3.2020 ja 3.8.-1.12.2020.

Liikuntahallien tiloissa iltakäytön aste on noussut vuodesta 2018 (75 %) vuoteen 2019 (80 %).

Vuonna 2020 iltakäytön aste oli 76 % siltä ajalta, kun tilat olivat käytössä.

Museoiden kävijämäärät ovat lisääntyneet vuodesta 2017 (59 284 kävijää) vuoteen 2019 (68 808 kävijää). Vuonna 2020 kävijöitä oli 42 852, mutta luku ei ole vertailukelpoinen, sillä museot olivat koronapandemian takia suljettuna osan vuodesta, kuten olivat myös kirjastot. Kirjastojen kävijämäärät ovat hieman laskeneet vuodesta 2017 (477 051 kävijää) vuoteen 2019 (472 111 kävijää). Vuonna 2020 kävijöitä oli 299 963, mutta luku ei ole vertailukelpoinen aiempiin vuosiin.

Kirjastojen verkkokäynnit puolestaan ovat lisääntyneet huomattavasti. Ne ovat olleet tasaisessa nousussa vuodesta 2017 lähtien, mutta vuonna 2020 ne olivat jo elokuun lopussa korkeammat kuin aiempina vuosina. Vuonna 2017 kirjastojen verkkokäyntejä oli yhteensä 464 435 käyntiä, kun vuonna 2020 pelkästään syyskuuhun mennessä oli jo 606 719 verkkokäyntiä.

2.2. Itsensä yksinäisiksi tuntevien osuus vähenee

Itsensä yksinäisiksi tuntevien koululaisten ja opiskelijoiden osuus ei ole vähentynyt.

Alakoululaisista 4.- ja 5.-luokkalaisista 2,6 % tunsi itsensä usein yksinäiseksi vuonna 2019 (2017: 2,5 %). Yläkoululaisista 8.- ja 9.-luokkalaisista 10 % tunsi itsensä yksinäiseksi vuonna 2019 (2017: 9,4 %). Lukiolaisten keskuudessa itsensä yksinäiseksi tuntevien määrä on lisääntynyt eniten (2017: 11,3 %; 2019: 14,5 %). Ammatillisessa oppilaitoksessa 9,7 % opiskelijoista tunsi itsensä yksinäiseksi vuonna 2019 (2017: 6,9 %). (Kouluterveyskyselyt 2017 ja 2019.)

Hämeenlinnan hyvinvointikyselyssä kaikista vastaajista 7,9 % vastasi kysymykseen "koen itseni yksinäiseksi" olevansa täysin samaa mieltä. Jokseenkin samaa mieltä vastasi olevansa 19,1 %.

Lähes joka kolmas suomalainen kärsii yksinäisyydestä, kun aiemmin yksinäisiä oli joka viides. Muutos ilmenee Suomen Punaisen Ristin (SPR) Taloustutkimuksella teettämästä tutkimuksesta, josta SPR kertoi 16.2.21. Muutoksen syynä on korona-aika, jota on nyt kestänyt lähes vuoden ja joka kestää vielä vähintään kuukausia.

Poikkeuksellinen aika ja koronarajoitukset ovat lisänneet yksinäisyyttä, joka pitkittyessään lisää vakavia haittoja. Pitkittynyt yksinäisyys heikentää ihmisen terveyttä ja hyvinvointia merkittävästi. Se myös altistaa monille sairauksille, kuten masennukselle, muille mielenterveyden häiriöille sekä fyysisille sairauksille. Monen voi olla vaikea palata normaaliin, kun eristäytymistä vaativa tilanne on joskus ohi.

2.3. Aktiivisesti järjestötoimintaan tms. osallistuvien osuus kasvaa

Hämeenlinnassa toimii yli 1300 Patentti- ja rekisterihallitukseen rekisteröityä järjestöä. Näistä rekisteröidyistä järjestöistä liikunta- ja urheiluseuroja on noin 230 ja kulttuurijärjestöjä 184. Lasten, perheiden ja nuorten parissa toimivia järjestöjä on noin 50 ja eläkeläisjärjestöjä 21. Kylä- ja kotiseutuyhdistyksiä on yli 90 ja luonto- ja ympäristöyhdistyksiä 140. Sosiaali- ja terveysalan järjestöjä on n. 60.

Hämeen Setlementti ry:n järjestöyhteistyön toteuttamien yhdistyskyselyjen osalta yhdistysten toimintaan osallistuneiden vapaaehtoisten määrä ja tekemät vapaaehtoistyöntunnit löytyvät taulukosta. Kyselyyn vastasi vuosittain eri järjestöjä ja vaikka luvut koskevat Hämeenlinnan seutua, vastanneissa yhdistyksissä oli vahva Hämeenlinna painotus. Määrien kasvuun on vaikuttanut todennäköisesti enemmän se, että kyselyyn on vastannut enemmän isoja järjestöjä kuin, että vapaaehtoistoiminta olisi kasvanut lukujen kertomalla tavalla.

Vuosi	Vastanneet yhdistykset	Vapaaehtoiset yhteensä	Vapaaehtoistyön tunnit
2019	141	4 108	199 771
2018	172	5 141	159 549
2017	55	1 550	43 000
2016	63	1 400	31 500

Yhdistyskyselyn osalta kysyttiin myös toimintaan osallistuneiden määriä. Määrien kasvuun on vaikuttanut todennäköisesti enemmän se, että kyselyyn on vastannut enemmän isoja järjestöjä kuin, että toimintaan olisi osallistunut näin huomattavasti kasvanut joukko.

Vuosi	Vastanneet yhdistykset	Toimintaan osallistuneet yhteensä (osallistumiskerrat)	Toimintaan osallistuneet keskiarvo / yhdistys (osallistumiskerrat)
2019	141	380 710	2 700
2018	172	270 281	1 571
2017	55	143 000	2 600
2016	63	42 400	673

Hämeenlinnan Kumppanuustalon kokoontumistiloja käytti talossa vuokralla olevien yhdistysten ja toimijoiden lisäksi myös paljon muita yhdistyksiä ja yhteisöjä sekä säännölliseen että kertaluontoiseen toimintaan. Tiloja käytettiin niin vertaisryhmien, harrastekerhojen, koulutusten ja yleisötilaisuuksien järjestämiseen. Tiloja käyttäneiden yhdistysten määrä on ollut kasvussa, mutta vuoden 2020 osalta korona vaikutti, ettei toimintaa voinut toteuttaa kuten aiempina vuosina.

Vuosi	Kumppanuustalon tiloja käyttäneet yhdistykset ja yhteisöt yhteensä
2020	69
2019	95
2018	90
2017	75
2016	53

3. Oikein mitoitettut peruspalvelut vastaavat kuntalaisten tarpeisiin

Tavoitteeseen ei ole määritelty tarkemmin seurattavia palveluja. Hämeenlinnan kaupungissa seurataan monien eri palveluiden saatavuutta ja asiakastyytyväisyyttä. Tähän on nostettu esimerkiksi muutamia keskeisiä sote-palveluita.

3.1. Palveluiden asiakastyytyväisyys on vähintään 4,2

Asiakastyytyväisyys (asteikko 1-5, jossa 5 paras)

Asiakastyytyväisyys	2017	2018	2019	2020
Ikäihmisten kotihoito	4,2	4,3	4,1	4,0
Ikäihmisten asumispalvelut	4,0	4,0	4,0	4,1
Vammaisten asumispalvelut	4,1	4,2	4,1	ei mitattu
Vammaisten kotiin annettavat palvelut	4,4	4,3	4,2	ei mitattu

Sekä ikäihmisten että vammaisten palveluiden asiakastyytyväisyys on Hämeenlinnassa hyvällä tasolla. Ikäihmisten kotihoidon asiakastyytyväisyys on vuonna 2020 hieman laskenut edellisistä vuosista, mutta on edelleen 4/5. Ikäihmisten asumispalveluissa asiakastyytyväisyys on hieman noussut edellisvuosista. Vammaisten palveluissa ei vuonna 2020 mitattu asiakastyytyväisyyttä ja palveluissa on tarkoitus siirtyä kerran vuodessa toteutettavasta asiakaskyselystä jatkuvampaan asiakastyytyväisyyden seurantaan.

3.2. Palveluihin pääsyn aika valituissa palveluissa lyhenee

Palveluihin pääsy	2017	2018	2019	2020
Lapsiperheen palvelutarpeen arviointi määräajassa, %	-	93,1	91,1	93,7
T3 lääkäriaika*	27	28	22	24
T3 sairaanhoitaja-aika*	-	-	12	13
T3 hammaslääkäriaika*	86	61	61	69

* T3-luvulla tarkoitetaan ajanvarauskirjoilla kolmansien varattavissa olevien kiireettömien vastaanottoaikojen mediaania

Lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinneista vuonna 2020 93,7 % toteutettiin määräajassa. Määräajassa toteutettujen arviointien osuus on hieman kasvanut valtuustokauden aikana.

T3 lääkäriaika eli kolmas varattavissa oleva kiireetön vastaanottoaika lääkärille oli vuonna 2019 22 päivää, mutta se nousi vuonna 2020 24 päivään. Vuonna 2020 kuitenkin sekä lääkärille että hammaslääkärille on päässyt kiireettömissä asioissa vuotta 2017 nopeammin.

4.2 Lautakuntien asettamien tavoitteiden toteutuminen toimialoittain

Tässä luvussa on kuvattuna Hyvinvointisuunnitelman 2017-2021 lautakuntatason tavoitteiden ja painopistealueiden toteutuminen sekä millaista työtä ja millaisia toimenpiteitä palveluissa on tehty. Toimialat ja hyvinvointityöryhmä ovat tehneet itsearvioinnin tavoitteiden toteutumisesta alla olevien kriteereiden mukaisesti:

Vihreä = tavoite on pääosin toteutunut

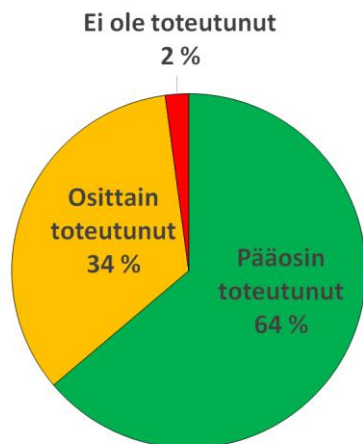
Keltainen = tavoite on toteutunut osittain

Punainen = tavoite ei ole toteutunut

Järjestöt ovat kuvanneet omalta osaltaan, miten järjestötoiminta linkittyy kaupungin tavoitteisiin ja miten järjestöt ovat itsenäisellä toiminnallaan tukeneet kaupungin hyte-työtä. Raportoinnin on

toteuttanut Hämeenlinnan seudun Silta-yhteistyöryhmä ja Hämeen Setlementti ry:n järjestöyhteistyö. Raportointi on kokonaisuudessaan kertomuksen liitteenä.

Hyvinvointisuunnitelman 2017-2021 tavoitteiden ja painopisteiden toteutuminen itsearviointin mukaan:



Sosiaali- ja terveyslautakunta

Alla toimialan ja hyvinvointityöryhmän tekemä itsearviointi tavoitteiden ja painopisteiden toteutumisesta.

ONNISTUMISET

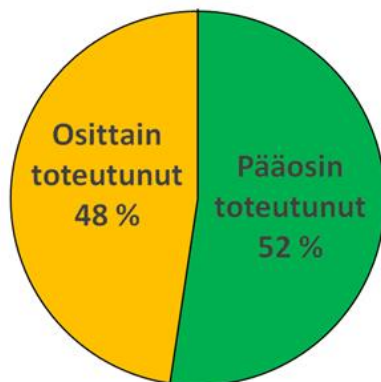
- Palveluneuvonnan ja ohjauksen sekä matalan kynnyksen palvelujen saatavuutta ja moniammatillisuutta on kehitetty. Käyttöön on otettu mm. nuorten Ohjaamo, sosiaaliohjaus terveysasemilla ja yhdistetty sosiaalipalvelujen neuvonta.
- Raskaudenaikainen tupakointi ja peruskoululaisten nuuskan käyttö ovat vähentyneet merkittävästi Savuttomat vauvat ja #einuuskalle –kampanjoiden myötä.
- Sähköisiä ja etäpalveluja on lisätty ja kehitetty. Hämeenlinnan terveyspalvelut on ollut digitalisaation eturintamassa mm. Omaolo-palvelun kehittämisessä ja käyttöönotossa.
- Palveluiden asiakastyytyväisyys on korkealla tasolla ja asiakaskokemuksia kerätään entistä systemaattisemmin.
- Koronatilannetta on hoidettu hyvässä yhteistyössä yli tulosalue- ja toimialarajojen. Vaativassa tilanteessa on otettu nopeasti käyttöön uusia toimintatapoja ja palveluja, kuten Akuutti arkiapu, terveysasemien pandemiavastaanotot, Vanajaveden sairaalan

ylikunnallinen kohorttiosasto, akuutti kotihoidon koronatiimi sekä monenlaisia etäpalveluita.

HAASTEET

- Sote-palveluiden asiakkaiden tarpeet ovat lisääntyneet, mutta resurssit niiden hoitamiseen ovat niukat.
- Henkilöstön saatavuudessa on haasteita.
- Tiedottamisesta huolimatta kaikki kuntalaiset eivät ole tietoisia saatavilla olevista palveluista.
- Koronapandemian vuoksi kehittämistoiminta on hidastunut.
- Koronapandemian vuoksi korjaava toiminta on korostunut ja ennaltaehkäisevä toiminta vähentynyt.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan 2017-2021 tavoitteiden ja painopisteiden toteutuminen itsearviointin mukaan:



A. Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
1. Toiminnan kehittäminen kytketään tiiviimmin hyvinvointikertomukseen ja hyvinvointisuunnitelmaan	Osittain	• Viimeisin hyvinvointikertomus- ja suunnitelma valmistuivat 2018. Toiminnan kehittämisen kytkeminen hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan on tavoitteena edelleen.

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
2. Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota ja yhteistyötä parannetaan	Pääosin	- Sosiaaliohjaus terveysasemilla on käynnistynyt vuonna 2020 - Toimialalla on perustettu monialaisia työryhmiä ja toimintaa, esim. maahanmuuttaja-asiakkaiden palveluiden monialainen työryhmä, mielenterveyskuntoutujien sijoittumisen työryhmä ja työllistämistyöryhmä - Monialaisten tiimien, kuten nuorten rikolliseen käyttäytymiseen puuttuvan Ankkuri-tiimin ja nuorten tukipalvelu Topparin, toimintaa on kehitetty edelleen - Vuodesta 2018 lähtien toimineessa Ohjaamossa sosiaali- ja terveystalouden sekä muiden alojen ammattilaisten palvelut ovat nuorten saatavilla - Lapsiperhepalveluissa on käytössä moniammatillinen palvelutarpeen arviointi - Kuntouttavan työtoiminnan aktivointisuunnitelmissa huomioidaan myös terveystalouden palvelut - Käynnissä olevien STM:n hankkeiden yhtenä tavoitteena on parantaa sote-integraatiota
3. Pidetään jo aikaisessa vaiheessa huolta ihmisistä, joilla on pulmia toimintakyvyssä tai taloudellisessa tilanteessa	Osittain	- Matalan kynnyksen palveluita on useimmissa palveluissa, mm. mielenterveys- ja päihdepalveluissa, lapsiperhepalveluissa ja nuorten palveluissa. - Lasten ja nuorten hyvinvointikyselyitä tehdään koulukohtaisesti, jotta ongelmiin voidaan jo

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
		varhaisessa vaiheessa puuttua siellä missä apua ja tukea tarvitaan. • Varhaisen puuttumisen malli: jokaisella koululla on sekä psykologi että kuraattori • Icehearts-toiminta käynnistettiin Hämeenlinnassa vuonna 2018. Toiminnassa lasta tuetaan lapsuudesta aikuisuuden kynnykselle joukkueurheilun ja pysyvän aikuisen kasvattajan avulla. • Keskitetty neuvonta ja palveluohjaus • Tammikuussa 2021 käyttöön otettu Kaiku-kortti mahdollistaa kulttuurielämykset myös heikossa taloudellisessa tilanteessa eläville. • Vapaaehtoiskeskus Pysäkin toiminta • Keväällä 2020 Akuutti Arkiapu-palvelussa välitettiin apua koronapandemian vuoksi hankalaan elämäntilanteeseen joutuneille • Korona on vaikuttanut vuosina 2020-2021 ennaltaehkäisevään työhön heikentävästi
4. Laadukkailla palveluilla ennaltaehkäistään hyvinvointi- ja terveyserojen kasvua	Pääosin	• Palveluiden tasalaatuisuutta varmistavat yhtenäiset menetelmäkoulutukset, sovitut prosessit ja toimintamallit • Vuonna 2019 terveyspalveluissa otettiin käyttöön asiakasmaksuvapautusmenettely, jonka avulla varmistetaan, etteivät asiakasmaksut ole esteenä palveluihin hakeutumiselle • Vuodesta 2019 lähtien on tarjottu maksutonta pitkäkestoista ehkäisyä alle 21-vuotiaille

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
		• Toimintaa seurataan monissa palveluissa säännöllisten asiakaskyselyiden ja tiedonkeruun avulla
5. Innostetaan asukkaita mukaan palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen	Pääosin	• Aktiiviset asiakasfoorumit esim. terveyspalveluissa ja mielenterveys- ja päihdepalveluissa • 8-luokkalaisten V-päivä • Mm. Lammin Pellavakodin suunnittelussa ollut mukana kuntalaisraati • Ikäraadin, vanhusneuvoston ja vammaisneuvoston toiminta • Kokemusasiantuntijoita on hyödynnetty terveyspalveluissa palveluiden kehittämisessä • Palveluita kehitetään asiakastyytyväisyyskyselyiden perusteella
6. Tuetaan ja kannustetaan asiakkaita ottamaan aktiivisesti vastuuta omasta hyvinvoinnista ja terveydestä	Pääosin	• Asiakas- ja hoitosuhteissa toteutetaan valmentavaa ja kuntouttavaa otetta. • Sähköiset työkalut, kuten Omaolon hyvinvointitarkastus ja -valmennukset sekä lasten ja nuorten suun terveystarkastus • Teknologia, kuten lääkeautomaatit kotihoidossa • Läheisverkostojen mukaan ottaminen eri palveluissa • Savuttomat vauvat- kampanja ja toiminta vuodesta 2017 alkaen on vähentänyt merkittävästi raskaudenaikaista tupakointia

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
		- Syksyllä 2018 käynnistetty #einuuskalle – kampanja on vähentänyt merkittävästi peruskoululaisten nuuskaamista - Monissa palveluissa järjestetty erilaisia hyvinvointivalmennuksia ja –luentoja.
7. Asiakas on aktiivinen oman asiakassuunnitelmansa tekemisessä ja toteuttamisessa	Osittain	- Palvelu- tai hoitosuunnitelma ja sen tavoitteet tehdään ja arvioidaan asiakkaan kanssa yhdessä. - Kuntouttavassa työtoiminnassa ja sosiaalisessa kuntoutuksessa on otettu käyttöön palvelusetelimalli, joka korostaa asiakkaan asemaa valita itse tarkoituksenmukaisin palvelu hänen tilanteeseensa.
8. Palveluneuvonta ja palveluohjaus kaikissa palveluissa on helposti saatavissa ja sujuvaa	Osittain	- Digitaalisia työkaluja on käyttöönotettu ja kehitetään edelleen - Yhdistetty sosiaalipalvelujen neuvonta otettu käyttöön vuonna 2020 - Nuorten palvelut keskitetty Ohjaamoon - Monialainen nuorten terveysneuvontapiste - Sosiaaliohjaus terveysasemilla käynnistynyt vuonna 2020 - Sähköisesti varattavat pika-ajat otettu käyttöön lapsiperheiden palveluissa vuonna 2020 - Paljon puhelinneuvontaa eri palveluissa - Terveysasemien tuki- ja ohjauspistetoiminta - Takaisinsoittopalvelu laajennettu neuvoloihin - Maahanmuuttoinfon matalan kynnyksen monikielinen (11 kieltä) opastus- ja neuvontapalvelu

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
9. Kaikki palvelut perustuvat hyvään palvelutarpeen tai hoidontarpeen arviointiin	Pääosin	• Palvelu- ja hoidontarpeen arviointi tehdään yhdessä asiakkaan kanssa. • Tarvittaessa käytössä ovat arviointia tukevat mittarit ja työkalut, esimerkiksi Kompassi ja RAI. • Asiakaskokemusta mitataan tekstiviestikyselyllä systemaattisesti avosairaanhoidossa ja suun terveydenhuollossa, ja käytäntö on laajentumassa myös sosiaalipalveluihin
10. Resurssit mitoitetaan asiakastarpeen perusteella	Osittain	• Resursseja päivitetty monessa palvelussa, mm. • Hoitajamitoitus tehostetussa palveluasumisessa on päivitetty • Sosiaalisen tuen palvelujen resursseja on lisätty ja palvelu on ollut kattavaa • Vanajaveden sairaalan hoitajamitoitusta lisättiin lähemmäs vastaamaan akuutin sairaalan toimintaa perustamalla viisi uutta sairaanhoitajan tointa vuonna 2020 • Resursseja ei ole päivitetty kaikissa palveluissa vaikka asiakaskunnan tarpeet ovat lisääntyneet ja ongelmat monimutkaistuneet
11. Kuntalaiset saavat tarvitsemansa vaikuttavat palvelut oikea-aikaisesti	Osittain	• Tarvittaessa käyttöön on otettu uusia palveluja nopeastikin, esimerkkinä Akuutti arkiapu ja pop up-palvelut lapsiperheiden palveluissa • Ohjaamon kautta nuoret pääsevät tarvitsemiinsa palveluihin • Pakolaisten vastaanoton ja maahanmuuttajatyön yhdistyminen

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
		kotoutumista edistäviksi palveluiksi on yhdenmukaistanut palveluita ja parantanut saavutettavuutta. • Tiedottamisesta huolimatta kaikki kuntalaiset eivät ole tietoisia saatavilla olevista palveluista • Kaikkia palveluita ei pystytä tarjoamaan oikea-aikaisesti mm. puutteellisten resurssien vuoksi.
12. Painopistettä palveluissa siirretään edelleen ennaltaehkäisevään suuntaan	Osittain	• Toimialalla on runsaasti erilaisia ryhmätoimintoja mm. terveystieteissä, ikäihmisten palveluissa ja maahanmuuttajapalveluissa. • Sähköiset palvelut, kuten Omaolon hyvinvointitarkastus ja -valmennukset • Vapaaehtoiskeskus Pysäkin toiminnan sisältöjen ja toimintamallin kehittäminen • Matalan kynnyksen palvelut, kuten vanhemmuutta tukeva NeuvotOn-Chat • Kuntouttavien toimintamallien kehittäminen ikäihmisten palveluissa • Vuonna 2020 painopiste on ollut koronan vuoksi enemmän korjaavassa kuin ennaltaehkäisevässä toiminnassa
13. Palvelut toimivat asiakaslähtöisesti hyvässä yhteistyössä eri toimialojen kanssa	Osittain	• Liitospintayhteistyötä tehdään jatkuvasti asiakkaan hoito- ja palvelupolun sujuvoittamiseksi • Vuodesta 2018 lähtien toimineessa Ohjaamossa sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden alojen ammattilaisten palvelut ovat nuorten saatavilla

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
		• Myintegration.fi-sivuston monikielinen viestintä toteutettu yhteistyössä eri toimialojen kanssa • Maahanmuuttajien palveluita (mm. maahanmuuttajataustaisten kotivanhempien ryhmätoimintaa) on kehitetty ja toteutettu monialaisena verkostotyönä. • Kuinka arki kesytetään- toiminta yhteistyössä varhaiskasvatuksen, oppilashuollon ja perhepalvelujen kanssa. Tarkoituksena on tarjota käytännönläheisiä vinkkejä ja välineitä lapsiperheiden arjen haasteellisiin tilanteisiin. • Perhekeskustoimintamallin kehittäminen. • Koronatilanteessa toimittiin koko kaupungin kanssa yhteistyössä ja työntekijöitä siirtyi myös toimialarajojen yli.

B. Painopistealueiden toteutuminen

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
1. Asiakasohjaus, neuvonta ja palvelutarpeen arviointi lain edellyttämällä tasolla	Pääosin	• Pääosin toteutunut. Tilastoinnissa jonkin verran puutteita. • Palvelutarpeen arvioinnin määräaikojen viivästymisen syynä voivat toisinaan olla myös asiakkaasta johtuvat syyt.
2. Hyvällä neuvonnalla ja palvelutarpeen arvioinnilla asiakkaalle taataan riittävä tuki tarpeiden mukaiset ja kustannustehokkaat palvelut	Osittain	• Pääosin toteutunut. • Palvelutarpeen arviointi tehdään aina yhteistyössä asiakkaan, läheisten ja muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa ja

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
		käytössä ovat tarvittavat työkalut sekä mittarit. Yhdistetty sosiaalipalvelujen neuvonta, sosiaaliohjaus terveysasemilla
3. Hankinnoissa vaikuttavuuselementti ja kannusteet mukana aina kun se on mahdollista	Pääosin	Käytössä ovat bonus-sanktiomalli ja etusijajärjestys. Tehdään vaikuttavuus- ja laatuarviointia.
4. Työtoimintojen, kuntouttava työtoiminta, Ovat-ryhmät ym. hankinnan uudistaminen	Pääosin	- Palveluseteli on otettu käyttöön vuonna 2020. - Luotsin in house-asema.
5. Sopimusseurantaan panostaminen, painopisteenä kotihoitoyritykset	Osittain	Cloudia-sopimusjärjestelmä ja tilaajavastuuserelvitykset käytössä. Yhteistyötä käynnistetty kotihoitoyritysten kanssa, mutta kaipaa parannusta.
6. Edesautetaan markkinoiden toimivuutta. Riittävästi palveluntuottajia, Hämeenlinna houkutteleva paikka yrityksille	Pääosin	- Kilpailutuksissa voi jättää tarjouksen yhdestäkin osakokonaisuudesta, joka mahdollistaa pienenkin toimijan mukanaolon. - Korjattavaa yritysyhteistyön laadussa on myös työntekijätasolla. - Tontteja on tarjolla yrityksille.
7. Aktiivisesti mukana seutu- ja maakuntayhteistyössä sekä asiakasohjauksen että hankintojen osalta	Pääosin	- Yhteisiä hankintoja on neljä. - Hämeenlinna aktiivisesti mukana maakunnan valmisteluryhmissä.
8. Uuden tietojärjestelmän käyttöönotto hankinnoissa	Pääosin	Cloudia-järjestelmä otettu käyttöön.

Järjestöjen raportointi

Järjestöjen toiminnassa on keskeisessä roolissa ennaltaehkäisevä ja toimintakykyä ylläpitävä toiminta. **Vertaistukea** on mahdollista saada ilman hoitosuhdetta tai palvelukytköstä. Yhteisöllinen toiminta ja toisiin tutustuminen mahdollistaa välittämistä ja ”kaverista huolehtimista”.

Ennaltaehkäisevä painotus on vahva järjestöjen hyte-työssä. Osalla sote-järjestöistä on myös tarjolla korjaavia ja tukevia palveluja. Järjestöjen palveluista ja toiminnasta on suurin osa maksuttomia ja niissä pyritään pitämään **matala kynnys**. Osaan järjestöjen palveluihin voi osallistua myös nimettömänä. Hyvän tahdon ruoka-apu -verkoston toiminnassa on vahva järjestöpanos.

Järjestöyhteistyön osalta on tiedotettu erilaisista kunnan kyselyistä ja vaikuttamisen mahdollisuuksista. Kokemustoiminnan ohjausryhmän toiminta ja kokemusasiantuntijoiden kouluttaminen, kehittäjäasiakaskoulutuksen kehittäminen. Oman toiminnan osalta osallistujakyselyiden ja palautteiden hyödyntäminen. Vapaaehtoistyönä järjestetään myös itselle toimintaa ja palveluja.

Sote-järjestöjen luennot ja yleisötilaisuudet antavat tutkittua ja kokemustietoa omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen esim. muuttuneessa elämäntilanteessa. Järjestöt jakavat myös paljon erilaista tietoa, lehtiä ja oppaita, jossa kerrotaan, miten voi huolehtia itsestä ja vaikuttaa omaan tilanteeseen. Tuki- ja ohjauspistetoiminta. Kehitettiin Hyte-hetket kyläkahveilla -toimintatapa. Innostetaan ja kutsutaan mukaan asukkaita järjestöjen (terveyttä- ja hyvinvointia edistävään) toimintaan, joka jo sinällään tukee ja kannustaa huolehtimaan omasta hyvinvoinnista esim. liikuntaseurojen toiminta. Järjestöyhdyshenkilöiden nimeäminen eri toimialoille ja Silta-yhteistyön vahvistuminen.

Sote-järjestöjen matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontatoiminta sekä vertaistukiryhmien toiminta täydentävät kaupungin neuvontatyötä. Järjestöjen tarjoama työ ja vertaistuki voivat vähentää palvelujen käyttöä.

Kanta-Hämeen järjestöneuvottelukunta ja järjestöyhteistyö mukana **tulevaisuuden sote-keskus -hankkeen** suunnitelman tekemisessä (järjestösuunnitelma). Järjestöyhteistyö mukana Oma Häme -hankkeen toiminnassa (mm. järjestöfoorumit, hyte-kertomustyöryhmä).

Olka-toimintaa on suunniteltu sairaalan toimintaan. OLKA tarjoaa sairaalan potilaille ja läheisille tietoa potilasyhdistysten ja sairaalan tarjoamasta vertaistuesta ja muusta vapaaehtoisten tuesta.

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta

Alla toimialan ja hyvinvointityöryhmän tekemä itsearviointi tavoitteiden ja painopisteiden toteutumisesta.

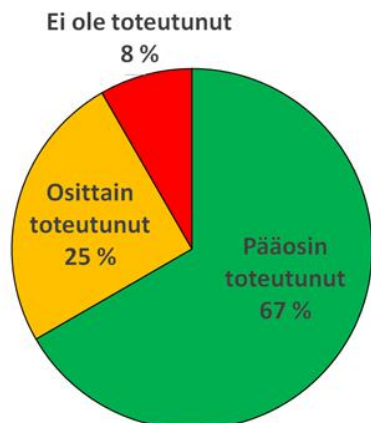
ONNISTUMISET:

- Terveelliset ja turvalliset tilat, investointiohjelma on edennyt
- Uuden varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelman toimeenpano, lapsilähtöinen toiminta
- Digistrategian toimeenpano
- Kaupunkikulttuurin edistäminen
- Järjestöavustusten uudistaminen
- Hankerahoitusta saatu merkittävästi hyvinvoinnin edistämiseen
- Lapsiystävällinen Hämeenlinna-ohjelma ja lapsen ja nuoren hyvinvointiajattelun vahvistuminen
- Ohjaamotoiminnan vakiintuminen
- Varhaiskasvatuksen henkilöstöpooli
- Etäopetuksen toteuttaminen keväällä 2020
- Toiminnan ja talouden sopeuttaminen koronaepidemian aikana

HAASTEET:

- Lasten määrän väheneminen ja sen vaikutusten huomioiminen palvelurakenteessa
- Erityisen ja tehostetun tuen lasten ja nuorten määrän kasvu
- Koulutetun henkilöstön saatavuus varhaiskasvatuksessa ja oppilashuollossa
- Investointiohjelman toteutumisen hitaus
- Kaupungin taloudelliset resurssit
- Korona-epidemian vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Sivistys- ja hyvinvointilautakunnan 2017-2021 tavoitteiden toteutuminen itsearvioinnin mukaan:



A. Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
1. Hämeenlinnassa on tarjolla monipuoliset ja helposti saavutettavat kulttuuri- ja liikuntapalvelut eri ikäryhmille	Pääosin	- Kattavat kirjastopalvelut mm. kirjaston omatoimipalvelut ja museopalvelut. - Kaupunkikulttuuri on monipuolistunut. Lapsille tarjolla ARX ja Aimokoulu, kulttuuripolku, liikuntalukkari. - Ohjatut liikuntaryhmät ja laadukkaat liikuntapaikat. - Kaupunki avusti Sibeliusopistoa ja Vanajaveden opistoa. - Vuonna 2020 tavoite toteutui vain osittain, koska kulttuuri- ja liikuntapalveluja jouduttiin sulkemaan koronarajoitusten takia.
2. Laadukkailla lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluilla ennaltaehkäistään hyvinvointi- ja terveyserojen kasvua	Osittain	- Lakisääteisten palvelujen lisäksi on lähitutor ja neuropsykiatrinen valmentaja sekä sosiaaliohjausta. - Oppilashuolto organisoitu työpareittain ja vastuualueittain, tiivis yhteistyö perhekeskukseen.

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
		- Varhaiskasvatuksessa innovatiivista hyvinvointityötä. Hankerahoituksella vahvistettu hyvinvointia ja oppimista. - Kouluterveyskyselyn mukaan neljässä hyvinvoinnin osa-alueessa toteuma alle maan keskiarvon.
3. Lasten ja nuorten osaaminen ja laaja-alaiset taidot ovat korkealla tasolla	Pääosin	- Valtakunnalliset kokeet matematiikassa, äidinkielessä ja englannissa. Tulokset pääsääntöisesti valtakunnan keskiarvon yläpuolella. - Valtakunnallisia kokeita ei keväällä 2020 voitu järjestää, koska opetus toteutettiin etäopetuksena pandemiatilanteen takia.
4. Kasvu- ja oppimisympäristöt sekä työskentelytavat ovat monimuotoisia ja antavat valmiudet tulevaisuuden työelämään	Pääosin	- Uuden opsin toimeenpano: luokasta luontoon, pulpetista pilveen, opettajasta oppilaaseen. - Etäopetusjakso keväällä 2020 onnistui hyvin (arvosana 8,1). Toisaalta pandemiatilanne on rajoittanut oppimisympäristöjen käyttöä mm. museot, Yrityskylä-toiminta ja muut erilaiset vierailut. - Uuden varhaiskasvatussuunnitelman toimeenpano: kehitetty monipuolisia oppimisympäristöjä sekä sisällä että metsä- ja luontotoiminnassa. Erityisesti korona-aikana on kehitetty henkilöstön tv-t (tieto- ja viestintäteknologia) - taitoja
5. Lapset, nuoret ja perheet pääsevät osallistumaan palvelujen ja toiminnan	Pääosin	V-päivät, nuorisovaltuuston toiminta, nuorisovaltuuston edustajat lautakunnissa

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
suunnitteluun ja toteutukseen		- Kyselyt: liikuntalukkarit ja harrastustoiminta, leikkipaikkakysely, - Lapsiystävällinen Hämeenlinna-ohjelman rakentaminen (mukana kaikki kaupungin toimialat sekä lapset ja nuoret) - Lapsivaikutusten arviointi käyttöön päätöksenteossa - Taidemuseolla z/n dialogi (nuoret suunnittelemassa taidenäyttelyä) - Oppilaskuntatoiminta. - Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa sekä vasukeskusteluissa ja arvioinnissa.
6. Vahvistetaan viestintää ja vuorovaikutusta asiakkaiden, asukkaiden ja kumppanien kanssa ja kannustetaan aktiiviseen osallistumiseen	Osittain	- V-päiville oma instatili - seuraparlamentit (v. 2020 etänä) - lapsen oikeuksien viikosta marraskuussa vahvaa viestintää. - Lisäksi vanhempainyhdistystoiminta.
7. Palvelut toimivat asiakaslähtöisesti hyvässä yhteistyössä maakunnan kanssa	Ei	Maakuntahallinto ei toteutunut. Alueellinen hytetyö jatkuu vuonna 2021.
8. Asiointi on sujuvaa	Pääosin	- Sähköisen asioinnin kehittäminen. - Oppimisen tuen prosessin digitalisointi.
9. Asiakkaan palvelupolut varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta	Osittain	- Uudistettu kouluun siirtymisen prosessia yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa, - Lapsen polku on painopisteenä v.2021.

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
perusopetukseen rakennetaan sujuvaksi		

B. Painopistealueiden toteutuminen

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
1. Palvelukanavat: asiakas voi valita palvelukanavan, jonka kautta haluaa olla yhteydessä	Pääosin	- Lomakkeiden sähköistäminen ja asiointin mahdollistaminen verkossa - Hämeenlinna taskussa -sovellus - Perusopetuksen hakemusten ja muiden lomakkeiden siirtäminen Wilmaan - Opetuspalveluiden tunnusautomaation kehittäminen ja Ruutuvihko palvelun käyttöönotto - Sähköisten oppimisympäristöjen ja niiden verkkopalvelujen kehittäminen, sisältöjen käyttöönoton helpottaminen sekä kirjautumISRatkaisujen yhdenmukaistaminen. - ARXin mediakasvatuksen kehittämishanke Media-aski - Oppilaaksiottoprosessin kehittäminen
2. Asiakkaalle tarjottavan tiedon parantaminen mm. www-sivujen sisältöä parantamalla ja asiakaslähtöistä sisältöä tarjoamalla (www-sivu-uudistus ja asiakkaan	Pääosin	- Kaupungin www-sivut uudistettiin. - Avustusten sähköinen haku - Oppimisen tuen verkkosivut, oppimisen tuen ja kouluhyvinvoinnin instatili perustettu

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
itsepalvelun mahdollistaminen)		
3. Asiakas- ja toiminnanohjausjärjestelmien sekä asiakaspalvelua parantavien digitaalisten palveluiden kehittäminen	Pääosin	- Varhaiskasvatuksen järjestelmäkehitys. Perusopetuksen oppilashallintajärjestelmän kehittäminen. - Kirjastojärjestelmän uudistaminen. - Tukea tarvitsevien päätöksentekoprosessi, toiminnanohjausjärjestelmä: oman äidinkielen opetus.

Järjestöjen raportointi:

Hämeenlinnassa toimii Patentti- ja rekisterihallituksen PRH:n mukaan kulttuurijärjestöjä n. 180 ja liikuntaseuroja n. 230. Lisäksi muutkin järjestöt järjestävät erilaista kulttuuri- ja liikuntatoimintaa eri-ikäisille tapahtumien ja ryhmätoiminnan kautta.

Lasten ja perheiden parissa työskentelevien järjestöjen matalan kynnyksen toiminta ja vertaistukimuodot. Järjestöjen päivystäminen Ohjaamossa. Lasten, perheiden ja nuorten parissa toimivia järjestöjä Hämeenlinnassa on PRH:n mukaan n. 50.

Järjestöjen koulutusten, toiminnan sekä vapaaehtoistyön kautta on mahdollisuus oppia monenlaisia taitoja liittyen järjestön toimialaan, yhdessä tekemiseen sekä vaikuttamiseen.

Järjestöissä toimintaa tekevät vapaaehtoiset ja osallistujat itse. Kehittämistyössä lasten, nuorten ja perheiden **osallistaminen** esim. vankilaperhetyön lapset uuden vankilan suunnittelussa. Palautteiden ja kokemusten kerääminen toiminnan suunnitteluun. Järjestöjen edustus mukana Lapsiystävällinen Hämeenlinna -työssä.

Järjestötoiminta tarjoaa erilaisia osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksia, josta viestitään eri kanavissa. Kutsutaan asukkaita mukaan toimintaan. meidanhame.fi-yhdistyssivuston perustaminen. Kaupungin viestintä jakaa tietoa järjestöjen toiminnasta some-kanavassa ja verkkosivuilla.

Järjestöjen toimintaa koskeva tietoa näkyvillä kaupungin uudistuneilla verkkosivuilla.

Yhdistysten listaus ja tapahtumien nouseminen meidanhame.fi-sivuston kautta kaupungin sivuille.

Järjestöjen some-viestinnän jakaminen kaupungin Facebook-sivulla.

Kaupunkirakennelautakunta

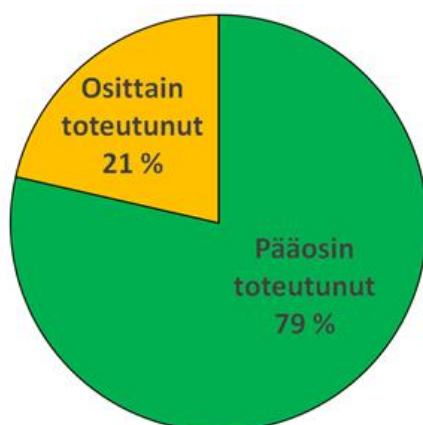
Alla toimialan ja hyvinvointityöryhmän tekemä itsearviointi tavoitteiden ja painopisteiden toteutumisesta.

ONNISTUMISET:

E erityisen hyvin on onnistuttu vuorovaikutuksen edistämisessä sekä elinkeinohankkeiden aikatauluissa pysymisessä ja edistämisessä. Lisäksi olemme onnistuneet pyöräilyn edistämisessä, virkistys- ja retkeilyalueiden parantamisessa, palveluiden sähköistämässä sekä Moreenin eritasoliittymän edistämisessä.

HAASTEET:

E erityisiä haasteita on keskustan elävyyden muutoksiin vaikuttamisessa sekä pitkän ajan suunnittelussa. Myös rekrytointivaikeudet ovat tuoneet haasteita aikataulussa pysymiseen.

Kaupunkirakennelautakunnan 2017-2021 tavoitteiden toteutuminen itsearvioinnin mukaan:

A. Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
1. Houkuttelevat kevyen liikenteen reitit, lähiliikuntapaikat sekä virkistys- ja retkeilyolosuhteet	Pääosin	• Kevyen liikenteen reittejä on kehitetty pyöräilyohjelman mukaisesti • Keskustan nopeusrajoitusten laskeminen on aloitettu • Pyöräilyn ja kävelyn määrien mittaaminen on aloitettu • Virkistys- ja retkeilyolosuhteita parannettiin
2. Asukkaiden talkootoiminta viheralueilla, retkeilyalueilla ja ulkoliikuntapaikoilla	Pääosin	• Alueiden hoidossa tehdään yhteistyötä asukkaiden ja urheiluseurojen kanssa.
3. Asukkaiden ja kumppaneiden osallisuuden lisääminen kaupunkirakenteen kehittämisessä ja ylläpidossa	Pääosin	• Kumppanuuksia on edistetty infrassa ja maankäytön suunnittelussa • Olemme tehneet useita kumppanuuskaavoja • Talkootoimintaa on edistetty.
4. Pitkäaikaisten kumppanuuksien rakentaminen kaikkeen toimintaan	Pääosin	• Puitesopimusjärjestelyitä on edistetty • Joukkoliikenteessä on valmisteltu pidempiä sopimuksia ja otettu käyttöön bonus- ja sanktiojärjestelmä • Infrarakentamiseen on kilpailutettu puitesopimuskumppaneita
5. Salliva ja rohkeaan kokeiluun kannustava ilmapiiri ja toimintakulttuuri	Pääosin	• Oikeaan suuntaan on menty jatkuvasti • On kehitetty uusia toimintamalleja tonttituotannossa, kaavoituksessa ja maaomaisuudessa

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
6. Asiakaslähtöinen palvelukulttuuri	Pääosin	• Vuorovaikutustapoja on kehitetty edelleen • Korona-aikana on otettu käyttöön yleisötilaisuuksien striimaaminen • asiakaspalveluun on otettu vakituinen henkilö • Palvelut on suurelta osin sähköistetty • Asiakaspalautteiden käsittely on pääosin nopeaa • Toiminnassa on mahdollistava ilmapiiri
7. Kaupunkirakenteen palvelut tunnetaan ja viestintä on tehokasta ja oikea-aikaista	Pääosin	• Kauran viestintää koordinoi viestintäsihteeri • Joukkoliikenteen viestintää ja markkinointia on lisätty • Joukkoliikenteen uusi ilme on otettu käyttöön • Viestinnän kehittäminen on jatkuvaa
8. Hanke- ja lupaprosessit toimivat hyvin	Osittain	• Lupaprosessi on sujuva sekä rakennusvalvonnassa, kaavoituksessa että ympäristöluvista. • Elinkeinohankkeet ovat edistyneet nopeasti • Kaikki hankkeet eivät ole edenneet yhtä sujuvasti • Rekrytointi on ollut haastavaa

B. Painopistealueiden toteutuminen

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
1. Keskustan kehittämistä etenkin linja-autoaseman korttelin sekä toriparkin esiselvityksen ja toria	Osittain	• Keskustavisio valmistui 2019 • Linja-autoaseman korttelin kaava valmistui 2020

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
reunustavien korttelien osalta		Toria reunustavien korttelien edistyminen hidastui P-toripäätöksen jälkeen
2. Engelinrannan ensimmäistä asemakaavaa, alueen kaupunkikuvallista yleissuunnittelua sekä puistoalueen rakentumista	Pääosin	- Engelinrannan 1. asemakaava on hyväksymiskäsittelyssä - Kaupunkikuvallinen tarkastelu tehdään Areena-hankkeen yhteydessä sekä muiden kumppanuuskaavoitushankkeiden yhteydessä - Rantapuisto on rakennettu
3. Asemanrannan infraa ja asemanseudun pysäköinnin ratkaisemista	Pääosin	- Asemanrannan kadut on päällysteitä lukuun ottamatta rakennettu - Pysäköintilaitos Pöoli avattiin 2020 - Mensanaukion ja Mensanpuiston suunnittelu on käynnissä
4. Uuden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukeskuksen, Kantasairaalan, rakentumista Ahvenistolla	Pääosin	- Sairaalan kaavoitus on valmistunut - Alueen katusuunnitelmat ovat valmistuneet - Kumppanuus Allianssin kanssa on ollut toimivaa
5. Moreenin elinkeinoalueen kehittämistä sekä alueen uutta eritasoliittymää	Pääosin	- Eritasoliittymän tiesuunnittelu on käynnissä ja hanke on aikataulussaan - Alueen brändityö ja yhteistyö Janakkalan kanssa on tehokasta - Alueen tunnettuus on kasvanut - Eteläosan asemakaava on vireillä
6. Investointiohjelmien ja palveluverkon pitkän aikavälin suunnitelmien	Osittain	Pitkän ajan investointiohjelman laatiminen on kesken, mutta keskeiset hankkeet on ohjelmoitu

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
toteuttamista. Asumisen monimuotoisuutta tuetaan kaavoituksen avulla laatimalla kerrostaloasumista, pientalovaltaisten alueidenrakentumista, tiivistyvää kaupunkirakennetta sekä uudenlaisia asumisen ratkaisuja		• Palveluverkon edistäminen on kaurassa edistynyt kohtuullisen hyvin • Monimuotoista asumista suunnitellaan Asemanrantaan, Engelinrantaan, Jukolaan ja Metsäharjuun • Asuinalueiden identiteettiä kiinnitetään erityistä huomiota

Järjestöjen raportointi:

Hämeenlinnassa toimii luonto- ja ympäristöyhdistyksiä 140 ja osaan niiden toiminnasta kuuluu myös omista retkeilymajoista huolehtiminen. Kyläyhdistysten siivoustalkoot. Vieraslajien kitkentätalkoot.

Kyläyhdistysten ja muiden järjestöjen uimarantojen, luontokohteiden ja luontopolkujen kunnostaminen ja rakentaminen. **Vesiensuojeluyhdistysten ja muiden järjestöjen vesistöjen kunnostus- ja siistimistöimet.**

Minipilottirahoitus järjestöille uusiin kokeiluihin. Kuntaosuudet järjestöjen kehittämishankkeisiin tai yhteisten kehittämishankkeiden hakeminen. Järjestöedustajia on kutsuttu mukaan kaupungin eri työ- ja ohjausryhmiin sekä keskustelutilaisuuksiin.

Kanta-Hämeen järjestöneuvottelukunta ja järjestöyhteistyö ovat mukana tulevaisuuden sote-keskus -hankkeen suunnitelman tekemisessä (järjestösuunnitelma).

4.3 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2019-2021 toteutuminen

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kunnassa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (lastensuojelulaki 12 §) laaditaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi.

Suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet on jaoteltu kuuden eri teeman alle, joita ovat: **yhteisöllisyys, osallisuus, turvallisuus, vanhemmuus, liikkuminen ja terveys.**

Tässä luvussa on kuvattuna asetettujen tavoitteiden toteutuminen sekä millaista työtä ja millaisia toimenpiteitä palveluissa on tehty. Toimialat ja hyvinvointityöryhmä ovat tehneet itsearvion tavoitteiden toteutumisesta alla olevien kriteereiden mukaisesti:

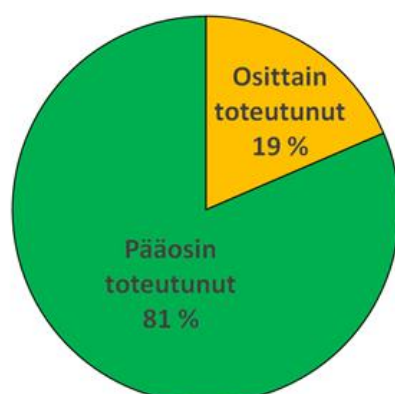
Vihreä = tavoite on pääosin toteutunut

Keltainen = tavoite on toteutunut osittain

Punainen = tavoite ei ole toteutunut

Järjestöt ovat kuvanneet omalta osaltaan, miten järjestötoiminta linkittyy kaupungin tavoitteisiin ja miten järjestöt ovat itsenäisellä toiminnallaan tukeneet kaupungin hyte-työtä. Raportoinnin on toteuttanut Hämeenlinnan seudun Silta-yhteistyöryhmä ja Hämeen Setlementti ry:n järjestöyhteistyö. Taulukkoon on nostettu asioita, joissa järjestöt ovat merkittävästi osallistuneet kaupungin tavoitteiden toteutumiseen. Raportointi on kokonaisuudessaan kertomuksen liitteenä.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2019-2021 toteutuminen



Onnistumiset:

- UNICEF on myöntänyt Hämeenlinnalle Lapsiystävällinen kunta –tunnustuksen, joka edellyttää sitoutumista kestävään kehittämistyöhön lasten ja nuorten parhaaksi.
- Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelma
- Kaupunginhallitus ja lautakunnat ovat päättäneet ottaa lapsivaikutusten arvioinnin käyttöön.
- Joustava tilojen käyttö. Monipuolisten oppimisympäristöjen ja –työtapojen käyttö.

Yhteisöllisyys

Kuvaus: Jokaisella on joku turvallinen läheinen. Jokaisella lapsella ja nuorella on kavereita.

Tavoitteet:

1. Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä
2. Yksinäisyyden kokemus vähenee
3. Kiusaamisen kokemukset vähenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Lapsen ja aikuisen laadukas arjen kohtaaminen: aikuinen on kiinnostunut lapsen kuulumisista ja arjesta	Pääosin	• Varhaiskasvatuksessa vuorovaikutuksen laadun kehittäminen on ollut yksi keskeinen kehittämiskohde, ja sitä on työstetty sekä koulutusten, yksikön yhteisten palaverien että arviointityökalujen avulla. • #paraskoulu –hankkeessa kehitettiin Hyvän mielen taitomerkki littalan koulussa. • Kutsuva kulttuurikeskustoiminta ja perheiden Taideaamut Kulttuurikeskus ARXissa • Turvallisen tilan periaatteiden luominen Kulttuurikeskus ARXissa

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		• Neuvolan, kouluterveydenhuollon ja lapsiperheiden tukipalveluissa tavataan lapsia säännöllisesti. • Yhdessä tekemistä ja harrastamista tarjoavat lasten, nuorten ja perheiden parissa toimivat järjestöt, mm. perhekahvilatoiminta, ryhmä- ja kerhotoiminnot vanhempainyhdistystoiminta sekä lapsiperheiden tapahtumat ja vapaa-ajantoiminnot.
Matalan kynnyksen ohjausta, neuvontaa ja toiminnallista tekemistä nuorille sekä monikulttuurisuuden huomioimista toiminnassa	Pääosin	• Varhaiskasvatuksessa on toiminut konsultoiva hanketyöntekijä, jonka keskeinen työtehtävä on ollut keskittyä monikulttuuristen lasten sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseen ja henkilöstön tukemiseen monikulttuurisuuden kysymyksissä. • Ohjaamatoiminta, Liikuntalukkari, Taideharrastus ihan lähellä -hanke, ARXin Tuu ja tee -työpajat koululaisille • Nuorisotilatoiminta kantakaupungissa ja pitäjissä, Sateenkaarisensitiivinen nuorisotila ja Erkkanuokkari • Topparin ryhmätoiminta • Järjestöt tekevät matalan kynnyksen ohjaamis- ja neuvontatyötä oman kohderyhmän parissa. Myös vertaistukiryhmissä on mukana ohjausta. Järjestöillä on myös monikulttuurisuutta ja kotoutumista edistävää toimintaa perheille.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Arki tukee lasta: kuntouttavia toimia sisällytetään koko ryhmän toimintaan	Osittain	- Kolme päiväkotia pilotoi päiväkotitasoisen erityisopettajan työtapaa, jossa konsultaatio ja tuen kiinnittäminen jokaisen lapsen lähiarkeen mahdollistuisi paremmin. - Oppilashuolto on toteuttanut ryhmäytymistä ja empatiataitoja vahvistavia työtapoja perusopetuksen ryhmissä. - Lapsiperheiden tukipalveluissa tuki ulotetaan lapsen arjen kasvuympäristöihin. - Hämeenlinnan seudun vapaaehtoistoiminnan verkosto järjestää vuosittain vapaaehtoistoiminnan peruskoulutuksia uusien vapaaehtoisten rekrytoimiseksi. Järjestöissä toimii vapaaehtoisia tukihenkilöitä (tai vastaavia) ja vertaistukea tarjoavia ryhmiä.
Palvelut tekevät keskenään yhteistyötä lapsen ja perheen tarpeiden mukaisesti	Osittain	- Varhaiskasvatus, perhetyö ja palvelutarpeen arvioinnin tiimi ovat luoneet yhteistä työtapaa, jossa perhetyön ja palvelutarpeen arvioinnin ammattilaiset osallistuvat lasten vasukeskusteluihin mahdollisimman aikaisen tuen mahdollistamiseksi. - Kuinka arki kesytetään- toiminta yhteistyössä varhaiskasvatuksen, oppilashuollon ja perhepalvelujen kanssa. Tarkoituksena on tarjota käytännönläheisiä vinkkejä ja välineitä lapsiperheiden arjen haasteellisiin tilanteisiin. Uppsalatalolle on perustettu Kesyttämö ja toiminnalle tehty nettisivut. - Perhekeskustoimintamallin kehittäminen.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		• Verkostoyhteistyö on yhteinen toimintatapamme. • Oppilashuollon työskentely oppilashuolto-työryhmissä ja Uppsalatalon perhekeskuksessa. • Sihy-soteyhteistyötä kehitetään. • Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelmatyö. • Lastenkulttuurilupaus ja Lasten lauantait Hämeenlinnan kulttuurilaitosten yhteistyönä.
Syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja perheiden kanssa tehtävää työtä yhteen sovitetaan ammatillisella ja vapaaehtoisella tukihenkilötyöllä, leiri- ja ryhmätoiminnalla	Pääosin	• ARXin kesän maksuttomat taidetyöpajat • Tukihenkilöitä ja tukiperheitä on myönnetty tarpeenmukaisesti. • Lapset ovat osallistuneet Parasta Lapsille leiritoimintaan. Myös muuta leiritoimintaa on tuettu taloudellisesti. • Topparin ryhmätoiminta
Talonrakennusinvestointi kohteiden hankesuunnittelussa huomioidaan tontin käyttö mahdollisesti myös lähiliikuntapaikkana	Pääosin	• Koulujen ja päiväkotien pihat on pääsääntöisesti osoitettu myös lähialueen liikuntapaikoiksi. Katuman päiväkodin rakentamisen yhteydessä tämä huomioitiin, lisäksi Jukolan ja Nummen koulujen peruskorjauksen/ uudisrakentamisen yhteydessä on tehty pihalle lähiliikuntapaikka. Kaurialan koulun suunnittelussa on mukana myös lähiliikuntapaikka pihalle.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Seuraparlamentit kantakaupungissa ja pitäjissä	Pääosin	Seura- ja liikuntaparlamentit pidetty kantakaupungissa ja pitäjissä (v. 2020 etänä)
Kirjaston käytön opastaminen alakoululaisille	Pääosin	Osana kulttuuripolkua on tehty kirjastoyhteistyötä.
Tapahtumien määrän lisääminen. Järjestetään hyvinvointia lisäävää kulttuuritoimintaa	Pääosin	- Taideharrastus ihan lähellä -hanke - ARXin kulttuurikeskustoiminta ja lapsille suunnatut näyttelyt - Korona on vaikuttanut tapahtumien järjestämiseen, mutta niitä on kuitenkin järjestetty soveltaen. - Sibeliusfantasia - Lasten oikeuksien viikko - ARX järjestää kulttuuritapahtumia lapsille ja perheille ympäri vuoden. - Hämeenlinnassa toimii 180 kulttuuri- ja taidealan järjestöä ja kulttuuritoimintaa järjestävät myös kylä- ja kotiseutuyhdistykset. Kulttuuritoiminta linkittyy myös lapsi- ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen toimintaan: lasten ja nuorten kuorot ja teatteritoiminta, harrastekerhot ja tapahtumat. Järjestöjen yhteistyössä järjestämät tapahtumat esim. Leikki-päivän tapahtuma ja Aulanko Herää -tapahtuma.
Joustava tilojen käyttö. Monipuolisten oppimis-	Pääosin	Varhaiskasvatuksessa Opitaan luonnossa, opitaan luonnosta –hanke on keskittynyt

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
ympäristöjen ja – työtapojen käyttö; koko kaupunki oppimisympäristönä		laajentamaan päiväkotien sisätilojen oppimisympäristöjä luontoon ja metsiin, mutta myös laajemmin koko kaupunkiin. Yhteistyö eri toimijoiden (mm. ARX) kanssa tukee tätä. • Verstas-teatterin yhteiskäyttö • Kulttuurilaitosvierailut Kulttuuripolulla • Nuorisotilat koulujen yhteydessä • Lasten liikunnan tuen kehittämä liikunnallisen ja kestävän elämäntavan pilotti Aulangon luontoliikuntakeskuksella • Kerhohankkeen yhteydessä on toteutettu mm. museokerhoa. • Nuorisotyötä tekevät järjestöt ja liikuntaseurat kouluttavat nuoria esim. kerhojen ja joukkue toiminnan ohjaamistehtäviin sekä tarjoavat erilaisia toiminnan ohjaamis- ja vapaaehtoistehtäviä, joissa oppii monipuolisesti eri taitoja. • Sähköiset oppimisympäristöt
Lapsiystävällinen kunta – toimintamalli ja lapsiystävällisyys on luonteva osa organisaatioissa tehtävää toiminnan kehittämistyötä	Pääosin	• UNICEF on myöntänyt Hämeenlinnalle Lapsiystävällinen kunta –tunnustuksen, joka edellyttää sitoutumista kestäväan kehittämistyöhön lasten ja nuorten parhaaksi. Koordinaatioryhmä ohjaa toimintaa. • Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelma valmistuu (kaupunginvaltuustossa helmikuussa 2021.)

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		Järjestöjä on mukana Lapsiystävällinen kunta -koordinaatioryhmässä ja kehittämistyöstä on keskusteltu ILO-verkoston kokouksissa. Järjestöjä on mukana järjestämässä toimintaa Lasten oikeuksien viikolle vuosittain.
Kehitetään lapsivaikutusten arviointia	Pääosin	- Kaupunginhallitus ja lautakunnat ovat päättäneet ottaa lapsivaikutusten arvioinnin käyttöön. - Arvioinnin avuksi on laadittu ohjeistusta valmistelijoille.

Osallisuus

Kuvaus: Ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Hän tulee kuulluksi itsensä ja vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin (THL).

Tavoite:

- Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Lapset, nuoret ja perheet pääsevät osallistumaan palvelujen ja toiminnan suunnitteluun, toteutukseen sekä päätöksentekoon	Pääosin	- Varhaiskasvatuksessa lasten osallisuus toiminnan suunnitteluun on keskeinen toiminnan lähtökohta, ja varhaiskasvatuksen ryhmissä dokumentoidaan yhteistä oppimisprosessia jatkuvasti. - Lapsiperheiden tukipalveluissa asiakkailta on kerätty säännöllisesti palautetta. - Nuorisovaltuutetut osallistuvat toimielinten kokouksiin.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		• V-päivä ja sieltä tulevat aloitteet, Hippaloiden lapsiraati • Lasten ja nuorten osallistuminen Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelmatyöhön. • Oppilaskuntatoiminta • Vanhempainyhdistystoiminta
Edistetään kaupunkikulttuuria ja kaupunkiaktivismia sekä huomioidaan lapsiyleisö toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa. Edistetään lapsilähtöisyyttä kulttuurilaitoksissa	Pääosin	• ARXin nuorikulttuuritoiminnan työpajat ja Räikee -katutaidetapahtuma • Kortteli 2 ja Itse tehty Hämeenlinna • Lastenkulttuurilupaus
Lapsi on varhaiskasvatuksessa, koulussa ja tukipalveluissa aktiivinen toimija. Tukipalveluissa hänellä on oikeus saada tietoa itsestään, prosessista ja tulla asiassa kuulluksi	Pääosin	• Varhaiskasvatuksessa lasten osallisuus toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin on keskeinen toiminnan lähtökohta, ja varhaiskasvatuksen ryhmissä dokumentoidaan yhteistä oppimisprosessia jatkuvasti. Toiminta rakentuu lasten aloitteista ja mielenkiinnon kohteista käsin. • Oppilas osallistuu erityisen tuen arviointiin ja päätöksen valmisteluun. • Lasten ja nuorten osallisuutta oppimisen ja osaamisen arvioinnissa on lisätty. Jokaisella vuosiluokalla on lapsen itsearviointiin

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		pohjautuva arviointikeskustelu, jossa lapsi on mukana. • Oppilaskuntatoiminnassa oppilaat ovat voineet osallistua koulun toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. • Lapset tapaavat kouluterveydenhoitajaa säännöllisesti. • Lasta tavataan palvelutarpeen arvioinnissa sekä tukipalveluissa useimmiten erikseen. Lapsilla ja nuorilla on paljon omia yksilöllisiä prosesseja.
Mahdollistetaan perheiden osallistaminen heidän omassa asiassaan lapsiperheiden palvelun systemisen mallin mukaisesti	Osittain	• Lastensuojelun rakenteet toimivat jo systemisen mallin mukaisesti. Systemisen mallin koulutuksia on jatkettu lastensuojelusta lapsiperheiden palveluihin.
Otetaan käyttöön virkistyspaikkojen osalta sähköinen ajanvarausjärjestelmä. Viedään tärkeimmät virkistys- ja retkeilykohteet karttaliittymään ja tiedotetaan asiasta.	Pääosin	• Kohteiden varausjärjestelmä Varaamo on otettu käyttöön.
Toiminnan suunnittelussa parannetaan lasten ja nuorten osallisuutta ja	Pääosin	• Kortteli 2 ja itse tehty Hämeenlinna • Päiväkotivaarit ja päiväkotimummot

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
otetaan huomioon myös eri sukupolvien luonnolliset kohtaamiset julkisissa tiloissa		Kouluvaarit ja koulumummot
Asukkaiden talkootoiminta viher- ja retkeilyalueilla ja ulkoliikuntapaikoilla	Pääosin	Talkootoimintaa on edistetty sopimalla mm. ulkoliikunta- ja viherhoitotoista urheiluseurojen ja yksityisten kanssa. Mm. Kylä- ja kotiseutuyhdistykset ovat olleet mukana ympäristöön ja retkeilyyn liittyvissä kehittämishankkeissa esim. uimarantojen kunnostaminen, retkeily- ja pyöräilyreittien kunnostaminen, Rengon Frisbeegolf-rata ja kuntoportaat.
Asukkaiden osallisuuden lisääminen kaupunkirakenteen kehittämisessä ja ylläpidossa	Pääosin	Koronavuoden aikana on pidetty yleisötilaisuudet hybriditilaisuuksina, mikä tulee jatkossa olemaan käytäntö.
Järjestöjen tukeminen ja avustuskriteerien uusiminen	Pääosin	Järjestöjen avustuskriteerit on uudistettu ja otettu käyttöön v. 2020. Järjestöjä osallistui avustuskriteerien uusimisen -järjestöiltään.
Kehitetään monikanavaista ja laadukasta viestintää	Pääosin	- Kaupungin nettisivut on uudistettu. - Chatpot on käytössä. NeuvotOn chat lapsiperheille. Myintegration.fi-sivusto käytössä. - Sosiaalinen media on käytössä eri palveluissa. - ARXin tuottama Mediaväylä sisältää mediakasvatuksellisia omatoimipajoja.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		Kaupungin viestintä jakaa järjestöjen toiminnasta materiaalia ja uutisia verkkosivuilla ja somessa. Meidanhame.fi-yhdistystietopalvelu perustettiin 2018.

Turvallisuus

Kuvaus: Eriarvoisuus ilmenee sosioekonomisten ryhmien välillä lähes kaikilla hyvinvoinnin ja terveyden ulottuvuuksilla. Sosiaalista eriarvoisuutta vähentämällä kavennetaan hyvinvointi- ja terveyseroja. (THL)

Tavoite:

- Hämeenlinnalaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Kehitetään ympäristön esteettömyyttä	Osittain	Kaupungissa valmistumassa Esteettömyysohjelma, jossa on suuntaviivat ja toimenpiteet esteettömyyden kehittämiseksi.
Varhaiskasvatuksessa ja jokaisessa koulussa on kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen malli	Pääosin	- Varhaiskasvatussuunnitelman päivityksessä 2019 laadittiin sosiaalisten taitojen tukemisen suunnitelma, jota on käsitelty henkilöstön kanssa. Lisäksi on työstyetty lapsen epäasiallisen kohtelun ehkäisemisen materiaali liittyen kasvatustuorovaikutuksen haasteisiin. - Jokaisessa koulussa on kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen toimintamalli. Opetushallitus laati kansalliset ohjeet loppuvuodesta 2020.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Varhaiskasvatuksessa ja koulussa lapset oppivat turvataitoja ja sosiaalisen median taitoja	Pääosin	- Varhaiskasvatuksessa toimii kaksi konsultoivaa, osa-aikaista TVT-opettajaa tukemassa henkilöstön osaamista lasten mediataitojen tukemisessa. Lisäksi Opetushallituksen hankerahoitus mahdollisti kahden kokoaikaisen konsultoivan TVT-työntekijän palkkaamisen syksystä 2020 alkaen. - Toteutuvat opetussuunnitelman kautta. Tutoropettajatoiminnan sisältönä mm. monilukutaito. Mediaväylä on tarjonnut verkkomateriaaleja kaikille luokka-asteille. Sisältöinä elokuva, valokuva, monilukutaito ja digihyvinvointi. Lisänä yksi mediaturvallisuusluento 5.–7. luokkalaisille ja viisi mediaturvallisuus-vanhempainiltaa. Medialukutaitoa harjoittava Mediamaisema-työpaja järjestettiin 7. luokkalaisille yhteistyössä Hämeenlinnan kirjaston kanssa. - Vuonna 2020 ARXissa aloitettiin Media-aski -hanke yhteistyössä Aimokoulun ja Kinotavastin kanssa. Kyseinen palvelu on mediaportaali, joka kokoaa ja tuottaa mediataitoja, -turvaa ja -tietoa oppilaiden, opettajien ja vanhempien käyttöön.
Haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja perheille tarjotaan tukea riittävän aikaisessa vaiheessa	Osittain	Varhaiskasvatuksen, perhetyön ja palvelutarpeen ammattilaisten (pta) yhteistyö lasten vasukeskusteluissa pyrkii vastaamaan osaltaan myös tähän.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
toimivan palveluohjauksen kautta		• Oppilashuollon työntekijöiden työskentely osana koulun oppilashuoltoa ja Uppsala-talon perhekeskusta. • Palvelutarpeen arviointia on kehitetty yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon kanssa. • Otettu käyttöön NeuvotOn chat • Funtsikkapuhelin perheneuvolassa. • SIB Iceheartstoiminta. • Järjestöjen toimintaa ja palveluja on kuvattu Kompassi-toimijakantaan (lapsiperhepalvelujen osalta, ILO-verkosto). Järjestöjen toiminnasta tiedottaminen palveluohjaukseen, meidanhame.fi-yhdistystietopalvelu.
Kaupunki aloittaa kouluverkon liikenneturvallisuusselvityksen. Koulujen käyttöön tehtävät liikenneturvallisuuskortit valmistuvat	Pääosin	• Liikenneturvallisuuskortit tehdään palveluverkon investointien tahdissa. Liikenneturvallisuuskortit ovat valmistuneet kouluihin, jotka ovat investointilistalla tai joita kaavoitetaan.
Liikuntapaikat pidetään hyvässä kunnossa	Pääosin	• Liikuntahallien avustussopimuksessa on sovittu kunnossapito- ja peruskorjausohjelman tekemisestä määrärahojen puitteissa.
Monialaista työllistymistä edistävien palveluiden tarjoaminen ja	Pääosin	• Perusopetukseen on rekrytoitu palkkatuella työntekijöitä erilaisiin tehtäviin (esim. kouluohjaajia ja oman äidinkielen opettajia)

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
mahdollistaminen osana muuta palvelutarpeen mukaista palvelua		- Kulttuurikeskus ARXiin on rekrytoitu palkkatuella työntekijöitä erilaisiin tehtäviin. Lisäksi keskuksessa on työskennellyt henkilöitä työkokeiluissa ja -harjoitteluissa. - Lapsiperheiden tukipalveluiden ja työllisyyspalveluiden lisääntynyt yhteistyö. - Nuorten toiminnallinen Stage- työkokeilu - Taidemuseon, ARXin ja nuorisopalvelujen projektiin (Z/N dialogi) 25 nuorta palkattu taidenäyttelyn suunnitteluun ja toteutukseen. - Järjestöillä on työllistymistä tukevia kehittämishankkeita ja palveluja. Järjestöt tarjoavat kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilun ja palkkatukityön paikkoja. - Nuorten työpajatoiminta. - Nuorten kesätyöllistäminen.

Vanhemmuus

Kuvaus: Luodaan lapsille turvallinen kasvuympäristö ja turvataan vanhemmille aineelliset ja henkiset mahdollisuudet perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen (STM).

Tavoitteet:

1. Hämeenlinnaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät
2. Asukasmäärä kasvaa

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Vahvuutta vanhemmuuteen – toimintaa sekä muita	Pääosin	- Vahvuutta vanhemmuuteen -ryhmät pyörivät säännöllisesti. - Topparin vertaisryhmät.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
vertaisryhmiä lisätään monialaista työskentelyä tiivistämällä		Järjestöjen vertaistukiryhmät ja vertaiskahvilat vanhemmille.
Vanhemmuuden tukemiseen lisätään ryhmätoimintoja neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa	Pääosin	Neuvolassa järjestetään Vahvuutta Vanhemmuuteen sekä Hoivaa ja Leiki - vertaisryhmätoimintaa säännöllisesti sekä perhevalmennusta (myös Teamsin kautta etänä).
Palveluneuvonta ja palveluohjaus ovat helposti saatavissa ja ovat sujuvaa kaikissa palveluissa	Pääosin	- Päivystys Kastellissa lukukausien alussa. Sihyn monikanavainen palveluohjaus (chatpot, sähköposti, puhelin sos.media, www-sivut) - Lapsiperheiden tukipalveluissa palvelutarpeen arviointiin voi ohjautua montaa eri väylää. - Chat ja pop up -ajat. - Järjestöjen tekemä matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontatyö.
Tarjotaan vanhemmille varhaista tukea, jotta he voivat ottaa vastuuta omasta ja lastensa hyvinvoinnista ja terveydestä	Pääosin	- Varhaiskasvatuksessa vasukeskustelut, vanhempainillat, perhetapahtumat. Lisäksi selvitetään parhaillaan Perhepolku –mallin toimintamahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa (esim. Ryhmäneuvolat varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyössä) - Vanhempainillat - Askelmat-ohjelma - Oppilashuollon työntekijöiden työskentely vanhempien kanssa

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		• Vanhempia ohjataan käyttämään erilaisia verkossa olevia tukipalveluita ja ohjelmia sekä tietoa. • Lapsiperheiden tukipalveluissa kehitetty chat, eron ensiapu ja pop up- aikakäytäntö. • Järjestöjen vertaistukiryhmät ja vertaiskahvilat vanhemmille.
Varhaiskasvatuksessa ja jokaisessa koulussa on kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen malli	Pääosin	• Varhaiskasvatussuunnitelman päivityksessä 2019 laadittiin sosiaalisten taitojen tukemisen suunnitelma, jota on käsitelty henkilöstön kanssa. Lisäksi on työstetty lapsen epäasiallisen kohtelun ehkäisemisen materiaali liittyen kasvatustuorovaikutuksen haasteisiin. • Jokaisessa koulussa on kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen toimintamalli. Opetushallitus laati kansalliset ohjeet loppuvuodesta 2020.
Haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja perheille tarjotaan tukea riittävän aikaisessa vaiheessa toimivan palveluohjauksen kautta	Osittain	• Varhaiskasvatuksen, perhetyön ja pta:n yhteistyö lasten vasukeskusteluissa pyrkii vastaamaan osaltaan myös tähän. • Oppilashuollon työntekijöiden työskentely osana koulun oppilashuoltoa ja Uppsala-talon perhekeskusta. • Palvelutarpeen arviointia on kehitetty yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon kanssa. • Otettu käyttöön NeuvotOn -chat • Funtsikkapuhelin perheneuvolassa

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		SIB Iceheartstoiminta
Monialaista työllistymistä tukevaa palvelua tarjotaan vanhemmille ja nuorille, jotta yhä useampi saa työllistymistä tukevaa ja edistävää palvelua sekä osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia	Pääosin	Ohjaamalla tarjotaan monialaista palvelua nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi sekä ohjausta urasuunnitteluun, työnhakuun, terveyteen, arjessa pärjäämiseen, taloudellisen tuen järjestelyihin ja itsenäiseen elämään.

Liikkuminen

Kuvaus: Liikkuminen kannattaa aina.

Tavoitteet:

- Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä
- Asukkaiden arkiliikkuminen lisääntyy ja sujuvat kulkuyhteydet mahdollistavat oman arjen toimijuuden

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Järjestetään tapahtumia arkiliikunnan lisäämiseksi	Pääosin	- Ilo kasvaa liikkuen –varhaiskasvatuksessa, Opitaan luonnossa ja luonnosta (vaka), Hyvän kierre (vaka, yhteistyössä Lasten liikunnan tuen kanssa), Liikkuva koulu ja Lisää liikettä Hämeenlinnan seutuun –hankkeet - Raskaana oleville järjestettiin FB livejumppaa ja vanhempi- lapsijumppaa. - Järjestetty mm. pyöräilytapahtuma, vakassa polkupyöräkeräys sekä kaikkien 6-vuotiaiden

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		tutustuminen erilaisiin urheilulajeihin yhteistyössä alueen urheiluseurojen kanssa. • Varhaiskasvatuksessa kokeilussa aktiivisuusrannekkeet muutamissa päiväkodeissa arjen liikkumisen havainnoimiseksi. • Hämeenlinnassa toimii liikunta- ja urheiluseuroja n. 230 (PRH). Liikunnalliset tapahtumat ovat osa seurojen toimintaa. Lisäksi liikuntatoimintaa järjestää myös muut yhdistykset kuten kyläyhdistykset ja sote-järjestöt.
Jatketaan suojateiden reunakiven madalluksia ja poistoja (esteettömyys)	Pääosin	• Kaikki uudet katusuunnitelmat tehdään tältä pohjalta.
Järjestetään työllistymistä tukevaa valmennusta työkyvyn ja hyvinvoinnin edistämiseksi	Pääosin	• Vakiinnutettu ohjaamotoiminta, kehitetty työllisyyspalveluita, sekä yksilö- että ryhmämuotoisia palveluita • Stage –työkokeilu • Nuorten kesätyöseteli • Kehitetty nuorten yrittäjyyttä, joka mahdollistaa myös opintopisteiden saamisen. • Onni-hankkeen kautta jännittäjäryhmä, hyvinvoinnin palveluita kehitetty osaksi työllisyyden palveluita useiden hankkeiden kautta.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		- Tarjottu opintojen keskeyttämisen sijaan yhteisöllisiä oppimisympäristöjä työllisyyspalveluiden toimintaympäristöissä. - Työkyvyn arvioinnin ja sen tukemisen prosessia on kehitetty sekä sosiaalisen tuen palveluissa että työllisyyspalveluissa.
Otetaan käyttöön virkistyspaikkojen osalta sähköinen ajanvarausjärjestelmä. Viedään tärkeimmät virkistys- ja retkeilykohteet karttaliittymään ja tiedotetaan asiasta	Pääosin	- Kohteiden varausjärjestelmä Varaamo otettu käyttöön. - Avoimet Kylät verkossa -tapahtumassa mukana muutama ulkoilu- ja lähiliikuntapaikka Hämeenlinnasta.
Rakentamisessa huomioidaan tontin käyttö myös mahdollisena lähiliikuntapaikkana	Pääosin	Koulujen ja päiväkotien pihat on pääsääntöisesti osoitettu myös lähialueen liikuntapaikoiksi. Katuman päiväkodin rakentamisen yhteydessä tämä huomioitiin, lisäksi Jukolan ja Nummen koulujen peruskorjauksen/uudisrakentamisen yhteydessä on tehty pihalle lähiliikuntapaikka. Kaurialan koulun suunnittelussa on mukana myös lähiliikuntapaikka pihalle.
Kunnostetaan lähiliikuntapaikkoja, rakennetaan kuntoportaot ja frisbeegolf-ratoja	Pääosin	- Kuntoportaita on tehty Ahvenistolle, Iittalaan, Hauholle ja Renkoon. - Frisbeegolf-ratoja on valmistunut Renkoon, Lammille, Hauholle ja Harvialaan.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		Rengossa järjestöjä oli mukana Frisbeegolf-radan ja kuntoportaiden tekemisessä samoin kuin Evon ulkoilureittien ja Aulangon pyöräreittien tekemisessä.
Järjestetään ryhmämuotoista liikuntaa	Pääosin	- Liikunnanohjausta on järjestetty n. 50 ryhmää viikossa, ryhmien painopistettä siirretään vähän liikkuviin. Vuonna 2020 koronapandemia muutti ohjattujen liikuntaryhmien toimintatapoja; järjestettiin mm. parvekejumppia ja virtuaalisia jumppia. - Hämeenlinnassa toimii liikunta- ja urheiluseuroja n. 230 (PRH). Lisäksi liikuntatoimintaa järjestää mm. sosiaali- ja terveysalan järjestöt sekä kylä- ja asukasyhdistykset. Ryhmä ja joukkumuotoista liikuntatoimintaa on myös ei järjestyneiden harrasteporukoiden toimesta.
Seuraparlamenttien ja seuratyöryhmin toiminta	Pääosin	- Seuraparlamentteja järjestettiin sekä pitäjissä että kantakaupungissa. Vuonna 2020 seuraparlamentti toteutettiin etänä. - Järjestöjä on osallistunut toimintaan. Seura- ja liikuntaparlamentteja on tiedotettu järjestöyhteistyön viestintäkanavissa. Liikuntaseurojen edustus Silta-yhteistyöryhmässä.
Pyöräilyverkon kehittäminen	Osittain	Uusi eroteltu pyörätie on valmistunut Ojoisille

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		- Rapamäen oikaisu on suunniteltu ja toteutunee vuonna 2021 - Keskustan nopeusrajoitusten laskeminen on aloitettu, tämä mahdollistaa pyöräily keskustan kaduilla aiempaa paremmin.
Joukkoliikenteen kehittäminen	Osittain	- Joukkoliikenneohjelman laatiminen on aloitettu. Ohjelma valmistuu kesällä 2021. - Käyttöön on otettu reaaliaikainen karttaseuranta. - Vaihtoaikoja on pidennetty.

Terveys

Kuvaus: Terveys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila (WHO).

Tavoite:

- Hämeenlinnaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Varhaiskasvatuksessa ja jokaisessa koulussa on kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen malli	Pääosin	- Varhaiskasvatussuunnitelman päivityksessä 2019 laadittiin sosiaalisten taitojen tukemisen suunnitelma, jota on käsitelty henkilöstön kanssa. Lisäksi on työstetty lapsen epäasiallisen kohtelun ehkäisemisen materiaali liittyen kasvatustuorovaikutuksen haasteisiin. - Jokaisessa koulussa on kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen toimintamalli. Opetushallitus laati kansalliset ohjeet loppuvuodesta 2020.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Laadukas oppilashuolto, työtapojen kehittäminen ja kolmiportaisentuen työn vahvistaminen	Pääosin	• Oppilashuoltotyön organisoiminen työpareittain saatavuuden ja laadun parantamiseksi • Konsultoivien erityisopettajien toiminta kolmiportaisen oppimisen tuen ja siihen liittyvän osaamisen vahvistamiseksi
Kouluyhteisöjen monimuotoinen hyvinvoinnin tukeminen	Osittain	• #paras koulu –hankkeessa kehitetty Hyvän mielen taitomerkki • Hauhon koulun kehittäminen nuorten aktiivisena oppimisympäristönä • Liikkuva koulu –hankkeen toiminnan vakiinnuttaminen käytäntöön • Nuorisotyöntekijät yläkouluilla • Oppilashuollon työpari- ja vastuualuemalli • Oppilaiden osallisuuden ja vaikuttamisen vahvistaminen
Haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja perheille tarjotaan tukea riittävän aikaisessa vaiheessa toimivan palveluohjauksen kautta	Osittain	• Varhaiskasvatuksen, perhetyön ja pta:n yhteistyö lasten vasukeskusteluissa pyrkii vastaamaan osaltaan myös tähän. • Oppilashuollon työntekijöiden työskentely osana koulun oppilashuoltoa ja Uppsala-talon perhekeskusta. • Palvelutarpeen arviointia on kehitetty yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon kanssa. • Otettu käyttöön NeuvotOn chat • Funtsikkapuhelin perheneuvolassa • SIB Iceheartstoiminta

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Kunnostetaan uimarantoja. Uimavesien valvonta. Ympäristön tilan seuranta	Pääosin	- Uimarantojen laitureita kunnostettu. - Uimavesien valvonta toteutui seurantakalenterin mukaan ja tulokset raportoitiin kaupunkirakennelautakunnalle. Uimaveden luokitus oli erinomainen kaikilla yleisillä uimarannoilla. - Ympäristön tilan seuranta toteutui ohjelman mukaan ja sen tuloksista raportoidaan erikseen kaupunkirakennelautakunnalle.
Käynnistetään hanke, jossa tavoitellaan työikäisten liikunnan lisäämistä	Pääosin	Lisää liikettä Hämeenlinnan seutuun –hanke käynnistettiin 1.6.2019 alkaen. Hanke aloitettiin yhteistyönä Hattulan ja Janakkalan kanssa. Hankkeessa on toteutettu mm. videoita ulkoliikuntapaikoista, facebook-live jumppia sekä tänään voidaan hyvin-somekampanja.
Kehitetään digitaalisia palveluita	Pääosin	- Lomakkeiden sähköistäminen ja asiointin mahdollistaminen verkossa - Hämeenlinna taskussa –sovellus - Perusopetuksen hakemusten ja muiden lomakkeiden siirtäminen Wilmaan - Opetuspalveluiden tunnusautomaation kehittäminen ja Ruutuvihko palvelun käyttöönotto - Sähköisten oppimisympäristöjen ja niiden verkkopalvelujen kehittäminen, sisältöjen käyttöönoton helpottaminen sekä kirjautumisratkaisujen yhdenmukaistaminen

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		• ARXin mediakasvatuksen kehittämishanke Media-aski • OmaOlon kehittämistyö ja laajentaminen • Järjestöjen verkkotukimuotoja on kehitetty erityisesti vuoden 2020 aikana koronatilanteen vaikutuksesta. Valtakunnallisista auttavista puhelimista ja digitaalisista palveluista on tiedotettu myös paikallisesti. meidanhame.fi-sivusto perustettiin.
Terveiden elämäntapojen noudattamisessa tukeminen	Pääosin	• Savuttomat vauvat • Nuuskakampanja • OmaOlo • Sote-järjestöjen luennot ja yleisötilaisuudet antavat tutkittua ja kokemustietoa omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen esim. muuttuneessa elämäntilanteessa. Järjestöt jakavat myös paljon erilaista tietoa, lehtiä ja oppaita, jossa kerrotaan, miten voi huolehtia itsestä ja vaikuttaa omaan tilanteeseen. Tuki- ja ohjauspistetoiminta. Kehitettiin Hyte-hetket kyläkahveilla -toimintatapa. Innostetaan ja kutsutaan mukaan asukkaista järjestöjen (terveyttä- ja hyvinvointia edistävään) toimintaan jo sinällään tukee ja kannustaa huolehtimaan omasta hyvinvoinnista esim. liikuntaseurojen toiminta.

4.4 Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2019-2021

toteutuminen

Kunnan on vanhuspalvelulain (980/2012) 5 §:n mukaan laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Kunnan on myös otettava suunnitelma huomioon valmisteltaessa ikääntyneen väestön asemaan ja iäkkäiden henkilöiden tarvitsemiin palveluihin vaikuttavaa kunnan päätöksentekoa ja kuntalaissa tarkoitettua talousarviota ja -suunnitelmaa.

Suunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet on jaoteltu kuuden eri teeman alle, joita ovat: **yhteisöllisyys, osallisuus, turvallisuus, läheisverkostot, liikkuminen ja terveys.**

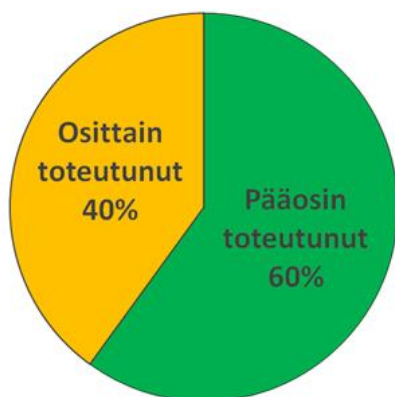
Tässä luvussa on kuvattuna asetettujen tavoitteiden toteutuminen sekä millaista työtä ja toimenpiteitä palveluissa on tehty asukkaiden/asiakkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tukemiseksi.

Vihreä = tavoite on pääosin toteutunut

Keltainen = tavoite on toteutunut osittain

Punainen = tavoite ei ole toteutunut

Järjestöt ovat kuvanneet omalta osaltaan, miten järjestötoiminta linkittyy kaupungin tavoitteisiin ja miten järjestöt ovat itsenäisellä toiminnallaan tukeneet kaupungin hyte-työtä. Raportoinnin on toteuttanut Hämeenlinnan seudun Silta-yhteistyöryhmä ja Hämeen Setlementti ry:n järjestöyhteistyö. Raportointi on kokonaisuudessaan kertomuksen liitteenä. Taulukkoon on nostettu asioita, joissa järjestöt ovat merkittävästi osallistuneet kaupungin tavoitteiden toteutumiseen.

Suunnitelman ikääntyneen väestön tukemiseksi 2019–2021 toteutuminen**Onnistumiset:**

- Kaupungissa on laajasti otettu käyttöön uusia digitaalisia palveluita, kuten sosiaali- ja terveystietojärjestelmien verkkopalvelu Omaolo.fi
- Osallisuutta kaupungin palveluiden kehittämisessä on viety eteenpäin monella eri tavalla (kuntalaisraati, Ikäihmisten vaikuttajaraati, Vanhusneuvosto)
- Kaupunkirakenteen toimialalla on tehty paljon erilaisia toimenpiteitä ulkoliikunnan mahdollistamiseksi

Haasteet:

- Ikääntyneiden määrän kasvun tuomat haasteet palveluiden järjestämisessä
- Koronapandemia on vaikeuttanut ikäihmisten arkea usealla elämäntilanteella sekä hidastanut kehittämistyötä.
- Tiedottamisesta huolimatta asiakkaat eivät aina ole tietoisia saatavilla olevista palveluista

Yhteisöllisyys

Kuvaus: Yhteisöllisyys tarkoittaa ihmisten sosiaalisten suhteiden muodostamaa kokonaisuutta.

Meillä on yhteinen toimintakulttuuri, olemme Hämeenlinnan väkeä.

Tavoitteet:

- Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä

- Yksinäisyyden kokemukset vähenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Eri ikäpolvien yhdessä toimimista ja yhteisöllisyyttä lisätään kehittämällä erilaisia kohtaamisen mahdollisuuksia ja tapahtumia	Osittain	• Tarjolla on monenlaista toimintaa, kuten Sauvolan hyvinvointikeskuksen ikäihmisten ja päiväkotilasten treffit • Järjestöjen tapahtumat sekä kohtaamispaikat/toimitilat, asukastilat, kylätalot, kodat ja tanssilavat tarjoavat toimintaa eri-ikäisille. Osassa toiminnasta painotetaan eri ikäpolvien kohtaamista. • Koulumummit ja –vaarit • Eläkkeellä olevat opettajat pitävät lukupiiriä, jossa he opettavat lukutaidottomia maahanmuuttajaaiteja lukemaan
Järjestetään ryhmämuotoista toimintaa	Pääosin	• Tarjolla on monenlaisia ryhmiä ja monenlaista toimintaa • Uusia digi- ja ulkoryhmiä on vuonna 2020 perustettu korvaamaan tavanomaista ryhmätoimintaa • Hämeenlinnassa toimii n. 20 eläkeläisjärjestöä, jotka järjestävät monipuolisesti ryhmämuotoista toimintaa eri teemojen ympärillä. Lisäksi myös muiden järjestöjen ryhmätoiminnassa on mukana ikääntyneitä tai heille on tarjolla omia ryhmiä, jota järjestävät sote-järjestöt, seurakunnat, kylä- ja kotiseutuyhdistykset. Kaupunki avustaa järjestöjä toiminnan järjestämisessä.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		• Liikuntapalvelut ovat järjestäneet ikäihmisten ryhmätoimintaa mm. jumppia ja kuntosaliryhmiä • Vuonna 2020 korona rajoitti merkittävästi ryhmätoimintoja ja niiden kehittämistä
Ryhmäytymistä mahdollistetaan erilaisilla tilojen käyttömahdollisuuksilla	Osittain	• Järjestöt toteuttavat ryhmäytymistä mahdollistavaa toimintaa kaupungin tiloissa esim. kouluissa, kaupungin ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä ja liikuntahallien tiloissa sekä Kumppanuustalolla. • Lisäksi ryhmätoimintaa järjestetään järjestöjen omissa tiloissa, asukastiloissa, kylätaloilla, kodissa ja tanssilavoilla. • Lammille on valmistunut vuonna 2020 uusi Pellavakoti, jossa on monitoimitila ja kuntosali. Lisäksi kaupungissa on muitakin hyvinvointikeskuksia, joiden tilat ovat käytettävissä. • Liikuntapalvelut tarjoavat järjestöille yhden maksuvapaan tunnin viikossa liikuntatiloissa edellyttäen, että järjestöllä on oma ohjaaja. • Hyvinvointikeskusten ja hoivakotien yhteydessä olevien tilojen käyttö- ja maksuperiaatteet on päivitetty
Yhteisöllisyys otetaan huomioon asumisen suunnittelussa	Pääosin	• Vuonna 2020 valmistunut Lammin Pellavakoti on suunniteltu yhteisölliseksi ja suunnittelussa oli mukana kuntalaisraati

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		• Vanhusten asuntosäätiön vuokrataloissa on yhteisöllisiä tiloja ja yhteisöohjaaja • Syksyllä 2017 valmistui Kalvolan Sauvola, jossa yhdistyy asuminen, yhteisöllisyys, hoivapalvelut, terveyspalvelut ja kirjasto
Järjestetään hyvinvointia lisäävää kulttuuritoimintaa	Pääosin	• Vuonna 2020 järjestetty tavanomaista kulttuuritoimintaa korvaavaa toimintaa, kuten museoiden virtuaalikierrokset ja Vanhusten viikon virtuaaliset sisällöt. • Kulttuuritoimintaa järjestää sekä eläkeläisjärjestöt (21) että kulttuurijärjestöt (184). • Sibelius-fantasia • Kortteli 2-taidenäyttelyt

Osallisuus

Kuvaus: Ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Hän tulee kuulluksi itsensä ja vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos).

Tavoite:

- Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Vahvistetaan viestintää ja vuorovaikutusta asukkaiden, asiakkaiden ja kumppaneiden kanssa	Osittain	• Ikäihmisten palveluissa on omaisviestintää systemaattisesti kehitetty • Vanhusneuvosto ja ikäraati ovat laatineet suunnitelman ikääntyneille suunnatun viestinnän kehittämiseksi.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		- Yksityisten palveluntuottajien ja kaupungin yhteistyöryhmä VALPAS, jossa on mukana myös vanhusneuvoston edustus - Kaupungin hoivakotien Facebook-sivujen perustaminen
Ikääntynyt on mukana omien palveluidensa suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa	Osittain	Suunnitelmat tehdään yhdessä asiakkaan ja omaisten kanssa
Innostetaan asukkaita mukaan palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen	Pääosin	- Ikäraati ja vanhusneuvosto ovat olleet mukana kotihoidon ja tehostetun palveluasumisen myöntämisperusteiden ja sisältöjen päivittämisprosessissa - Terveyspalvelujen ja mt-palvelujen asiakasraati toimivat aktiivisesti - Lammin Pellavakodin suunnittelussa oli mukana useita tahoja
Asukkaiden osallisuuden lisääminen kaupunkirakenteen kehittämisessä ja ylläpidossa	Pääosin	- Vanhusneuvosto, ikäraati ja vammaisneuvosto olivat mukana Esteettömyysohjelman valmistelussa - Esteettömyyskysely syksyllä 2020 - Pidettiin asukastilaisuuksia, jotka olivat sekä läsnäolotilaisuuksia, että striimattuja. Tilaisuudet tavoittivat hyvin asukkaita. - Rantarakentamisen edistämiseksi kerättiin laajalti mielipiteitä.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Edistetään kaupunkikulttuuria ja kaupunkiaktivismia	Pääosin	- Järjestöjen järjestämät kulttuuritapahtumat ja konsertit sekä mm. Taiteiden yö - Keskustaan on annettu vuokralle kolme rantakahvilapaikkaa - Ystävyydenpuistoon myönnettiin tapahtumalupa koko kesän ajalle kaupunkikulttuurin edistämiseksi - Kaupunki on tukenut erilaisten matalan kynnyksen kaupunkitapahtumien järjestämistä, esim. Street Art -tapahtuma.
Tuetaan järjestöjä uudistetulla järjestöavustusmallilla	Pääosin	Järjestöjen avustuskriteerit on uudistettu ja otettu käyttöön v. 2020.

Turvallisuus

Kuvaus: Eriarvoisuus ilmenee sosioekonomisten ryhmien välillä lähes kaikilla hyvinvoinnin ja terveyden ulottuvuuksilla. Sosiaalista eriarvoisuutta vähentämällä kavennetaan hyvinvointi ja terveyseroja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

Tavoitteet:

- Hämeenlinnaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät
- Esteettömyyden huomioiminen ja edistäminen toiminnan ja palveluiden kehittämisessä

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Pidetään jo aikaisessa vaiheessa huolta ihmisistä, joilla on pulmia toimintakyvyssä, muistissa	Osittain	Sosiaalipalveluiden neuvonta, palveluohjaajat, muistikoordinaattori ja sosiaalityöntekijät tarjoavat neuvontaa ja ohjausta ikäihmisten palveluista ikäihmisille ja heidän läheisilleen

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
tai taloudellisessa tilanteessa		- Akuutti arkiapu toimi keväällä 2020 tarjoten mm. matalan kynnyksen asiointipalvelua - Kaupungin, Hämeenlinna-Vanajan seurakunnan ja vapaaehtoisten järjestämä soittorinki yli 80-vuotiaille vuonna 2020 - Omaolon valmennusohjelmat ja hyvinvointitarkastus otettu käyttöön - Järjestöjen toiminnassa on keskeisessä roolissa ennaltaehkäisevä ja toimintakykyä ylläpitävä toiminta. Vertaistukea on mahdollista saada ilman hoitosuhdetta tai palvelukytköstä. - Tiedottamisesta huolimatta kaikki eivät ole tietoisia saatavilla olevista palveluista ja etuuksista
Palveluneuvonnan ja –ohjauksen sujuvuus varmistetaan	Osittain	- Sosiaaliohjaus terveysasemilla - Keskitetty sosiaalipalveluiden neuvonta - Tuki- ja ohjauspistetoiminta
Kehitetään digitaalisia palveluita	Pääosin	- Omaolon palveluiden kehittyminen, sisältäen mm. valmennusohjelmat ja hyvinvointitarkastuksen - Virtuaaliset ryhmät - Etäkäyntien lisääminen kotihoidossa - Järjestöissä kehitetty ja otettu käyttöön uusia verkkotoimintamuotoja - Lääkeautomaatit kotihoidossa

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Järjestetään ikäihmisille digiopastusta	Pääosin	- Digilaitteiden käyttöä opastavat järjestöjen ryhmät ja teematilaisuudet - Pysäkin digiopastukset yhteistyössä Kiipulan kanssa - Arjen digitaidot -hanke - Omaolo-palvelun ja minun terveyteni.fi -palvelujen opastaminen Tuki- ja ohjauspistetoiminnassa
Kehitetään ympäristön esteettömyyttä	Osittain	Vuonna 2020 on valmisteltu esteettömyysohjelma, jossa on suuntaviivat ja toimenpiteet esteettömyyden kehittämiseksi

Läheisverkotot

Kuvaus: Jokaisella on joku turvallinen läheinen.

Tavoite:

- Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Järjestetään ikäihmisille digiopastusta yhteydenpidon edistämiseksi	Pääosin	- Digilaitteiden käyttöä opastavat järjestöjen ryhmät ja teematilaisuudet - Pysäkin digiopastukset yhteistyössä Kiipulan kanssa - Arjen digitaidot -hanke - Omaolo-palvelun ja minun terveyteni.fi -palvelujen opastaminen Tuki- ja ohjauspistetoiminnassa

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Tuetaan muuttuneissa perhetilanteissa	Osittain	Perheiden parissa työskentelevien järjestöjen toiminta, vertaistukimuodot ja eläkkeellesiirtymisvalmennukset
Tuetaan lähiverkoston, 3. sektorin, seurakuntien ja vapaaehtoisten toimintaa	Pääosin	- Hämeenlinnan seudun vapaaehtoistoiminnan verkosto - Vapaaehtoiskeskus Pysäkin toiminnan kehittäminen on edennyt - Kaupunki mahdollistaa järjestöjen toimintaa antamalla käyttöön erilaisia tiloja ja avustuksia
Asiakkaan läheiset osallistetaan palveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin	Osittain	- Läheiset otetaan mukaan hoitosuunnitelmien tekemiseen. - Omais yhdistysten toiminta kokoaa omaisten ja läheisten ääntä esim. kokemustoiminnan kautta. - Kehittäjäasiakaskoulutusta on suunniteltu yhteistyössä.

Liikkuminen

Kuvaus: Liikkuminen kannattaa aina.

Tavoitteet:

- Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä
- Asukkaiden arkiliikkuminen lisääntyy ja sujuvat kulkuyhteydet mahdollistavat oman arjen toimijuuden

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Otetaan käyttöön virkistyspaikkojen osalta sähköinen ajanvarausjärjestelmä. Viedään tärkeimmät virkistys- ja retkeilykohteet karttaliittymään ja tiedotetaan asiasta.	Pääosin	Kohteiden varausjärjestelmä Varaamo on otettu käyttöön.
Rakentamisessa huomioidaan tontin käyttö myös mahdollisena lähiliikuntapaikkana	Pääosin	- Koulujen ja päiväkotien pihat on pääsääntöisesti osoitettu myös lähialueen liikuntapaikoiksi. Katuman päiväkodin rakentamisen yhteydessä tämä huomioitiin, lisäksi Jukolan ja Nummen koulujen peruskorjauksen/uudisrakentamisen yhteydessä on tehty pihalle lähiliikuntapaikka. Kaurialan koulun suunnittelussa on mukana myös lähiliikuntapaikka pihalle. - Lammin Pellavakodin viereinen puisto suunniteltiin osaksi keskuksen ulkoalueita.
Kunnostetaan lähiliikuntapaikkoja, rakennetaan kuntoportaat ja frisbeegolf-ratoja	Pääosin	- Kuntoportaita tehty Ahvenistolle, Iittalaan, Hauholle ja Renkoon. - Frisbeegolf-ratoja valmistunut Renkoon, Lammille, Hauholle ja Harvialaan. - Kyläyhdistysten, vesiensuojeluyhdistysten ja muiden järjestöjen kunnostus- ja siistimistoimet

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Ikääntyneille suunnattujen kuntosalien ja yhteiskäytössä olevien kuntosalien riittävyys	Pääosin	Lammin Pellavakodin valmistuttua 2020 kaikissa pitäjissä ja kantakaupungissa on ikääntyneille suunnattu kuntosali ja suurimmassa osassa myös ulkokuntoilulaitteet
Järjestetään ryhmämuotoista liikuntaa	Pääosin	- Pysäkin ryhmät - Vapaaehtoisten ryhmät - Ikäihmisille suunnattua liikunnan ryhmätoimintaa järjestetty, esim. kuntosaliryhmät, tasapainoryhmät, Lavis jne. Vuonna 2020 osa ryhmistä korvattiin parvekejumpilla ja virtuaalisilla ryhmillä. - Hämeenlinnassa toimii n. 230 liikunta- ja urheiluseuraa. Lisäksi liikuntatoimintaa järjestää mm. sosiaali- ja terveydenalan järjestöt sekä kylä- ja asukas yhdistykset ja eläkeläisyhdistykset.
Seuraparlamenttien ja seuratyöryhmien toiminta	Pääosin	- Seuraparlamentit ovat kokoontuneet vuosittain sekä kantakaupungissa että pitäjissä. Vuonna 2020 järjestettiin seuraparlamentti etänä. - Seura- ja liikuntaparlamenttien tiedottaminen järjestöyhteistyön kautta. - Liikuntaseurojen edustus Silta-yhteistyöryhmään.
Senioriliikuntakortti	Pääosin	70+ kortti käytössä
Pyöräilyverkon kehittäminen	Osittain	Uusi eroteltu pyörätie on valmistunut Ojoisille

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		- Rapamäen oikaisu on suunniteltu ja toteutunee vuonna 2021 - Keskustan nopeusrajoitusten laskeminen on aloitettu, tämä mahdollistaa pyöräilyn keskustassa kadulla aiempaa paremmin.
Joukkoliikenteen kehittäminen	Osittain	- Joukkoliikenneohjelman laatiminen on aloitettu. Ohjelma valmistuu kesällä 2021. - Käyttöön on otettu reaaliaikainen karttaseuranta. - Vaihtoaikoja on pidennetty.

Terveys

Kuvaus: Terveys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila (WHO).

Tavoite:

- Hämeenlinnaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Palveluneuvonnan ja -ohjauksen sujuvuuden varmistaminen	Osittain	- Sosiaaliohjaus terveysasemilla - Yhdistetty sosiaalipalvelujen neuvonta - Tuki- ja ohjauspistetoiminta
Palvelujen oikea-aikaisuus	Osittain	- Kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoivan myöntämisperusteet päivitetty - Sähköiset palvelut ja teknologia - Järjestöjen palvelujen ja toiminnan linkittäminen osaksi palvelukokonaisuutta
Digitaalisten palvelujen kehittäminen (Omaolo)	Pääosin	Omaolon palveluiden käyttöönotto ja kehittäminen, sisältäen mm.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		valmennusohjelmat ja hyvinvointitarkastuksen
Kuntouttavien toimintamallien vahvistaminen	Pääosin	- Kotihoidon kuntouttavat mallit - Kuntouttavan päivätoiminnan kehittäminen - Kuntouttavan arviointijakson kehittäminen
Terveiden elämäntapojen noudattamisessa tukeminen	Osittain	- Omaolon hyvinvointitarkastus ja -valmennukset - Pysäkin, sote-järjestöjen ja eläkeläisjärjestöjen järjestämät hyvinvointiluennot - Tuki- ja ohjauspistetoiminta sekä hyte-hetket kyläkahveilla - Kaikissa sote-palveluissa tuetaan terveitä elämäntapoja
Muistisairaahan hoitopolun vahvistaminen	Pääosin	- Muistikoordinaattori ja perusterveydenhuollon muistipoliklinikka - Kaupunki tekee yhteistyötä muistijärjestöjen kanssa - Muistisairaahan hoitopolku päivitetty syksyllä 2020

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

5.1 Valtuustokauden 2017–2021 onnistumiset ja huolenaiheet

Sosiaali- ja terveyslautakunnan esiin nostamia onnistumisia ovat palveluneuvonnan ja –ohjauksen sekä matalan kynnyksen palveluiden saatavuuden ja moniammatillisuuden kehittäminen. Käyttöön on otettu muun muassa nuorten Ohjaamo, sosiaaliohjaus terveysasemilla

ja yhdistetty sosiaalipalvelujen neuvonta. Palveluiden asiakastyytyväisyys on korkealla tasolla ja asiakaskokemuksia kerätään entistä systemaattisemmin. Onnistumisia ovat olleet myös sähköisten etäpalveluiden kehittäminen ja lisääminen.

Merkittäviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen onnistumisia ovat olleet raskaudenaikaisen tupakoinnin ja peruskoululaisten nuuskan käytön vähentyminen Savuttomat vauvat ja #einuuskalle –kampanjoiden myötä.

Koronatilannetta on hoidettu hyvässä yhteistyössä yli tulosalue- ja toimialarajojen. Vaativassa tilanteessa on otettu nopeasti käyttöön uusia toimintatapoja ja palveluja, kuten Akuutti arkiapu, terveysasemien pandemiavastaanotot, Vanajaveden sairaalan ylikunnallinen kohorttiosasto, akuutti kotihoidon koronatiimi sekä monenlaisia etäpalveluita.

Sivistys- ja hyvinvointilautakunnan esiin nostamia onnistumisia ovat muun muassa terveelliset ja turvalliset tilat, uusien varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmien toimeenpano ja lapsilähtöinen toiminta. Onnistumisina nousee esiin myös muun muassa kaupunkikulttuurin uudistaminen, Ohjaamotoiminnan vakiintuminen ja varhaiskasvatuksen henkilöstöpooli. Koronapandemian aikana on myös onnistuttu sopeuttamaan toimintaa ja taloutta ja etäopetus toteutui onnistuneesti keväällä 2020. Myös Lapsiystävällinen Hämeenlinna –ohjelma ja lasten ja nuorten hyvinvointiajattelun vahvistuminen nousevat esiin onnistumisina.

Kaupunkirakennelautakunnan esiin nostamia onnistumisia ovat vuorovaikutuksen edistäminen sekä elinkeinohankkeiden aikatauluissa pysyminen ja edistäminen. Lisäksi onnistumisia on saavutettu pyöräilyn edistämisessä, virkistys- ja retkeilyalueiden parantamisessa, palveluiden sähköistämisessä sekä Moreenin eritasoliittymän edistämisessä.

5.2 Indikaattoreista nousevia onnistumisia ja huolenaiheita

Onnistumisia

- Suurin osa hämeenlinnalaisista on tyytyväisiä elämäänsä. Alakoululaisista 4. ja 5. –luokkalaisista yli 90 % ilmoitti olevansa tyytyväisiä elämäänsä.
- Suurin osa hämeenlinnalaisista kokee terveydentilansa hyväksi.
- Yläkoululaisten humalahakuinen juominen ja nuuskaaminen ovat vähentyneet
- Toisen asteen opiskelijoiden tupakointi on vähentynyt

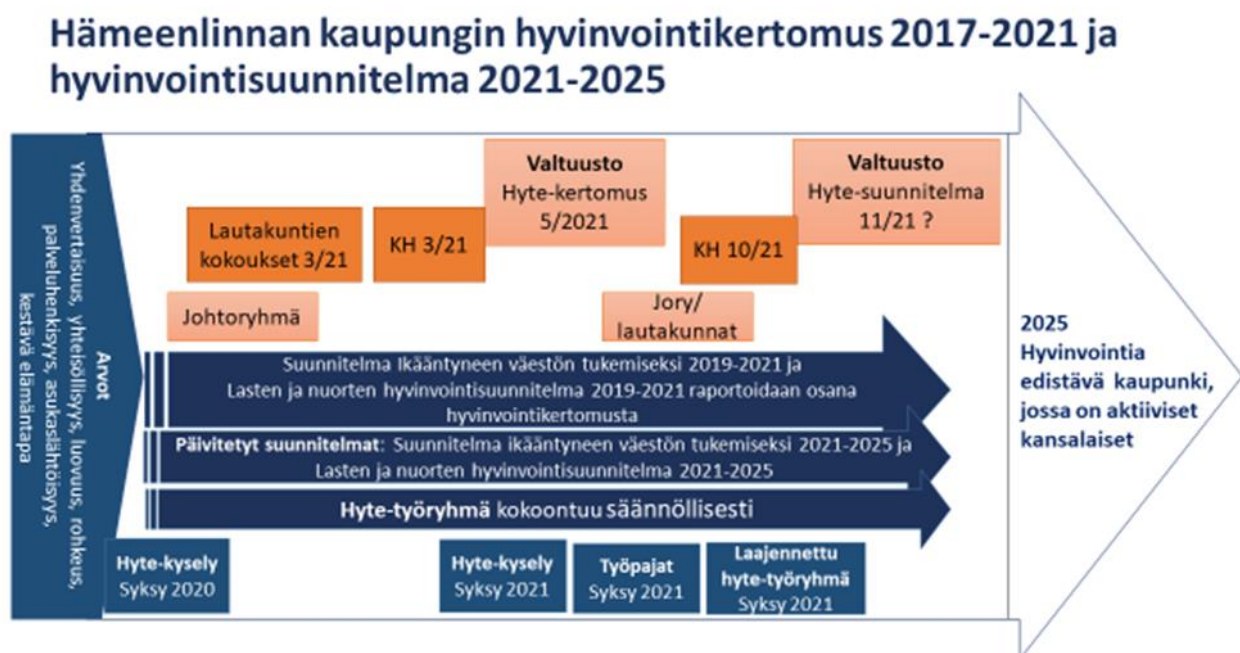
- Yläkoululaisten koulukiusaaminen on vähentynyt
- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä ovat vähentyneet
- Odottavien äitien raskaudenaikainen tupakointi on vähentynyt
- Hämeenlinnassa on koko maan keskiarvoa pienemmät tuloerot ja hieman koko maan keskiarvoa pienempi pienituloisuusaste
- Hämeenlinna koetaan turvalliseksi ja rauhalliseksi kaupungiksi asua. Hämeenlinna oli vuoden 2020 poliisin katuturvallisuusindeksissä Suomen suurista kaupungeista turvallisin.
- Hämeenlinnalaisista noin 97 % asuu alle 300 metrin päässä lähivirkistysalueesta. Harjuaalue, rantareitti ja kansallinen kaupunkipuisto, Aulanko sekä lukuisat muut ulkoliikuntapaikat tarjoavat kaupunkilaisille hyvät mahdollisuudet liikuntaan ja virkistymiseen ulkona.
- Kaupunki tarjoaa laajasti erilaisia digitaalisia palveluita ja etäpalveluita

Huolenaiheita

- Päivittäin tupakoivien yläkoululaisten osuus on lisääntynyt ja toisen asteen opiskelijoiden nuuskaaminen on lisääntynyt
- Ylipainoisten osuus peruskoululaisista on kasvanut
- Nuorten koululounaan syöminen on vähentynyt
- Lasten pienituloisuusaste on kasvanut
- Kodin ulkopuolelle sijoitettujen alle 20-vuotiaiden osuus on kasvanut ja lastensuojelun asiakkaiden osuus lapsista ja nuorista on koko maan keskiarvoa suurempi.
- Lasten ja nuorten yksinäisyys ja mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet
- Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden osuus 25-64-vuotiaista on kasvanut
- Koulukuraattoreiden ja koulupsykologien resursointi on puutteellista.
- Koulukiusaaminen on alakoulussa ja toisella asteella hieman yleisempää kuin koko maan tasolla
- Lasten ja varhaisnuorten kouluyhteisöön kuulumattomuuden kokemukset
- Koronapandemia on aiheuttanut merkittäviä haasteita erityisesti lasten ja nuorten sekä ikäihmisten hyvinvoinnille.

5.3 Hyvinvointikertomuksen valmistelu

Hyvinvointikertomuksen valmistelusta on vastannut Hämeenlinnan kaupungin johtoryhmän alainen hyvinvointityöryhmä, johon kuuluvat pj. strategiajohtaja Markku Rimpelä, strategia- ja kehittämispalveluista erityissuunnittelija Ismo Hannula, erityissuunnittelija Tarja Mikkola, strategiapäällikkö Jari Pekuri, sivistys- ja hyvinvointitoimialalta liikuntapäällikkö Päivi Joenmäki ja kasvatusta ja opetusnäkökulmasta Minna Lumme, kaupunkirakennepalveluista ympäristö- ja terveystarkastaja Terhi Laine ja suunnittelupäällikkö Jenni Sabel, sosiaali- ja terveystieteiden palveluista muutossuunnittelija Taina Kärki, erityissuunnittelija Sofia Suvanto, palvelupäällikkö Minna Porras, erityissuunnittelija Riitta Tuominen ja palveluesimies Sari Tuomivaara sekä konsernipalveluista työhyvinvointipäällikkö Seija Mäkinen. Hyvinvointikertomuksen koonnissa on avustanut harjoittelija Jenna Siltala.



6 Suunnitelmat ja toimenpiteet

Hämeenlinnan kaupungilla on monia ohjelmia, jotka toteuttavat strategiaa ja joissa otetaan huomioon hyvinvoinnin edistäminen.

- Asunto-ohjelma 2014
- Esteettömyysohjelma 2021-2025

- Henkilöstöpoliittinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetty 2019
- Hiilineutraali Hämeenlinna toimeenpano-ohjelma 2019-2035
- Hyvinvointikertomus 2013-2017 ja -suunnitelma 2017-2021
- Hämeenlinnan seudun työllisyyden kuntakokeilu 1.3.2021-30.6.2023
- Joukkoliikenneohjelma -2030
- Ketterimmät – Hämeenlinnan seudun työllisyysohjelma 2017-2025
- Kotouttamisohjelma 2021-2025 (valmisteilla)
- Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelma 2021-
- Liikunta- ja kulttuuripalvelut Hämeenlinnassa 2016-2025
- Osallisuuden edistäminen 2021-
- Pyöräilyn edistämishjelma 2016-2021
- Viheralueohjelma 2021-

7 Liitteet

Järjestöraportti: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen toimialoilla, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2019-2021 ja Suunnitelman ikääntyneen väestön tukemiseksi 2019-2021 toteutuminen

8 Lähteet

Asiakaskyselyt kertomuskaudella:

Ikäihmisten kotihoito 2020

Kirjastojen asiakastyytyväisyyskysely 2020

Koulukuljetukset 2020

Kuntouttava työtoiminta 2020

Miepä - asumispalvelut 2020

Miepä - kotiin vietävät palvelut 2020

Palvelutarpeen arviointi, lastensuojelu 2020

Perhekuntoutus 2020

Toppari-toiminta 2020

Työllisyystiimi 2020

Muut kyselyt:

Aikuisväestön liikunta- ja terveystottumuskysely 2019. Viiden kunnan yhteinen selvitys, jossa tukena toimi Smart-Sport asiantuntijayritys.

Esteettömyyskysely 2020

Hämeenlinnan hyvinvointikysely 2020

Kanta-Hämeen International Talents -hankkeen asiakaskysely 2020

Kouluterveyskysely, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2017 ja 2019

Mitä sulle kuuluu -kysely 2020, HML perhe- ja sosiaalipalvelut

Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) –tutkimus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2018

Päihdeasennekysely, A-klinikka, 2019 ja 2020

Perheiden arki koronan aikaan -kysely 2020, HML perhe- ja sosiaalipalvelut

Teemme yhdessä! Työllisyyden palveluiden ja hankintojen kehittämishankkeen asiakaskysely 2020

Muut lähteet:

Hakkarainen, P., Karjalainen, K. & Salasuo, M. (2020) [Nuoret, entiset nuoret ja huumeet. Miten sukupolvi näkyy huumeiden käytössä ja huumemielipiteissä?](#) Yhteiskuntapolitiikka 85: 5–6, 465–478.

Hakulinen C., Mok PLH., Horsdal HT., Pedersen CB., Mortensen PB., Agerbo E. & Webb RT. (2020) [Parental income as a marker for socioeconomic position during childhood and later risk of](#)

[developing a secondary care-diagnosed mental disorder examined across the full diagnostic spectrum: a national cohort study](#). BMC Medicine.

Helsingin Sanomat (2021) [Hämeenlinnan katu-turvallisuus koheni parhaaksi suurista kaupungeista, Helsingissä ja Vantaalla tilanne huononi – HS:n laskuri näyttää, kuinka turvallista koti-kuntasi kaduilla on](#). Kirjoitus Helsingin sanomissa 9.2.2021. [Haettu 10.2.2021]

Hietamäki J., Kaittila A., Tuominen J., Vuorenmaa M., Husso M., Peltonen J. & Karhinen-Soppi A. (2021) [Lähisuhdeväkivalta koronapandemian aikana: Vauvaperheiden vanhemmilla ja Nollalinjan auttavan puhelimen keskusteluissa](#). Tutkimuksesta tiiviisti 2/2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2020) Taidetta! kulttuurihyvinvoinnin käsikirja.

Hämeen Sanomat (2019) [HS: Hämeenlinna on yksi Suomen turvallisimmista kaupungeista](#). Kirjoitus Hämeen Sanomissa 5.3.2019. [Haettu 24.11.2020]

Häkkänen, P. (2021) [Overweight and obesity development and school health care interventions over primary school years](#). Helsingin yliopisto.

Innolink (2020) Kaupunkikuvatutkimus.

Kaartinen, NE., Tapaninen, H., Männistö, S., Reinivuo H., Virtanen, S., Jousilahti, P., Koskinen, S. & Valsta, LM. (2021) [Aikuisväestön ruoankäytön ja -ravintoaineiden saannin -muutokset vuosina 1997–2017: kansallinen FinRavinto-tutkimus](#). Lääkärilehti 5/2021, vsk 76 s. 273–280.

Kunnallisanalan kehittämissäätiö (2020) [Näin suomalaiset valitsevat asuinympäristön: Tärkeintä turvallisuus ja häiriöttömyys – kaupunkimaisuus vähiten tärkeä](#). [Haettu 27.1.2020]

Kääriälä, A., Keski-Säntti, M., Aaltonen, M., Haikkola, L., Huotari, T., Ilmakunnas, I., Juutinen, A., Kiilakoski, T., Merikukka, M., Pekkarinen, E., Rask, S., Ristikari, T., Salo, J. & Gissler, M (2020) [Suomi seuraavan sukupolven kasvu ympäristönä : Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi](#). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 15/2020.

Lastensuojelun Keskusliitto (2020) [Best childhood money can buy – Childhood poverty, inequality and living with scarcity, the Finnish case](#).

Ruokolainen, Otto (2021) [Socioeconomic differences in the use of tobacco: Finnish population-based studies](#). Helsingin yliopisto.

THL (2020) [Väkivallan ehkäisy. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen internetsivusto](#). [Haettu 25.11.2020]

Järjestöjen raportointi hyvinvointisuunnitelmien toteutumisesta

1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen toimialoilla

Lautakuntien kertomuskaudelle 2017–2021 asettamien tavoitteiden ja painopistealueiden toteutuminen

Järjestöjen raportointi, Silta-yhteistyöryhmä, 3.12.2020

Järjestöt ovat kuvanneet omalta osaltaan, miten järjestötoiminta linkittyy kaupungin tavoitteisiin ja miten järjestöt ovat itsenäisellä toiminnallaan tukeneet kaupungin hyte-työtä. Raportoinnin on toteuttanut Hämeenlinnan seudun Silta-yhteistyöryhmä ja Hämeen Setlementti ry:n järjestöyhteistyö.

Vihreä = tavoite on pääosin toteutunut

Keltainen = tavoite on toteutunut osittain

Punainen = tavoite ei ole toteutunut

HUOM!

Arviointi on tehty järjestötoiminnan näkökulmasta – miten tavoitetta on järjestöjen toiminnassa ja järjestöyhteistyön näkökulmasta edistetty.

1.1 Sosiaali- ja terveyslautakunta

A. Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
1. Toiminnan kehittäminen kytketään tiiviimmin hyvinvointikertomukseen ja hyvinvointisuunnitelmaan	Osittain	Järjestöjen edustaja Hyte-ryhmässä. Järjestöille suunnatut työpajat (2018 ja 2019). Silta-yhteistyöryhmän osallistaminen valtuustokauden hyte-raportin tekemiseen. Hyte-teemasta ja työstä on myös viestitty järjestöille.
2. Sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota ja yhteistyötä parannetaan	Osittain	Pääterveysaseman tuki- ja ohjauspistetoiminnassa mukana myös sosiaalipuolen järjestöjä esim. Hope.
3. Pidetään jo aikaisessa vaiheessa huolta ihmisistä, joilla on pulmia toimintakyvyssä tai taloudellisessa tilanteessa	Pääosin	Järjestöjen toiminnassa on keskeisessä roolissa ennaltaehkäisevä ja toimintakykyä ylläpitävä toiminta. Vertaistukea on mahdollista saada ilman hoitosuhdetta tai palvelukytköstä. Yhteisöllinen toiminta ja toisiin tutustuminen mahdollistaa välittämistä ja ”kaverista huolehtimista”.
4. Laadukkailla palveluilla ennaltaehkäistään hyvinvointi- ja terveyserojen kasvua	Pääosin	Ennaltaehkäisevä painotus on vahva järjestöjen hyte-työssä. Osalla sote-järjestöistä on myös tarjolla korjaavia ja tukevia palveluja. Järjestöjen palveluista ja toiminnasta on suurinosa maksuttomia ja niissä pyritään pitämään matalakynnys. Osaan järjestöjen palveluihin voi osallistua myös nimettömänä.

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
		Hyvän tahdon ruoka-apu verkoston toiminnassa on vahva järjestöpanos.
5. Innostetaan asukkaita mukaan palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen	Pääosin	Järjestöyhteistyön osalta on tiedotettu erilaisista kunnan kyselyistä ja vaikuttamisen mahdollisuuksista. Kokemustoiminnan ohjausryhmän toiminta ja kokemusasiantuntijoiden kouluttaminen. Kehittäjäasiakaskoulutuksen kehittäminen. Oman toiminnan osalta osallistujakyselyiden ja palautteiden hyödyntäminen. Vapaaehtoistyönä järjestetään myös itselle toimintaa ja palveluja.
6. Tuetaan ja kannustetaan asiakkaita ottamaan aktiivisesti vastuuta omasta hyvinvoinnista ja terveydestä	Pääosin	Sote-järjestöjen luennot ja yleisötilaisuudet antavat tutkittua ja kokemustietoa omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen esim. muuttuneessa elämäntilanteessa. Järjestöt jakavat myös paljon erilaista tietoa, lehtiä ja oppaita, jossa kerrotaan, miten voi huolehtia itsestä ja vaikuttaa omaan tilanteeseen. Tuki- ja ohjauspistetoiminta. Kehitettiin Hyte-hetket kyläkahveilla -toimintatapa. Innostetaan ja kutsutaan mukaan asukkaista järjestöjen (terveyttä- ja hyvinvointia edistävään) toimintaan jo sinällään tukee ja kannustaa huolehtimaan omasta hyvinvoinnista esim. liikuntaseurojen toiminta.
7. Asiakas on aktiivinen oman asiakassuunnitelmansa		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
tekemisessä ja toteuttamisessa		
8. Palveluneuvonta ja palveluohjaus kaikissa palveluissa on helposti saatavissa ja sujuvaa	Osittain	Järjestötoiminnan linkittäminen osaksi palveluohjausta kokoamalla tietoja meidahame.fi-sivustolle.
9. Kaikki palvelut perustuvat hyvään palvelutarpeen tai hoidontarpeen arviointiin		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
10. Resurssit mitoitetaan asiakastarpeen perusteella		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
11. Kuntalaiset saavat tarvitsemansa vaikuttavat palvelut oikea-aikaisesti	Osittain	Järjestöjen palvelujen linkittäminen osaksi palvelujen kokonaisuutta. Järjestöjen toiminnan kautta julkisten palvelujen pariin ohjaaminen.
12. Painopistettä palveluissa siirretään edelleen ennaltaehkäisevään suuntaan	Osittain	Järjestöjen toiminnassa on vahva ennaltaehkäisevä painotus esim. liikuntaseurojen toiminta. Järjestöjen toimintaedellytysten (esim. toimintatilat, hankerahoitusten kunta osuudet, viestintä) ja yhteistyömuotojen kehittäminen yhteistyössä kaupunki - järjestöt.
13. Palvelut toimivat asiakaslähtöisesti hyvässä yhteistyössä eri toimialojen kanssa	Pääosin	Järjestöyhdyshenkilöiden nimeäminen eri toimialoille ja Silta-yhteistyön vahvistuminen. (yhteistyön näkökulmasta)

B. Painopistealueiden toteutuminen

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
1. Asiakasohjaus, neuvonta ja palvelutarpeen arviointi lain edellyttämällä tasolla		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
2. Hyvällä neuvonnalla ja palvelutarpeen arvioinnilla asiakkaalle taataan riittävä tuki tarpeiden mukaiset ja kustannustehokkaat palvelut	Pääosin	Sote-järjestöjen matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontatoiminta sekä vertaistukiryhmien toiminta täydentää kaupungin neuvontatyötä. Järjestöjen tarjoama työ ja vertaistuki voi vähentää palvelujen käyttöä.
3. Hankinnoissa vaikuttavuuselementti ja kannusteet mukana aina kun se on mahdollista		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
4. Työtoimintojen, kuntouttava työtoiminta, Ovat-ryhmät ym. hankinnan uudistaminen	Osittain	Järjestöille tiedotettiin hankintauudistuksesta ja Teemme yhdessä! -hankkeesta osana järjestöyhteistyön muuta viestintää.
5. Sopimusseurantaan panostaminen, painopisteenä kotihoitoyritykset		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
6. Edesautetaan markkinoiden toimivuutta. Riittävästi palveluntuottajia, Hämeenlinna houkutteleva paikka yrityksille		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
7. Aktiivisesti mukana seutu- ja maakuntayhteistyössä sekä asiakasohjauksen että hankintojen osalta	Pääosin	Kanta-Hämeen järjestöneuvottelukunta ja järjestöyhteistyö mukana tulevaisuuden sote-keskus -hankkeen suunnitelman tekemisessä (järjestösuunnitelma). Järjestöyhteistyö mukana Oma Häme -hankkeen toiminnassa (mm. järjestöfoorumit, hyte-kertomustyöryhmä)
8. Uuden tietojärjestelmän käyttöönotto hankinnoissa		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

1.2 Sivistys- ja hyvinvointilautakunta

A. Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
1. Hämeenlinnassa on tarjolla monipuoliset ja helposti saavutettavat kulttuuri- ja liikuntapalvelut eri ikäryhmille	Pääosin	Hämeenlinnassa toimii PRH:n mukaan kulttuurijärjestöjä n. 180 ja liikuntaseuroja n. 230. Lisäksi muutkin järjestöt järjestävät erilaista kulttuuri- ja liikuntatoimintaa eri-ikäisille tapahtumien ja ryhmätoiminnan kautta.
2. Laadukkailla lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluilla ennaltaehkäistään hyvinvointi- ja terveyserojen kasvua	Pääosin	Lasten ja perheiden parissa työskentelevien järjestöjen matalan kynnyksen toiminta ja vertaistukimuodot. Järjestöjen päivystäminen Ohjaamossa. Lasten, perheiden ja nuorten parissa toimivia järjestöjä Hämeenlinnassa on PRH:n mukaan n. 50.

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
3. Lasten ja nuorten osaaminen ja laaja-alaiset taidot ovat korkealla tasolla	Pääosin	Järjestöjen koulutusten, toiminnan sekä vapaaehtoistyön kautta on mahdollisuus oppia monenlaisia taitoja liittyen järjestön toimialaan, yhdessä tekemiseen sekä vaikuttamiseen.
4. Kasvu- ja oppimisympäristöt sekä työskentelytavat ovat monimuotoisia ja antavat valmiudet tulevaisuuden työelämään.	Pääosin	ks. edellinen kohta
5. Lapset, nuoret ja perheet pääsevät osallistumaan palvelujen ja toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen	Pääosin	Järjestöissä toimintaa tekevät vapaaehtoiset ja osallistujat itse. Kehittämistyössä lasten, nuorten ja perheiden osallistaminen esim. vankilaperhetyön lapset uuden vankilan suunnittelussa. Palautteiden ja kokemusten kerääminen toiminnan suunnitteluun. Järjestöjen edustus mukana Lapsi ystävällinen Hämeenlinna työssä.
6. Vahvistetaan viestintää ja vuorovaikutusta asiakkaiden, asukkaiden ja kumppanien kanssa ja kannustetaan aktiiviseen osallistumiseen	Pääosin	Järjestötoiminta tarjoaa erilaisia osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksia, josta viestitään eri kanavissa. Kutsutaan asukkaita mukaan toimintaan. meidanhame.fi-yhdistyssivuston perustaminen. Kaupungin viestintä jakaa tietoa järjestöjen toiminnasta some-kanavassa ja verkkosivuilla.

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
7. Palvelut toimivat asiakaslähtöisesti hyvässä yhteistyössä maakunnan kanssa	Osittain	Kanta-Hämeen järjestöneuvottelukunta on mukana Tulevaisuuden sote-keskus-hankkeessa.
8. Asiointi on sujuvaa		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
9. Asiakkaan palvelupolut varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen rakennetaan sujuvaksi		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

B. Painopistealueiden toteutuminen

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
1. Palvelukanavat: asiakas voi valita palvelukanavan, jonka kautta haluaa olla yhteydessä	Osittain	Järjestöjen digipalvelujen kehittäminen koronakevään vaikutuksesta. Oma-olo-palvelun tiedottaminen tuki- ja ohjauspistetoiminnan osana.
2. Asiakkaalle tarjottavan tiedon parantaminen mm. www-sivujen sisältöä parantamalla ja asiakaslähtöistä sisältöä tarjoamalla (www-sivu-uudistus ja asiakkaan	Pääosin	Järjestöjen toimintaa koskeva tietoa näkyvillä kaupungin uudistuneilla verkkosivuilla. Yhdistysten listaus ja tapahtumien nouseminen meidanhame.fi-sivuston kautta kaupungin sivuille. Järjestöjen some-viestinnän jakaminen kaupungin Facebook-sivulla.

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
itsepalvelun mahdollistaminen)		
3. Asiakas- ja toiminnanohjausjärjestelmien sekä asiakaspalvelua parantavien digitaalisten palveluiden kehittäminen	Osittain	Järjestötietoa kokoava meidänhame.fi-sivuston perustaminen sekä siitä tiedottaminen.

1.3 Kaupunkirakennelautakunta

A. Tavoitteiden toteutuminen

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
1. Houkuttelevat kevyen liikenteen reitit, lähiliikuntapaikat sekä virkistys- ja retkeilyolosuhteet	Pääosin	Kyläyhdistysten ja muiden järjestöjen uimarantojen, luontokohteiden ja luontopolkujen kunnostaminen tai rakentaminen. Vesiensuojeluyhdistysten ja muiden järjestöjen vesistöjen kunnostus- ja siistimistoimet.
2. Asukkaiden talkootoiminta viheralueilla, retkeilyalueilla ja ulkoliikuntapaikoilla	Pääosin	Hämeenlinnassa toimii luonto- ja ympäristöyhdistyksiä 140 ja osaan niiden toiminnasta kuuluu myös omien retkeilymajoista huolehtiminen. Kyläyhdistysten siivoustalkoot. Vieraslajien kitkentätalkoot.
3. Asukkaiden ja kumppaneiden osallisuuden lisääminen		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

Tavoite	Arvio	Toteutuminen
kaupunkirakenteen kehittämisessä ja ylläpidossa		
4. Pitkäaikaisten kumppanuuksien rakentaminen kaikkeen toimintaan		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
5. Salliva ja rohkeaan kokeiluun kannustava ilmapiiri ja toimintakulttuuri	Pääosin	Minipilottirahoitus järjestöille uusiin kokeiluihin. Kuntaosuudet järjestöjen kehittämishankkeisiin tai yhteisten kehittämishankkeiden hakeminen. Järjestöedustajia on kutsuttu mukaan kaupungin eri työ- ja ohjausryhmiin sekä keskustelutilaisuuksien järjestäminen.
6. Asiakaslähtöinen palvelukulttuuri	Pääosin	Järjestöjen toimintaa perustaa osallistujien omaan aktiivisuuteen ja toiminta linkittyy yhteiseen tarpeeseen, johon toiminnalla vastataan.
7. Kaupunkirakenteen palvelut tunnetaan ja viestintä on tehokasta ja oikea-aikaista		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
8. Hanke- ja lupaprosessit toimivat hyvin		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

B. Painopistealueiden toteutuminen

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
1. Keskustan kehittämistä etenkin linja-autoaseman	Osittain	Järjestöt ovat järjestäneet toimintaa ja tapahtumia torilla ja keskustassa.

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
korttelin sekä toriparkin esiselvityksen ja toria reunustavien korttelien osalta		
2. Engelinrannan ensimmäistä asemakaavaa, alueen kaupunkikuvallista yleissuunnittelua sekä puistoalueen rakentumista		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
3. Asemanrannan infraa ja asemanseudun pysäköinnin ratkaisemista		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
4. Uuden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukeskuksen, Kantasairaalan, rakentumista Ahvenistolla	Pääosin	Kanta-Hämeen järjestöneuvottelukunta ja järjestöyhteistyö mukana tulevaisuuden sote-keskus - hankkeen suunnitelman tekemisessä (järjestösuunnitelma). Olka-toimintaa on suunniteltu sairaalan toimintaan.
5. Moreenin elinkeinoalueen kehittämistä sekä alueen uutta eritasoliittymää		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
6. Investointiohjelmien ja palveluverkon pitkän aikavälin suunnitelmien toteuttamista. Asumisen monimuotoisuutta tuetaan kaavoituksen avulla laatimalla		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

Painopiste	Arvio	Toteutuminen
kerrostaloasumista, pientalovaltaisten alueiden rakentumista, tiivistyvää kaupunkirakennetta sekä uudenlaisia asumisen ratkaisuja		

2 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2019-2021 raportointi

Järjestöjen raportointi, Silta-yhteistyöryhmä, 3.12.2020

Tavoitteet ja toimenpiteet on jaoteltu kuuden eri teeman alle, joita ovat:

yhteisöllisyys, osallisuus, turvallisuus, vanhemmuus, liikkuminen ja terveys.

2.1 Yhteisöllisyys

Kuvaus: Jokaisella on joku turvallinen läheinen. Jokaisella lapsella ja nuorella on kavereita.

Tavoitteet:

1. Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä
2. Yksinäisyyden kokemus vähenee
3. Kiusaamisen kokemukset vähenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Lapsen ja aikuisen laadukas arjen kohtaaminen: aikuinen on kiinnostunut lapsen kuulumisista ja arjesta	Pääosin	Kohtaamisen mahdollisuuksia tarjoaa (yhdessä tekemisen ja harrastamisen kautta) lasten, nuorten ja perheiden parissa toimivat järjestöt (n. 50, PRH), mutta myös laajemmin järjestötoiminta kuten esim. liikunta- ja kulttuurijärjestöjen toiminta. Esimerkiksi: - Perhekahvilatoiminta - Lapsiperheille suunnatut ryhmä- ja kerhotoiminnot - vanhempainyhdistystoiminta - lapsiperheiden tapahtumat ja vapaa-ajantoiminnot
Matalan kynnyksen ohjausta, neuvontaa ja toiminnallista tekemistä nuorille sekä monikulttuurisuuden huomioimista toiminnassa	Pääosin	Järjestöt tekee matalankynnyksen ohjaamis- ja neuvontatyö oman kohderyhmän parissa. Myös vertaistukiryhmissä on mukana ohjaamista. Järjestöt ovat päivystäneet Ohjaamolla. Järjestöillä on myös monikulttuurisuutta ja kotoutumista edistävää toiminta perheille.
Arki tukee lasta: kuntouttavia toimia sisällytetään koko ryhmän toimintaan		Ei tietoa / ei selkeää järjestötoiminnan kytköstä. (Mikä ryhmä kyseessä?)
Palvelut tekevät keskenään yhteistyötä lapsen ja perheen tarpeiden mukaisesti	Osittain	Järjestöjen toiminta ja tarjoama tuki on vaihtoehto perheen tarpeeseen vastaamisessa, mutta yhteistyötä voisi tehdä enemmänkin – kertoa järjestöistä ja niiden toiminnasta perheille. Järjestöistä ohjataan myös kaupungin palvelujen pariin.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		Järjestöjä on ollut mukana eri työryhmissä (esim. lapsiperhe-, vauvaperhe- ja varhaisvuosien työryhmät) ja Lape-hankkeen ryhmissä. ILO-verkostossa (lasten- ja perheiden parissa toimivien järjestöjen verkosto) mukana niin järjestöjä kuin kaupungin työntekijöitä sekä seurakunnan työntekijä. Kaupungin työntekijöitä /asiantuntijoita on ollut mukana järjestöjen toiminnoissa esim. perhekahvilassa kertomasta palveluista.
Syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja perheiden kanssa tehtävää työtä yhteen sovitetaan ammatillisella ja vapaaehtoisella tukihenkilötyöllä, leiri- ja ryhmätoiminnalla	Pääosin	Hämeenlinnan seudun vapaaehtoistoiminnan verkosto järjestää vuosittain vapaaehtoistoiminnan peruskoulutuksia uusia vapaaehtoisten rekrytoimiseksi. Järjestöissä toimii vapaaehtoisia tukihenkilöitä (tai vastaavia) ja vertaistukea tarjoavia ryhmiä.
Talonrakennusinvestointi-kohteiden hankesuunnittelussa huomioidaan tontin käyttö mahdollisesti myös lähiliikuntapaikkana		Ei tietoa / ei selkeää järjestötoiminnan kytköstä.
Seuraparlamentit kantakaupungissa ja pitäjissä	Pääosin	Järjestöt osallistuneet seuraparlamentteihin. Seuraparlamentista viestiminen järjestöyhteistyön kanavissa.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Kirjaston käytön opastaminen alakoululaisille		Ei tietoa toteutumisesta / ei selkeää järjestötoiminnan kytköstä.
Tapahtumien määrän lisääminen. Järjestetään hyvinvointia lisäävää kulttuuritoimintaa	Pääosin	Tapahtumien järjestäminen on osa järjestöjen toimintaa. Hämeenlinnassa toimii n. 180 kulttuuri- ja taidealanjärjestöjä ja lisäksi kulttuuritoimintaa järjestää myös esim. kylä- ja kotiseutuyhdistykset, jota on yli 90 (PRH). Kulttuuritoiminta linkittyy myös lapsi- ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen toimintaan. Esimerkkejä toiminnasta: - lasten ja nuorten kuorot ja teatteritoiminta - lasten ja nuorten harrastekerhot ja tapahtumat Järjestöjen yhteistyössä järjestämät tapahtumat esim. Leikki-päivän tapahtuma ja Aulanko Herää -tapahtuma.
Joustava tilojen käyttö. Monipuolisten oppimisympäristöjen ja – työtapojen käyttö; koko kaupunki oppimisympäristönä	Pääosin	Nuorisotyötä tekevät järjestöt ja liikuntaseurat kouluttavat nuoria esim. kerhojen ja joukkue toiminnan ohjaamistehtäviin sekä tarjoavat erilaisia toiminnan ohjaamis- ja vapaaehtoistehtäviä, jossa oppii monipuolisesti eri taitoja. Järjestöjen toiminta voi olla myös kasvatuksellista tai tarjota järjestön toimialaan liittyvää osaamista esim. omasta terveydestä huolehtiminen, ensiaputaidot, yrittäjyys- ja esiintymistaidot.
Lapsiystävällinen kunta – toimintamallin ja lapsiystävällisyys on luonteva osa organisaatioissa tehtävää	Pääosin	Järjestöjä on mukana lapsi ystävällinen Hämeenlinna ohjausryhmässä ja kehittämistyöstä on keskusteltu ILO-verkoston kokouksissa. Järjestöjä on mukana järjestämässä toimintaa Lasten oikeuksien -viikolle vuosittain.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
ja toiminnan kehittämistyötä		
Kehitetään lapsivaikutusten arviointia		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

2.2 Osallisuus

Kuvaus: Ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Hän tulee kuulluksi itsensä ja vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos).

Tavoite:

1. Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Lapset, nuoret ja perheet pääsevät osallistumaan palvelujen ja toiminnan suunnitteluun, toteutukseen sekä päätöksentekoon	Pääosin	Järjestöissä toimintaa tekevät vapaaehtoiset ja osallistujat itse. Kehittämistyössä lasten, nuorten ja perheiden osallistaminen esim. vankilaperhetyön lapset uuden vankilan suunnittelussa. Palautteiden ja kokemusten kerääminen toiminnan suunnittelua tehdään myös.
Edistetään kaupunkikulttuuria ja kaupunkiaktivismia sekä huomioidaan lapsiyleisö toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa. Edistetään lapsilähtöisyyttä kulttuurilaitoksissa	Osittain	Järjestöjen järjestämät kulttuuritapahtumat ja konsertit sekä osallistuminen esim Taiteiden yö - tapahtumakokonaisuuteen edistävät kaupunkikulttuuria. Kumppanuustalolla järjestetty perheille ohjelmaa Taiteiden yö:nä. Lapsiyleisön osallistumisesta ei tarkkaa tietoa.

Toimenpide	Arviointi	Toteuminen
Lapsi on varhaiskasvatuksessa, koulussa ja tukipalveluissa aktiivinen toimija. Tukipalveluissa hänellä on oikeus saada tietoa itsestään, prosessista ja tulla asiassa kuulluksi		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Mahdollistetaan perheiden osallistaminen heidän omassa asiassaan lapsiperheiden palvelun systemisen mallin mukaisesti		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Otetaan käyttöön virkistyspaikkojen osalta sähköinen ajanvarausjärjestelmä. Viedään tärkeimmät virkistys- ja retkeilykohteet karttaliittymään ja tiedotetaan asiasta	Osittain	Avoimet Kylät verkossa -tapahtumassa mukana muutama ulkoilu- ja lähiliikuntapaikka Hämeenlinnasta.
Toiminnan suunnittelussa parannetaan lasten ja nuorten osallisuutta ja otetaan huomioon myös eri sukupolvien luonnolliset	Osittain	Kumppanuustalolla ja muissa järjestöjen kohtaamispaikoilla järjestetään toimintaa eri-ikäisille osallistujille. Ikäimisten ja lapsiperheiden yhteiset ryhmätoiminnot sekä vierailut esim. sukupolvien suhinat, lukumummi- ja lukuvaaritoiminta.

Toimenpide	Arviointi	Toteuminen
kohtaamiset julkisissa tiloissa		
Asukkaiden talkootoiminta viher- ja retkeilyalueilla ja ulkoliikuntapaikoilla	Pääosin	Järjestöjen (esim. kylä- ja kotiseutuyhdistykset) ympäristöön ja retkeilyyn liittyvät kehittämishankeet esim. uimarantojen kunnostus, reitkeily- ja pyöräilyreittien kunnostaminen, Rengon Frisbeegolf-rata ja kuntoportaat.
Asukkaiden osallisuuden lisääminen kaupunkirakenteen kehittämisessä ja ylläpidossa		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Järjestöjen tukeminen ja avustuskriteerien uusiminen	Pääosin	Tiedotettiin järjestökentälle järjestöavustusten uudistamisesta ja kommentointimahdollisuudesta sekä tilaisuudesta järjestöille (järjestöyhteistyön sähköposti, some ja uutiskirje) Järjestöjä osallistui avustuskriteerien uusimiseen – järjestöiltaan.
Kehitetään monikanavaista ja laadukasta viestintää	Pääosin	meidanhame.fi-yhdistystietopalvelu perustettiin 2018. Seudullisen yhdistysillan teemana oli viestintä vuonna 2018. Järjestöt viestivät omat verkkosivujen ja some-kanvien kautta, lisäksi myös tietoa tarjoaa keskusliittojen ja valtakunnallisten järjestöjen viestintä. Kaupungin viestintä jakaa järjestöjen toiminnasta materiaalia ja uutisia verkkosivuilla ja somessa.

2.3 Turvallisuus

Kuvaus: Eriarvoisuus ilmenee sosioekonomisten ryhmien välillä lähes kaikilla hyvinvoinnin

ja terveyden ulottuvuuksilla. Sosiaalista eriarvoisuutta vähentämällä kavennetaan hyvinvointi- ja terveyseroja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

Tavoite:

1. Hämeenlinnalaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Kehitetään ympäristön esteettömyyttä	Osittain	Esteetömyyskyselystä tiedotettiin järjestötoimijoille. Järjestöt ovat mukana vammaisneuvoston toiminnassa ja vammaisfoorumin järjestämisessä.
Varhaiskasvatuksessa ja jokaisessa koulussa on kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen malli	Osittain	Järjestöjen järjestämät ei kiusaamiselle -teemaiset oppitunnit. Järjestöt tukevat omaisia /perheitä kiusaamistilanteissa.
Varhaiskasvatuksessa ja koulussa lapset oppivat turvataitoja ja sosiaalisen median taitoja	Osittain	Järjestöjen järjestämät mediakasvatuksen tunnit.
Haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja perheille tarjotaan tukea riittävän aikaisessa vaiheessa toimivan palveluohjauksen kautta	Pääosin	Järjestöjen toimintaa ja palveluja on kuvattu Kompassi-toimijakantaan (lapsiperhepalvelujen osalta, ILO-verkosto) Järjestöjen toiminnasta tiedottaminen palveluohjaukseen, meidanhame.fi-yhdistystietopalvelu.
Kaupunki aloittaa kouluverkon liikenneturvallisuusselvityksen.		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Koulujen käyttöön tehtävät liikenneturvallisuuskortit valmistuvat		
Liikuntapaikat pidetään hyvässä kunnossa	Osittain	Liikunta- ja seuraparlamentissa järjestöjen kanssa keskustelut liikuntapaikkojen kunnosta ja tilanteesta.
Monialaista työllistymistä edistävien palveluiden tarjoaminen ja mahdollistaminen osana muuta palvelutarpeen mukaista palvelua	Pääosin	Järjestöillä on työllistymistä tukevia kehittämishankkeita ja palveluja. Järjestöt tarjoavat kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilun ja palkkatukityön paikkoja. Nuorten työpajatoiminta. Nuorten kesätyöllistäminen.

2.4 Vanhemmuus

Kuvaus: Luodaan lapsille turvallinen kasvuympäristö ja turvataan vanhemmille aineelliset ja henkiset mahdollisuudet perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen (STM).

Tavoitteet:

1. Hämeenlinnalaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät
2. Asukasmäärä kasvaa

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Vahvuutta vanhemmuuteen – toimintaa sekä muita vertaisryhmiä lisätään monialaista työskentelyä tiivistämällä	Pääosin	Järjestöjen vertaistukiryhmät ja vertaiskahvilat vanhemmille.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Vanhemmuuden tukemiseen lisätään ryhmätoimintoja neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Palveluneuvonta ja palveluohjaus ovat helposti saatavissa ja ovat sujuvaa kaikissa palveluissa	Pääosin	Järjestöjen tekemä matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontatyö.
Tarjotaan vanhemmille varhaista tukea, jotta he voivat ottaa vastuuta omasta ja lastensa hyvinvoinnista ja terveydestä	Pääosin	Järjestöjen vertaistukiryhmät ja vertaiskahvilat vanhemmille.
Varhaiskasvatuksessa ja jokaisessa koulussa on kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen malli		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja perheille tarjotaan tukea riittävän aikaisessa vaiheessa toimivan palveluohjauksen kautta	Pääosin	Järjestöjen toimintaa ja palveluja on kuvattu Kompassi-toimijakantaan (lapsiperhepalvelujen osalta, ILO-verkosto) Järjestöjen toiminnasta tiedottaminen palveluohjaukseen, meidanhame.fi-yhdistystietopalvelu.
Monialaista työllistymistä tukevaa palvelua tarjotaan vanhemmille ja nuorille, jotta yhä useampi saa työllistymistä tukevaa ja	Pääosin	Järjestöillä on työllistymistä tukevia kehittämishankkeita ja palveluja. Järjestöt tarjoavat kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilun ja palkkatukityön paikkoja.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
edistävää palvelua sekä osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia		Nuorten työpajatoiminta. Nuorten kesätyöllistäminen.

2.5 Liikkuminen

Kuvaus: Liikkuminen kannattaa aina.

Tavoitteet:

1. Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä
2. Asukkaiden arkiliikkuminen lisääntyy ja sujuvat kulkuyhteydet mahdollistavat oman arjen toimijuuden

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Järjestetään tapahtumia arkiliikunnan lisäämiseksi	Pääosin	Hämeenlinnassa toimii liikunta- ja urheiluseuroja n. 230 (PRH). Liikunnalliset tapahtumat ovat osa seurojen toimintaa. Lisäksi liikuntatoimintaa järjestää myös muut yhdistykset kuten kyläyhdistykset ja sote-järjestöt.
Jatketaan suojateiden reunakiven madalluksia ja poistoja (esteettömyys)		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Järjestetään työllistymistä tukevaa valmennusta työkyvyn ja hyvinvoinnin edistämiseksi		Mitä tässä kohtaa valmennuksella tarkoitetaan?
Otetaan käyttöön virkistyspaikkojen osalta sähköinen	Pääosin	Avoimet Kylät verkossa -tapahtumassa mukana muutama ulkoilu ja lähiliikuntapaikka Hämeenlinnasta.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
ajanvarausjärjestelmä. Viedään tärkeimmät virkistys- ja retkeilykohteet karttaliittymään ja tiedotetaan asiasta		
Rakentamisessa huomioidaan tontin käyttö myös mahdollisena lähiliikuntapaikkana.		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Kunnostetaan lähiliikuntapaikkoja, rakennetaan kuntoportaat ja frisbeegolf-ratoja.	Pääosin	Rengossa järjestöjä oli mukana Frisbeegolf-radan ja kuntoportaiden tekemisessä. Evon ulkoilureittien ja Aulangon pyöräreittien tekemisessä ollut mukana järjestöjä.
Järjestetään ryhmämuotoista liikuntaa.	Pääosin	Hämeenlinnassa toimii liikunta- ja urheiluseuroja n. 230 (PRH). Lisäksi liikuntatoimintaa järjestää mm. sosiaali- ja terveydenalanjärjestöt sekä kylä- ja asukas yhdistykset. Ryhmä ja joukkumuotoista liikuntatoimintaa on myös ei järjestyneiden harrasteporukoiden toimesta.
Seuraparlamenttien ja seuratyöryhmiä toiminta.	Pääosin	Järjestöjä on osallistunut toimintaan. Seura- ja liikuntaparlamentteita on tiedotettu järjestöyhteistyön viestintäkanavissa. Liikuntaseurojen edustus Silta-yhteistyöryhmässä.
Pyöräilyverkon kehittäminen.		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Joukkoliikenteen kehittäminen.		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

2.6 Terveys

Kuvaus: Terveys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila (WHO).

Tavoite:

1. Hämeenlinnalaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Varhaiskasvatuksessa ja jokaisessa koulussa on kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen malli		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Laadukas oppilashuolto, työtapojen kehittäminen ja kolmiportaisentuen työn vahvistaminen		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Kouluyhteisöjen monimuotoinen hyvinvoinnin tukeminen	Osittain	Vanhempainyhdistystoiminta toimii koulujen yhteistyökumppanina. Iltapäiväkerhotoimintaa järjestävät järjestöt. Tukioppilastoiminnan koulutukset sekä oppaat ja muu materiaali.
Haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja perheille tarjotaan tukea riittävän aikaisessa vaiheessa toimivan palveluohjauksen kautta	Pääosin	Järjestöjen toimintaa ja palveluja on kuvattu Kompassi-toimijakantaan (lapsiperhepalvelujen osalta, ILO-verkosto) Järjestöjen toiminnasta tiedottaminen palveluohjaukseen, meidanhame.fi-yhdistystietopalvelu.
Kunnostetaan uimarantoja. Uimavesien valvonta. Ympäristön tilan seuranta	Osittain	Kyläyhdistysten uimarantojen kunnostaminen. Uimavesien valvonnan ja ympäristön tilan seurannan osalta ei tietoa järjestötoiminnan kytköksestä.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Käynnistetään hanke, jossa tavoitellaan työikäisten liikunnan lisäämistä		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Kehitetään digitaalisia palveluita	Pääosin	Järjestöjen verkkotukimuotoja on kehitetty erityisesti vuoden 2020 aikana koronatilanteen vaikutuksesta. Valtakunnallisia auttavia puhelimia ja digitaalisia palveluja on tiedottaminen myös paikallisesti. meidanhame.fi-sivusto perustettiin.
Terveiden elämäntapojen noudattamisessa tukeminen	Pääosin	Sote-järjestöjen luennot ja yleisötilaisuudet antavat tutkittua ja kokemustietoa omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen esim. muuttuneessa elämäntilanteessa. Järjestöt jakavat myös paljon erilaista tietoa, lehtiä ja oppaita, jossa kerrotaan, miten voi huolehtia itsestä ja vaikuttaa omaan tilanteeseen. Tuki- ja ohjauspistetoiminta. Kehitettiin Hyte-hetket kyläkahveilla -toimintatapa. Innostetaan ja kutsutaan mukaan asukkaista järjestöjen (terveyttä- ja hyvinvointia edistävään) toimintaan jo sinällään tukee ja kannustaa huolehtimaan omasta hyvinvoinnista esim. liikuntaseurojen toiminta.

3 Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2019-2021 raportointi

Järjestöjen raportointi, Silta-yhteistyöryhmä, 3.12.2020

3.1 Yhteisöllisyys

Kuvaus: Yhteisöllisyys tarkoittaa ihmisten sosiaalisten suhteiden muodostamaa kokonaisuutta.

Meillä on yhteinen toimintakulttuuri: olemme Hämeenlinnan väkeä.

Tavoitteet:

1. Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä
2. Yksinäisyyden kokemukset vähenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Eri ikäpolvien yhdessä toimimista ja yhteisöllisyyttä lisätään kehittämällä erilaisia kohtaamisen mahdollisuuksia ja tapahtumia	Pääosin	Järjestöjen tapahtumat sekä kohtaamispaikat/ toimitilat, asukastilat, kylätalot, kodat ja tanssilavat tarjoavat toimintaa eri-ikäisille. Osassa toiminnassa painotetaan eri-ikäpolvien kohtaamista.
Järjestetään ryhmämuotoista toimintaa	Pääosin	Hämeenlinnassa toimii n. 20 eläkeläisjärjestöä, jotka järjestävät monipuolisesti ryhmämuotoista toimintaa eri teemojen ympärillä. Lisäksi myös muiden järjestöjen ryhmätoiminnassa on mukana ikääntyneitä tai heille on tarjolla suunnattuja ryhmiä esim. sote-järjestöt, seurakunnat, kylä- ja kotiseutuyhdistykset.
Ryhmytymistä mahdollistetaan erilaisilla tilojen käyttömahdollisuuksilla	Pääosin	Järjestöt tuettavat ryhmäytymistä mahdollistavaa toimintaa kaupungin tiloissa kuten esim. koulut, Voutilakeskuksen tilat ja Liikuntahallien tilat. Kumppanuustalo tilat. Lisäksi ryhmätoimintaa järjestetään järjestöjen omissa tiloissa, asukastiloissa, kylätaloilla, kodissa ja tanssilavoilla.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Yhteisöllisyys otetaan huomioon asumisen suunnittelussa	Pääosin	Järjestöjä on osallistunut Lammin Pellavakodin suunnitteluun sekä asumisosuuskunnan suunnitteluun Asemanrantaan
Järjestetään hyvinvointia lisäävää kulttuuritoimintaa	Pääosin	Kulttuuritoimintaa järjestää niin eläkeläisjärjestöt (21, PRH) kuin kulttuurijärjestöt (184, PRH).

3.2 Osallisuus

Kuvaus: Ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Hän tulee kuulluksi itsensä ja vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos).

Tavoite:

1. Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Vahvistetaan viestintää ja vuorovaikutusta asukkaiden, asiakkaiden ja kumppaneiden kanssa	Pääosin	Järjestötoiminnan yksi keskeinen tehtävä on tuoda esille oman kohderyhmän ja jäsenistön tarpeita. meidanhame.fi-sivusto. Vanhusneuvosto ja ikäraati laativat parhaillaan ehdotusta ikääntyneille suunnatun viestinnän kehittämiseksi.
Ikääntynyt on mukana omien palveluidensa suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa	Osittain	Eläkeläisjärjestöt toimivat vanhusneuvoston ja ikäraadin taustaorganisaatioina.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Innostetaan asukkaita mukaan palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen	Pääosin	Järjestöyhteistyön osalta tiedotetaan erilaisista kyselyistä ja vaikuttamisen mahdollisuuksista.
Asukkaiden osallisuuden lisääminen kaupunkirakenteen kehittämisessä ja ylläpidossa		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Edistetään kaupunkikulttuuria ja kaupunkiaktivismia	Osittain	Järjestöjen järjestämät kulttuuritapahtumat ja konsertit sekä osallistuminen esim. Taiteiden yö - tapahtumakokonaisuuteen. Kumppanuustalolla järjestetty ohjelmaa Taiteiden yö:nä.
Tuetaan järjestöjä uudistetulla järjestöavustusmallilla	Pääosin	Järjestöyhteistyön toimesta on tiedotettu järjestöavustusten uudistamisesta ja avustusten hakuajoista.

3.3 Turvallisuus

Kuvaus: Eriarvoisuus ilmenee sosioekonomisten ryhmien välillä lähes kaikilla hyvinvoinnin ja terveyden ulottuvuuksilla. Sosiaalista eriarvoisuutta vähentämällä kavennetaan hyvinvointi ja terveyseroja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

Tavoitteet:

1. Hämeenlinnaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät
2. Esteettömyyden huomioiminen ja edistäminen toiminnan ja palveluiden kehittämisessä

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Pidetään jo aikaisessa vaiheessa huolta ihmisistä, joilla on pulmia toimintakyvyssä, muistissa tai taloudellisessa tilanteessa	Pääosin	Järjestöjen toiminnassa on keskeisessä roolissa ennaltaehkäisevä ja toimintakykyä ylläpitävä toiminta. Vertaistukea on mahdollista saada ilman hoitosuhdetta tai palvelukytköstä. Yhteisöllinen toiminta mahdollistaa välittämistä ja ”kaverista huolehtimista”.
Palveluneuvonnan ja –ohjauksen sujuvuus varmistetaan	Osittain	meidanhame.fi -sivuston tiedottaminen palveluohjaukselle, yhteistyö Tuki- ja ohjauspistetoiminnan kanssa.
Kehitetään digitaalisia palveluita	Osittain	Sote-järjestöjen toimintaa ja tukimuotoja on siirretty verkkoon koronatilanteen vaikutuksesta. Uusia verkko-toimintamuotoja on kehitetty ja valtakunnallisia malleja on levitetty sekä otettu käyttöön.
Järjestetään ikäihmisille digiopastusta	Pääosin	Digilaitteiden käyttöä opastavat järjestöjen ryhmät ja teematilaisuudet. Aiheen ympärillä on tehty yhteistyötä Vanajaveden opiston Arjen digitaidot hankkeen kanssa (tiedottaminen ryhmistä). Omaolo-palvelun ja minun terveyteni.fi -palvelujen opastaminen Tuki- ja ohjauspistetoiminnassa.
Kehitetään ympäristön esteettömyyttä	Osittain	Esteetömyyskyselystä on tiedotettu järjestötoimijoille. Järjestöt ovat mukana vammaisneuvoston toiminnassa ja vammaisfoorumien järjestämisessä.

3.4 Läheisverkostot

Kuvaus: Jokaisella on joku turvallinen läheinen.

Tavoite:

1. Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Järjestetään ikäihmisille digiopastusta yhteydenpidon edistämiseksi	Osittain	Järjestöjen digilaitteiden käyttöä opastavat ryhmät ja teematilaisuudet. Aiheen ympärillä on tehty yhteistyötä Vanajaveden opiston Arjen digitaidot hankkeen kanssa (tiedottaminen ryhmistä).
Tuetaan muuttuneissa perhetilanteissa	Pääosin	Perheiden parissa työskentelevien järjestöjen toiminta ja vertaistukimuodot. Eläkkeellesiirtymisvalmennukset.
Tuetaan lähiverkoston, 3. sektorin, seurakuntien ja vapaaehtoisten toimintaa	Pääosin	Hämeenlinnan seudun vapaaehtoistoiminnan verkosto. Järjestöyhteistyön verkstoihin osallittuvat eri toimialojen järjestöt. Järjestöjen yhteistyökuviot liikunta- ja harrastuspaikan ympärillä.
Asiakkaan läheiset osallistetaan palveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin	Pääosin	Omais yhdistysten toiminta kokoaa omaisten ja läheisten ääntä esim. kokemustoiminnan kautta. Kehittäjäasiakaskoulutusta on suunniteltu yhteistyössä.

3.5 Liikkuminen

Kuvaus: Liikkuminen kannattaa aina.

Tavoitteet:

1. Aktiiviset ja osallistuvat hämeenlinnalaiset edistävät yhteistä hyvinvointia ja kuntalaisten terveyttä
2. Asukkaiden arkiliikkuminen lisääntyy ja sujuvat kulkuyhteydet mahdollistavat oman arjen toimijuuden

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Otetaan käyttöön virkistyspaikkojen osalta sähköinen ajanvarausjärjestelmä. Viedään tärkeimmät virkistys- ja retkeilykohteet karttaliittymään ja tiedotetaan asiasta	Osittain	Avoimet Kylät verkossa -mukana muutama ulkoilu ja lähiliikuntapaikka Hämeenlinnasta.
Rakentamisessa huomioidaan tontin käyttö myös mahdollisena lähiliikuntapaikkana		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Kunnostetaan lähiliikuntapaikkoja, rakennetaan kuntoportaat ja frisbeegolf-ratoja	Pääosin	Kyläyhdistysten ja muiden järjestöjen uimarantojen, luontokohteiden ja luontopolkujen kunnostaminen tai rakentaminen. Vesiensuojeluyhdistysten ja muiden järjestöjen vesistöjen kunnostus- ja siistimistoimet.
Ikääntyneille suunnattujen kuntosalien ja yhteiskäytössä olevien kuntosalien riittävyys		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Järjestetään ryhmämuotoista liikuntaa	Pääosin	Hämeenlinnassa toimii liikunta- ja urheiluseuroja n. 230 (PRH). Lisäksi liikuntatoimintaa järjestää mm. sosiaali- ja terveydenalanjärjestöt sekä kylä- ja asukas-yhdistykset ja eläkeläisyhdistykset. Ryhmä ja joukkumuotoista liikuntatoimintaa on myös ei järjestyneiden harrastusporukoiden toimesta.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Seuraparlamenttien ja seuratyöryhmin toiminta	Pääosin	Järjestöt ovat osallistuneet toimintaan. Seura- ja liikuntaparlamenttien tiedottaminen järjestöyhteistyön kautta. Liikuntaseurojen edustus Silta-yhteistyöryhmään.
Senioriliikuntakortti	Pääosin	Eläkeyhdistykset ovat tiedottaneet kortista omille ikäihmisille.
Pyöräilyverkon kehittäminen		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Joukkoliikenteen kehittäminen		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.

3.6 Terveys

Kuvaus: Terveys on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila (WHO).

Tavoite:

1. Hämeenlinnalaisten hyvinvointi- ja terveyserot pienenevät

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
Palveluneuvonnan ja –ohjauksen sujuvuuden varmistaminen		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Palvelujen oikea-aikaisuus	Osittain	Järjestöjen palvelujen ja toiminnan linkittäminen osaksi palvelukokonaisuutta. Järjestöjen toiminnan kautta julkisten palvelujen pariin ohjaaminen.
Digitaalisten palvelujen kehittäminen (Omaolo)	Pääosin	Omaolo-palvelun ja minun terveyteni.fi -palvelujen opastaminen Tuki- ja ohjauspiestetoiminnassa.

Toimenpide	Arviointi	Toteutuminen
		Järjestöjen palvelujen siirtäminen verkkoon koronasta johtuvan poikkeustilanteen seurauksena. Valtakunnallisten digipalvelujen tiedottaminen paikallisten järjestöjen sosiaalisen median kanavissa.
Kuntouttavien toimintamallien vahvistaminen		Ei tietoa toteutumisesta / järjestötoiminnan kytköksestä.
Terveiden elämäntapojen noudattamisessa tukeminen	Pääosin	Sote-järjestöjen ja eläkeläisjärjestöjen järjestämät luennot ja yleisötilaisuudet antavat tutkittua ja kokemustietoa omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen esim. muuttuneessa elämäntilanteessa. Järjestöt jakavat myös paljon erilaista tietoa, lehtiä ja oppaita, jossa kerrotaan, miten voi huolehtia itsestä ja vaikuttaa omaan tilanteeseen. Tuki- ja ohjauspistetoiminta. Kehitettiin Hyte-hetket kyläkahveilla -toimintatapa. Innostetaan ja kutsutaan mukaan asukkaista järjestöjen (terveyttä- ja hyvinvointia edistävään) toimintaan jo sinällään tukee ja kannustaa huolehtimaan omasta hyvinvoinnista esim. liikuntaseurojen toiminta.
Muistisairaanhoidon polun vahvistaminen	Osittain	Kanta-Hämeen Muistiyhdistys on ollut järjestötoimijoista mukana työssä.